

Sibikwa – en hjelp mot en bedre fremtid?

En kvalitativ studie av et utdanningsprogram i Sør-Afrika

Cecilie Eldrup Evju

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Samfunnsvitenskapelig fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Februar 2008

Forord

Nå har det gått et år siden jeg satt på flyet til Sør-Afrika og lurte jeg hadde gitt meg ut på. I dag ser jeg tilbake på et spennende, innholdsrikt og lærerikt år som har gitt meg mange nye erfaringer og opplevelser.

Det er mange som fortjener en stor takk for at året ble så bra som det ble. Først og fremst vil jeg takke OD- styret med Gudrun Bertinussen og etter hvert Ingrid Iversen i spissen for at de satset på meg og lot meg skrive denne oppgaven.

Videre vil jeg takke:

veilederne mine Katrine Fangen og Wenche Dageide for gode kommentarer, motivasjon og faglig støtte.

Hermund Tvilde i SAIH for verdifull informasjon om deres prosjekter i Sør-Afrika og for at han var en viktig kontaktperson mellom Sibikwa, Khulisa og meg.

Sibikwa, Khulisa og ikke minst informantene mine for at de delte sine historier, opplevelser, tanker og meninger med meg.

Per Arne Lyngås ved Høegh Autoliners for at han sørget for kontorplass og overnatting i deler av oppholdet i Johannesburg og Carole for at jeg fikk bo hos henne.

de ansatte ved Mufasa Backpacker i Johannesburg for et fint opphold.

Kristin Eskeland, Eva Marion Johannesen og Eldrid Midthun for at de satt av tid til å prate med meg før avreise til Johannesburg. Deres anbefalinger og råd var verdifulle under feltarbeidet.

gode venner for oppmuntring, gode diskusjoner, gjennomlesing og hjelp med tekniske utfordringer gjennom hele prosessen.

mamma og pappa for ubetinget støtte, motivasjon og korrekturlesing. Dere fortjener også en stor takk for at jeg har kommet dit jeg er i dag!

Drammen, 07.02.08

Cecilie E. Evju

Sammendrag

Denne oppgaven er en kvalitativ studie av et utdanningsprogram for kriminelle og marginaliserte ungdommer i Sør-Afrika. Programmet heter Youth Against Violence (YAV) og arrangeres av Sibikwa Community Theatre. Høsten 2004 samlet Operasjon Dagsverk (OD) inn penger til 6 programmer i Sør-Afrika som går under betegnelsen ”*arbeid med ungdom mot vold blant ungdom*”. Slagordet til OD under denne kampanjen var: ”*Fordi det finnes andre løsninger*”. Midler fra denne aksjonen gikk blant annet til Sibikwa.

Ledelsen på Sibikwa har først og fremst et mål om å hjelpe deltakerne ut av en kriminell karriere ved å gi dem et tilbud gjennom utdanning og støtte. De ønsker å motivere til adferdsendring gjennom forestillinger og seminarer hvor de diskuterer temaer som ungdomstid, vold, HIV/AIDS, kriminalitet og kjønn. Denne kunnskapen og trening i dans, musikk og drama skal føre til at gruppen når ut til 24 000 barn og unge med budskap om disse temaene gjennom forestillinger og seminarer. Målet for deltakerne på YAV er at de skal tilegne seg ferdigheter slik at de skal ha muligheter til å få jobb etter endt utdanning. De skal ha lært de viktigste prinsippene innenfor musikk, dans og drama slik at de kan undervise og tilrettelegge seminarer for barn og unge. Ved å gjøre dette håper ledelsen ved Sibikwa at de kan bidra til å bekjempe kriminalitet og fattigdom i Sør-Afrika.

I januar 2007 hadde elevene som startet på YAV høsten 2005 fullført 1½ år av de 2½ årene programmet varer. I den forbindelse ble jeg sendt av OD- rådet til Johannesburg, Sør-Afrika for å undersøke hvilke bakgrunn deltakerne hadde, om prosjektet fungerte slik det var tenkt og om deltakerne selv opplevde at de hadde utbytte av programmet. Jeg skulle også vurdere i hvilken grad YAV når ut til lokalbefolkningen med budskap om kriminalitet, vold, HIV og AIDS.

Feltarbeidet innebar deltakende observasjon av en gruppe på 18 deltakere, intervjuer med åtte av deltakerne samt tre ledere ved Sibikwa. Intervjuguiden var basert på spørsmål som dukket opp underveis i feltarbeidet ut fra observasjoner, men også på spørsmål jeg forberedte før jeg reiste. Blant de 18 deltakerne på YAV var det to som ikke leverte inn skriftlig samtykke, gjennom skjemaet ”My story”, om å bli referert til i rapporten. De var viktige deltakere i

gruppen og er blitt observert på lik linje med de andre deltakerne men uten å bli referert. Det er de resterende 16 deltakerne som er mine informanter gjennom intervjuer og som er sitert.

YAV var ment for ungdom som kommer fra fengsel og omsorgshjem, samt ungdommer som ikke har fullført videregående skole og som er marginaliserte fra samfunnet. Tidlig i oppholdet observerte jeg at dagens deltakere i liten grad fyller disse kriteriene. Blant mine 16 informanter var det seks deltakere igjen av dem som startet i 2005. Gruppen fikk fem nye deltakere i 2006 og fem nye i 2007. Det var bare seks av dagens deltakere som falt inn under kategorien kriminell/kriminell fortid og en som var fra omsorgshjem. Resten av deltakerne var fattige, men lovlydige. Ut fra deres egne utsagn og mine observasjoner er ikke disse marginaliserte sett i forhold til befolkningen i deres nærmiljø i en av Sør-Afrikas mange townships. Man kan si at de var marginaliserte i forhold til den hvite befolkningen og middelklassen i Sør-Afrika, som også omfatter svarte.

Ledelsen på Sibikwa jobber ut fra teorien om at alle deltakerne er fra målgruppen. De har et rettferdighetsprinsipp om å behandle alle likt. Dette var imidlertid ikke noen suksess i og med at deltakerne er forskjellige og ønsket å bli behandlet ut fra hvem de er. Et annet poeng er at deltakerne som ikke var i den direkte målgruppen følte seg falsk anklaget som ”problembarn” og mistrivdes med dette.

Ledelsen på Sibikwa har også en utfordring når det gjelder deltakernes behov og ønske om penger. Flere av deltakerne ble fortalt av ledelsen at de skulle tjene penger i det siste året av programmet der de praktiserer det de har lært det foregående 1½ året. Dette løftet ble ikke innfridd og ble problematisk for deltakerne, ikke minst fordi de hadde fortalt familiene sine at de skulle tjene penger så fort de ble praktikanter.

Det er også gledeshistorier ved YAV. Flere deltakere, spesielt de som er i målgruppen, fortalte om hvor mye Sibikwa har betydd for dem. Det er tydelig at de opplevde å ha blitt ”reddet” av Sibikwa. Formidling til lokalbefolkningen gjennom bruk av scenekunst ser ut til å ha positiv effekt, og ikke minst har det å lage disse forestillingene og å arrangere seminarer vært positivt for deltakerne.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	s. 1
Bistandspolitikk	s. 2
Problemstilling	s. 3
Sibikwa	s. 4
OD/SAIH	s. 6
Sør-Afrika	s. 8
Historie	s. 8
Demografi	s. 9
Økonomi	s. 9
Teoretisk ramme	s. 10
2. METODE	s. 13
Innsamling av data	s. 14
Forarbeid	s. 15
Feltarbeid	s. 16
<i>Observasjon og feltnotater</i>	s. 17
<i>Intervju</i>	s. 18
<i>Skjema ”my story”</i>	s. 20
<i>Avslutning på feltarbeid</i>	s. 21
<i>Kulturelle utfordringer</i>	s. 21
<i>Refleksjon i etterkant av feltarbeidet</i>	s. 24
Dataanalyse	s. 25
Etikk	s. 27
HOVEDDEL:	s. 30
Bakgrunn for YAV	s. 31
Målsetting for YAV	s. 34
3. DELTAKERNE OG OPPLEVELSEN AV YAV	s. 35
Møtet med Sibikwa og deltakerne på YAV	s. 35

Hvem er dagens deltakere?	s. 40
Hva skjedde med den programfestede sammensetningen av deltakerne på YAV?	s. 48
Hva skjedde med løftet om penger	s. 53
Gruppesammensetning	s. 58
4. EFFEKTEN AV PROGRAMMET	s. 67
Effekten på deltakerne	s. 67
<i>Johns historie</i>	s. 68
<i>Eric's historie</i>	s. 71
<i>Deltakernes opplevelse av YAV</i>	s. 74
Effekten på publikum	s. 79
Bidrar Sibikwa til en bedre fremtid?	s. 82
5. AVSLUTNING	s. 85
Konklusjon	s. 89
6. LITTERATUR HENVISNING	s. 92

VEDLEGG

Vedlegg 1: Intervjuguide for deltakere

Vedlegg 2: Intervjuguide for ledere

Vedlegg 3: ”My story”

Vedlegg 4: Fargekart for analyse

Vedlegg 5: Godkjenning fra Sibikwa

Vedlegg 6: Godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste

1. Innledning

Høsten 2005 var jeg på reise i Afrika, noe som førte til en økt interesse for Afrika som kontinent. Før avreise hadde jeg fullført min bachelorgrad i sosiologi og underveis oppdaget jeg at Afrika hadde mange utfordringer og spennende momenter som det ville være interessant å skrive om i min masteroppgave når den tid kom. Jeg startet derfor med å sette meg inn i Norges bistand til Afrika og spesielt Sør-Afrika siden dette var et land som skilte seg ut fra de andre landene i Afrika. Sør-Afrika blir sett på som et av de mest fremgangsrike landene i Afrika og jeg syntes det var interessant å lære mer om hvordan den norske regjeringen stilte seg til å gi bistand til Sør-Afrika. Jeg var spesielt interessert i hvordan det var å være svart ungdom i dette landet etter apartheidregimets fall og hvordan tiden med apartheid har hatt betydning for den videre utviklingen av landet samt hvilke utfordringer man møter på bakgrunn av dette. Det sier seg selv at det vil være en stor overgang å gå fra total rasesegregering til et samfunn hvor alle i prinsippet skal ha de samme rettighetene.

Med bakgrunn i en lang historie med apartheid og rasediskriminering er det et stort maktskille i den Sør-Afrikanske befolkningen. Dette skapte store forskjeller i samfunnet hvor den fargede og svarte befolkningen opplevde en kontinuerlig diskriminering. De ble drevet fra land og eiendom og tvangsflyttet til reservater, townships, som ligger i utkanten av de store byene i Sør-Afrika (Tveterås 1982, Lundestøl 1995). Dette førte til fattigdom og mangel på utdanning og jobb blant den svarte og fargede befolkningen. Flere norske bistandsorganisasjoner følger tanken om at kunnskap er makt, en tanke som ble kjent allerede med den britiske filosofen Francis Bacon (1561 – 1626), og de ønsker en mer rettferdig maktfordeling ved å utdanne den utsatte befolkningen i samfunnet.

Flere organisasjoner gir økte utdanningsmuligheter ved å gi solidarisk økonomisk støtte til allerede etablerte utdanningsinstitusjoner og organisasjoner i de aktuelle områdene. Dette var noe jeg ønsket å se mer på, og spørsmålet var; hvordan får man til dette i praksis? I november 2006 fant jeg en annonse med et mandat i vitenskapsbutikken ved Universitetet i Oslo som gav meg muligheten til å lære mer om dette. Annonsen var fra Operasjon dagsverk (OD) og jeg søkte på mandatet ved å sende inn et forslag til prosjektskisse til styret for OD. Vi startet med å utarbeide et prosjekt som passet mine interesser, deres ønsker og kravene fra

Universitetet i Oslo og Samfunnsvitenskapelig fakultet. Mandatet ble å evaluere et av OD/ Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfonds (heretter SAIH¹) prosjekter, Sibikwa og deres gruppe Youth Against Violence² (heretter YAV), som det ble samlet inn penger til i 2004.

OD følger tanken om at kriminalitet kommer som følge av fattigdom og at det er nødvendig å gi utdanning til de mest utsatte gruppene i samfunnet. De søkte etter en masterstudent som kunne utrede en problematikk som ofte går igjen i bistandsarbeid: bruken av insentiver i bistandsaktiviteter i form av mat, penger eller andre goder for å motivere ungdommer og muliggjøre deres deltakelse i utdanningsprosjekter i Sør-Afrika. OD og SAIH støtter seks utdanningsprosjekter for svarte marginaliserte ungdommer i landet, et av disse prosjektene heter Sibikwa Community Theatre (heretter Sibikwa)³. De ønsker å bidra til en bedre fremtid ved å utdanne kriminelle og marginaliserte ungdommer. I denne oppgaven møter vi 16 av deres deltakere for å se hvordan de opplever Sibikwa, hvilke tanker de har om det å delta på utdanningsprogrammet YAV og om de opplever at dette gir dem mulighet til en bedre fremtid. For å svare på dette gir jeg en oversikt over hva som kjennetegner organisasjonen Sibikwa og deres program YAV før jeg presenterer funn og diskusjoner i oppgavens hoveddel. Oppgaven belyser hvem deltakerne er, hvordan de opplever og føler det å delta på Sibikwa og om de tror deltakelsen øker deres muligheter for å få en bedre fremtid.

BISTANDSPOLITIKK

Norge har lange historiske forbindelser til Sør-Afrika. Dagens samarbeid har sitt grunnlag i den omfattende støtten Norge ga til kampen mot apartheid. Utviklingssamarbeidet mellom Sør-Afrika og Norge startet rett etter det første demokratiske valget i Sør-Afrika i 1994.

Den totale bilaterale bistanden til Sør-Afrika var i 2006 på 90,5 millioner kroner (<http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Utvikling/Statistikker/Landstatistikk-Sor-Afrika.pdf>, lest: 25.04.07). Ifølge Utenriksdepartementet (heretter UD) (2006) er de viktigste

---

¹ SAIH står for den praktiske gjennomføringen av prosjektene i Sør-Afrika, med støtte fra OD's innsamlede midler.

² YAV er gruppen som ble startet opp på Sibikwa høsten 2005. Hovedmålet for denne gruppen er å hjelpe kriminelle og marginaliserte ungdommer ut av en kriminell karriere og bidra slik at de får seg utdanning og jobb.

³ Sibikwa er en av seks Non Government organizations som støttes av OD/SAIH pengene som ble samlet inn høsten 2004. Organisasjonen har som mål å utdanne ungdommer innenfor musikk, dans og drama og starter hvert år nye kull som har sine egne samfunnsrelevante formål.

satsningsområdene å bidra til fredlig og demokratisk utvikling, styrke regional integrasjon i det sørlige Afrika ved bruk av lokal kompetanse og kapasitet og etablere varige samarbeidsrelasjoner mellom norske og sørafrikanske partnere. Ut fra dette prioriterer UD områder som demokrati, menneskerettigheter, fred og sikkerhet, høyere utdanning og forskning, miljø, naturressurser og energi. UD (2006) fokuserer på at Sør-Afrika mangler utdanning mer enn penger. Dette er en følge av apartheid, da det var mangel på utdanning av den svarte befolkningen. UD er opptatt av å utdanne den svarte befolkningen for å fremme like muligheter for alle. Deltakerne på Sibikwa er blant dem som drar nytte av Norges satsning på høyere utdanning av den svarte befolkningen.

Det nåværende samarbeidet mellom Norge og Sør-Afrika baserer seg på en intensjonsavtale som ble undertegnet i 2004 og gjelder ut 2009. Sør-Afrika er i afrikansk målestokk et velstående land, og det legges opp til at den bilaterale bistanden skal opphøre når den gjeldende intensjonsavtalen utløper. På den annen side er samarbeidet med Sør-Afrika styrket når det gjelder regionale utfordringer og konfliktforebygging og – håndtering i Afrika (Utenriksdepartementet 2006).

PROBLEMSTILLING

Hvilke ulike bakgrunner har deltakerne på YAV? Har deres ulike bakgrunner betydning for hvordan de opplever programmet på forskjellige måter?

Ledelsen på Sibikwa ønsker å nå ut til deltakere og lokalbefolkningen med budskap om kriminalitet, vold, HIV og AIDS. Hvilken effekt har programmet?

For å svare på dette har jeg sett på hvilke tilbud og aktiviteter som tilbys på Sibikwa, hvem som får disse tilbudene og hvordan deltakerne opplever tilbudene og det å være med på YAV. Jeg så også på hvilke midler de benyttet for å spre budskapet om kriminalitet, vold og HIV/AIDS og hvilke umiddelbare effekter dette så ut til å ha.

SIBIKWA

Organisasjonen Sibikwa, et nguni-ord for ”making an announcement”, ble dannet i 1988 av Phyllis Klotz og Small Ndaba, som begge har hatt karriere innenfor scenekunst. Etter en stund som suksessfulle utøvere savnet de begge å kunne gi noe tilbake til sine nærmiljøer. Sibikwa ble startet som følge av at en gruppe bekymrede foreldre i Davyton, en township i Benoni, arrangerte et møte for å diskutere sine barns fremtid. De trengte et sted hvor ungdommen kunne oppholde seg og hvor de kunne utvikle seg i positiv retning og få håp om en bedre fremtid. Dette var en tid hvor townshipene var sterkt preget av vold, anarki og elever som droppet ut av skolen. Ungdommene i townshipene hadde en usikker fremtid.

Sibikwas første teaterstykke ”So Where To” startet en tradisjon med å lage forestillinger som hadde sosial relevans i Sør-Afrika. Forestillingen ble vist over hele landet, og aktørene deltok på festivaler utenfor landets grenser.

Økonomisk støtte fra regjeringen og lokale forretninger førte til at Sibikwa kunne starte ”Youth Development Program”. Dette programmet gjorde det mulig for ungdommer fra hele East Rand-distriktet å delta i forskjellige prosjekter. Ryktet om Sibikwa spredte seg og etterhvert fikk de også støtte fra regjeringer utenfor Sør-Afrika. Hver høst starter de nå nye programmer med relevante samfunnstemaer. Temaene for hvert år blir bestemt ut fra hvilke utfordringer som er i fokus det året programmet starter. Høsten 2005 startet ledelsen på Sibikwa programmet YAV som blant annet støttes gjennom OD/SAIH.

Alle som går på Sibikwa får tilbud om et program med varighet på 2½ år som gir studiekompetanse. Ledelsen på Sibikwa har ambisjoner om å ha et program som dekker kravene til MAPPSETA (the Media, Advertising, Printing, Packaging and Publishing Sector education and Training Authority). Programmene på Sibikwa fokuserer på scenekunst og kommunikasjon og gjennomføres i to faser:

1. Deltakerne blir trent i forestillingsorientert læring:

Det første 1 ½ året på Sibikwa kalles elevprogram (learnership) i scenekunst. Ved å fullføre dette får de et vitnemål, NQF4, som tilsvarer vitnemålet fra videregående skole. Dette vitnemålet kvalifiserer deltakerne til videre utdanning. På elevprogrammet tilegner deltakerne

seg almenkunnskaper som de trenger for å komme ut i arbeidslivet, som for eksempel dataferdigheter og kunnskap om økonomi og forretningsdrift.

2. Det praktiske aspektet av programmet:

Det siste året får de som har lyktes i å fullføre og fått NQF4 fra fase 1 lov til å gå videre til praksisåret (internship program) hvor fokuset er orientert mot praktisk læring i musikk, dans og drama, med hovedvekt på dans og drama. Programmets hensikt er å sørge for en konstruktiv avledning fra kriminalitet og vold, tatt i betraktning av det sosioøkonomiske miljøet hvor de marginaliserte ungdommene kommer fra. Ledelsen ønsker at ungdommene skal delta i samfunnet uten å benytte seg av vold og kriminalitet ved å sørge for at de tilegner seg faglig kunnskap innenfor scenekunst så vel som viktig livskunnskap. Den faglige utdanningen er designet og utviklet for å møte standardene og kriteriene som kreves av SAQU, South-African Qualification Authority (Nupen 2004).

Ledelsen på Sibikwa ønsker å gi deltakerne sine en mulighet til å gå videre på universitet eller å hjelpe dem med å bedre deres muligheter for å få jobb. Målet er at de skal få seg en jobb hvor de har rettigheter og ikke blir utnyttet. Deltakerne kan eventuelt tjene penger ved å drive med musikk, dans og drama. I Sør-Afrika er det vanlig at grupper reiser rundt og opptre blant annet for turister. Dette kan være god forretning.

Sibikwa har hatt en snøballeffekt siden starten i 1988. I dag er ”Sibikwa-skuespillerne” det profesjonelle kjennetegnet og virkemiddelet til Sibikwa. Disse sørger for støtte ved å utvikle, produsere og spille teaterstykker og forskjellige andre produksjoner.

OD gir Sibikwa støtte for fem år og har inngått en avtale om et rammeverk disse pengene skal benyttes innenfor. Det var SAIH som i 2004 vedtok å støtte Sibikwa og i deres vurdering av søknaden skrev de: ”Sibikwa har utviklet et prosjekt som gir muligheter for ungdom som har kommet ut av fengsel. Programmet er innordnet i skolesystemet i Sør-Afrika, det vil si elever/deltakere som gjennomfører kursene og står til eksamen får vitnemål, noe som vesentlig styrker dem som søkere på jobbmarkedet” (SAIH 2006)

OD/SAIH

OD er i følge Haaheim (2007) Norges største solidaritetskampanje som drives av, med og for ungdom. Hver høst arrangerer OD en innsamlingsaksjon som omfatter alle ungdommer ved videregående skoler, samt flere ungdomsskoler og folkehøgskoler i Norge. De satser på solidaritet i stedet for veldedighet og ønsker at norske ungdommer skal bruke en dag av sin utdanning for at andre ungdommer også skal få mulighet til utdanning. Tanken er at ungdom skal hjelpe ungdom.

I forkant av innsamlingsdagen arrangerer OD en informasjonskampanje som de kaller internasjonal uke. Denne perioden varer i to uker og er kanskje, i følge Haaheim (2007), den viktigste delen av OD. Pengene som blir samlet inn hvert år hjelper tusenvis av ungdom rundt om i verden, men det er kanskje vel så viktig å opplyse ungdom her i nord om hvordan det er å være ungdom i andre land. OD ønsker også i følge Haaheim (2007) å opplyse ungdommene i Norge om hvorfor verden er så urettferdig som den faktisk er. Ved å gjøre dette håper de på å kunne bidra til varige endringer i verdenssituasjonen. Den internasjonale uken kaller de derfor: ”Uhjelp til norske hjerner”. Iløpet av disse ukene får norske skoler mulighet til å sette fokus på globale spørsmål som fattigdom, gjeld, bistand, miljøforandring osv. Elevene skal også lære om forskjellige temaer som er knyttet til årets OD-kampanje. Etter internasjonal uke gir OD elevene en mulighet til å gjøre en forskjell ved å bidra til innsamlingsaksjonen ved å jobbe på OD-dagen. Sammen klarer elevene hvert år å jobbe inn i underkant av 30 millioner kroner.

Høsten 2004 gikk pengene til utdanningsprogrammer i Sør-Afrika og kampanjen het ”Fordi det finnes andre muligheter”. I januar 2007 har disse programmene som startet opp høsten 2005 vart i 2 ½ år. Det er interessant å se om pengene når frem og hvilke effekter programmene har. I den sammenheng ønsket OD/SAIH å besøke organisasjonene for å snakke med deltakerne og høre hva de synes om programmene. Det er mange utfordringer som skal løses for å gjennomføre et vellykket program og mange av disse dreier seg om ungdommenes deltakelse.

I følge OD (2004) er om lag 200 000 personer blitt drept i Sør-Afrika de siste 10 årene. Det er et høyt tall for et land med en befolkning på om lag 45 millioner. I følge OD blir kriminalitet

ofte forklart med fattigdom og mangel på muligheter for arbeid, fast inntekt og forutsigbarhet i livet. Målet er å gi ungdom i risikogruppen og ungdom som ønsker seg ut av en kriminell løpebane, en mulighet til å bli aktive hjelpere for annen ungdom i lokalsamfunnet, eller å få opplæring i kreative yrker eller sosialt arbeid som senere kan gi dem fast arbeid. Sibikwa jobber aktivt for å forebygge vold og kriminalitet og for å gi ungdom med en vanskelig bakgrunn en ny sjanse. Årlig støtter OD/SAIH denne organisasjonen med rundt 600.000 NOK. I løpet av fem år skal Sibikwa få tildelt et totalt beløp på 2 803 000 NOK som er øremerket for YAV gruppen.

SAIH er norske studenter og akademikers solidaritets- og bistandsorganisasjon. Organisasjonen jobber med utdanningsbistand, informasjon og politisk påvirkning. Gjennom høyere og uformell utdanning mobiliseres unge mennesker til samfunnsansvar og medbestemmelse. Organisasjonens motto er: ” Utdanning for frigjøring”. Målet er en sivil, politisk, økonomisk, sosial og kulturell frigjøring. Dette ønsker man å oppnå ved å støtte høyere utdanning som er tilpasset lokale forhold som innebærer lokalt språk og kultur. Gjennom uformell utdanning får unge mennesker økt kompetanse og livskunnskap om egne rettigheter og plikter. Denne utdanningen er viktig i seg selv, men kan også gi kompetanse til å ta høyere formell utdanning.

Den primære målgruppen for SAIHs bistandsarbeid er unge mennesker. Gjennom å mobilisere unge mennesker til samfunnsansvar og medbestemmelse styrker SAIH og SAIHs partnere demokratiske prosesser på lokalt og nasjonalt nivå. Gjennom utdanning får unge mennesker økte muligheter til å ta bevisste valg og bli selvstendige individer.

SAIHs arbeid finansieres av studenter i Norge over SAIH-tierne. Når studenter i Norge betaler inn studentavgiften sin går 30 kroner til SAIH. Videre støttes SAIH av NORAD, Operasjon Dagsverk og FOKUS. SAIH er partipolitisk uavhengig og jobber for å påvirke den norske utviklingspolitikken for å oppnå best mulig vilkår for høyere og uformell utdanning i sør (http://www.saih.no/Om_SAIH/index.html, lese dato:15.09.07)

SØR-AFRIKA

Den politiske makten i Sør-Afrika lå frem til 1994 i hendene på de tallmessige underlegne men teknisk og utdanningsmessige overlegne hvite. Politikken gikk ut på apartheid som betyr at hvite og ikke-hvite skal leve mest mulig atskilt. De ikke-hvite, som også omfatter de fargede, de som er av blandet raseopphav og indere, hadde bare begrensede politiske rettigheter i sine ikke-hvite områder. Denne rasediskrimineringen forårsaket kraftig misnøye ute i verden (Carpenter 1986: 181). Etter apartheidregimet ble oppløst i 1994 har det vært viktig for Sør-Afrika og landene som gir bistand til landet å sørge for bedre utdanning av de svarte slik at de kan klatre oppover i samfunnet og ikke lenger være fullstendig underlegne de hvite.

Historie

I 1914 ble det hvite nasjonalistpartiet stiftet og de valgte en anti-britisk og rasistisk politikk. I 1948 gjorde dette partiet apartheid til en hovedsak i valgkampen og de vant flertallet i parlamentet (Eriksen 2002). Dette førte til 46 år med apartheidregime og i 1950- og 1960-årene ble de svarte og fargede henvist og tvangsflyttet til en rekke reservater som kalles bantu homelands og townships (Tveterås 1982). Denne tvangsflyttingen har ført til at det i dag er townships med sort og farget befolkning utenfor alle storbyene i Sør-Afrika. Det er ofte slumstrøk med hytter og skur av bølgeblikk og kassebord (Lundstøl 1995).

Raseskillepolitikken fikk konsekvenser på de fleste områder som skole, helsevesen, samferdsel og gjennom forbud mot blandede ekteskap. Mange av de svarte organisasjonene ble forbudt og lederne ble dømt til husarrest eller lengre fengselsstraffer (Tveterås 1982)

I 1976 oppsto det studenturoligheter i Soweto og Johannesburg. Soweto er en kjent bydel / township i Johannesburg hvor det bor bare svarte mennesker. Selv om forholdene varierer, er det mye fattigdom og menneskelig elendighet i denne delen av byen. I Soweto har det tidligere vært flere uroligheter og demonstrasjoner mot det hvite mindretallsstyret og apartheid (Tveterås 1982). Opprøret i 1976 utviklet seg til en bred nasjonal oppstand blant svarte og fargede. Dette var en av årsakene til at Pieter Bothas regjering på slutten av 1970-årene opphevet en del av raseskillereglene, men diskrimineringen av ikke-hvite og forfølgelsene av opposisjonelle fortsatte (Tveterås 1982).

Demografi

Sør-Afrika har en stor og sammensatt befolkning med et mangfold av kulturer og språk. Landet har 11 offisielle språk, men i praksis fungerer engelsk som det viktigste administrative språk, supplert med et av de andre språkene, avhengig av hvilken sammenheng eller landsdel man befinner seg i. De fleste innbyggerne i landet er dermed tospråklige, og lærer både engelsk og morsmål på skolen (<http://no.wikipedia.org/wiki/S%C3%B8r-Afrika#Demografi>, lest 19.09.07).

En folketelling i 2001 viste at av landets 44,8 millioner innbyggere definerte 75 % seg som svarte, 14 % som hvite, 9 % som fargede og 3 % som indiske og asiatiske (<http://no.wikipedia.org/wiki/S%C3%B8r-Afrika#Demografi>, lest 19.09.07). Alle deltakerne på YAV tilhører den største gruppen, svarte, og det er også denne gruppen som har lavest utdanning i landet.

Dersom marginalisering ble definert ut fra mindretall ville ikke den svarte befolkningen i Sør-Afrika vært marginalisert, men i følge Heggen (2001:130-132) er det et *strukturelt* perspektiv som handler om hvordan markedskreftene, eller politiske og økonomiske beslutninger får konsekvenser for enkelte individer og grupper slik at de skyves ut i marginale posisjoner. De hvite er underlegne i forhold til antall, men overlegne når det gjelder utdanning.

Foucaults teori (1980) om at kunnskap er makt har vist seg å gjelde for Sør-Afrika. Ved at de hvite var overlegne resten av den sørafrikanske befolkningen når det gjelder utdanning tok de makten i landet og skjøv dem ut i en marginalisert posisjon. Hovedgruppen ”svarte” er overhodet ikke homogene, men består av mange etniske og språklige grupperinger. De tre største språkgruppene er Zulu, Xhosa og Afrikaans (<http://no.wikipedia.org/wiki/S%C3%B8r-Afrika#Demografi>, lest 19.09.07). De fleste på YAV tilhører Zulu eller Xhosa.

Økonomi

Sør-Afrika er et mellominntektsland med rike naturressurser og velutviklet økonomi, lovgivning, kommunikasjonssektor, energiforsyning og transportsektor. Sør-Afrikas økonomi er imidlertid veldig skjev. Bare Brasil og India har større forskjell mellom rik og fattig i følge United Nations Development Programme. Lind (2007) skriver at 34 % av befolkningen i

Sør-Afrika i dag lever under FNs fattigdomsgrense. Sør-Afrika har i liten grad klart å redusere de store forskjellene som oppsto under apartheidstyret. Det er kun noen få svarte som har klart seg godt økonomisk. Massene har ikke sett de store forandringene. Den nye store fattigdomstrusselen er HIV/AIDS, som også rammer den arbeidsføre delen av befolkningen.

TEORETISK RAMME FOR OPPGAVEN

Sør-Afrika har store utfordringer med kriminalitet som særlig knyttes til ungdommer fra townshipene. Dette kan ses i sammenheng med at ungdommene som bor her er fattige, arbeidsledige, har lav tilgang til utdanning og lite å gjøre i hverdagen.

I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i kontrollteori, stemping, marginalisering, symbolsk interaksjonisme og rolleteori når jeg ser på betydningen av YAV og hvilke opplevelser deltakerne har i forbindelse med programmet. Andre teorier vil også dukke opp underveis, men det er disse nevnte teoriene som er utgangspunkt for analysen. Bakgrunnen for valget av disse teoriene er at de betegner behovet for menneskelig kontakt og hvordan andre mennesker påvirker individet når det skal orientere seg i storsamfunnet.

Det sentrale i kontrollteorien er at den sosiale kontrollen som følger med sterke bånd til viktige institusjoner og i relasjoner, minsker sannsynligheten for at et menneske vil handle i strid med samfunnets normer (Goode 2005:70/71). Kontrollteoretikerne forsøker i følge Goode (2005) å forklare avvik og kriminell adferd hos ungdom ved å stille spørsmålet: *Hvorfor er det så mange som ikke utfører handlinger på tvers av normer og lover?* Til grunn for et slikt utgangspunkt ligger en forestilling om at normbrudd og avvik ikke er problematisk, men noe vi alle ville deltatt i dersom vi hadde hatt muligheten. Svaret på deres spørsmål ligger i individets bånd til viktige sosiale institusjoner og den kontrollen som ligger i disse institusjonene. Kontrollteori handler om konsekvensene dersom individer ikke opplever en nær tilknytning til viktige sosiale arenaer, og derfor ikke opplever den sosiale kontrollfunksjonen som ligger i disse arenaene. Apartheidregimet hindret fargede og svarte tilgang til blant annet adekvat utdanning og andre sosiale arenaer som ble beholdt de hvite. På denne måten ble den svarte befolkningen utsatt for en sosial kontroll de ikke kunne identifisere seg med. Det at de ble tvangsflyttet fra sine bosteder kan ha ført til at deres egne kontrollfunksjoner ble oppløst. Arven fra apartheidtiden har ført til at Sør-Afrika i dag har store utfordringer i forbindelse med vold, kriminalitet og stort kunnskapsskille i befolkningen.

Barry (2006) skriver at nye radikale teorier om kriminalitet hevder at det å stemple individer

eller spesielle ungdomskulturer som ”kriminelle” kan føre til økende kriminalitet eller marginalisering. Marginalisering stammer fra det latinske ordet *margo, margins* som betyr kant, grense eller front (Pedersen 1996). Når ungdommen *støtes ut* eller *dras* mot samfunnets ytterkant, kan man snakke om at en marginaliseringsprosess har funnet sted (Heggen 2001:121, Pedersen 1996). Det ser ut til at ungdomsmiljøene i townshipene har en tendens til å bli stemplet/stigmatisert som kriminelle og marginaliserte. Stigmatisering kan forekomme på bakgrunn av kroppslige skavanker, seksuell legning eller, i denne oppgavens tilfelle, ved at individet skiller seg fra normene i samfunnet de lever i (Goffman 1963). I townshipene er det mange fattige ungdommer uten store fremtidsmuligheter. Kulturell og økonomisk kapital er en viktig faktor til integrasjon og status og begrepet ”kapital” kan lage et skille mellom barndom, ungdom og det å være voksen (Barry 2006). Barn har ingen forventninger om egen kapital. Dette er en forventning som øker med alderen. Jo eldre du blir, desto større blir behovet for egen kapital. Mangelen på bærekraftig og rettmessig kapital i ungdomstiden øker sannsynligheten for å begå kriminelle handlinger (Barry 2006:6). Barry (2006) skriver at ungdom lett begår kriminalitet for å vinne tillit, respekt og status hos andre. I tøffe miljøer som i townshipene vil gruppepress også være et reelt moment som bidrar til kriminalitet. Barry (2006) er opptatt av hvor viktig vennegjengen er for ungdommer som er i overgangsfasen mellom barn og voksen og at hvilke venner en er sammen med er av betydning for om man begår kriminalitet eller ikke.

I følge symbolsk interaksjonisme skaper mennesker kontinuerlig sin identitet i interaksjon med andre (Korsnes m.fl 2001:267). Dette viser hvor viktig valg av venner er for individets fremtid. Becker (2005) ser behovet for vennskap når det gjelder individets utvikling og ser dette ut fra en interaksjonistisk tilnærming. Dette gjør han uavhengig av om interaksjonen er forbundet med avvikende adferd eller ikke. Han mener at interaksjon med venner er en verdifull kilde til personlig identitet i overgangen fra barn til voksen. Becker mener at unge avvikere verdsetter sine forhold med kriminelle venner på samme måte som unge mennesker verdsetter sine vennskap med lovlige venner. Interaksjon med venner er betydningsfull for å bekrefte egen identitet.

Kriminelle og marginaliserte ungdommer trenger hjelp for å bryte med en kriminell karriere, noe som eksempelvis kan skje gjennom aktivitets- og utdanningstilbud. Bertaux (1982) er opptatt av at individet trenger faste rammer og stabilitet for å utvikle seg. De trenger et forutsigbart miljø hvor de vet hva de har å forholde seg til. Gjennom utdanning og faste

rammer kan de skifte fokus og se fremover mot en fremtid med større muligheter for arbeid. På denne måten vil de kanskje klare å motstå den økonomiske gevinsten av å begå kriminalitet. Bertaux er også opptatt av at individet trenger frihet og rom til å utvikle og utforske sin egen identitet. Å delta i en gruppe, som eksempelvis YAV, innebærer kontinuerlig interaksjon med andre. De andre deltakerne kan bli sett på som ”generaliserte andre”, for å følge Mead (1967), og er av betydning for individets utvikling. Det er disse individet speiler seg i og som gjør at individet tilpasser seg miljøet og former et ”jeg”. Gjennom de andre ser vi oss selv, noe Cooley gir en god beskrivelse av i hans teori om ”the looking glass self” (Collins 1994).

En retning av symbolsk interaksjonisme er rolleteori. Gjennom interaksjon med andre lærer individet at samfunnet består av personer som har sine roller. Disse rollene lærer vi oss å kjenne og gjennom disse vet vi hva vi kan forvente oss av individene og samfunnet rundt oss. Hver rolle innebærer normer og regler som forteller hvordan man bør oppføre seg i den gitte situasjonen. Det er dette ledelsen på YAV ønsker å lære deltakerne sine. De ønsker å lære dem å tilpasse seg samfunnets normer. Goffman (1963) har studert sykdom og sosiale problemer i et symbolsk interaksjonistisk perspektiv og tar utgangspunkt i at dette kan oppfattes som sosiale avvik i samfunnet. Dette fører ofte til stempling og negative reaksjoner fra de sosiale omgivelsene, noe som kan føre til at vedkommende går inn i en sosial avvikskarriere. Goffman (1992) er kjent for å bruke teater som metafor når han snakker om roller og han deler rollene inn i ”frontstage”; et område hvor den tilsiktede/forventede forestillingen finner sted, og ”backstage”; hvor forberedelser og gjenvinning skjer. Upassende elementer blir gjemt her.

Når individet utvikler seg i interaksjon med andre er det av betydning hvem disse andre er og hvordan de fremstår i gruppen. Alfred Bandura (i Clegg m.fl. 2006:203) er opptatt av at alle individer har sine egne verdier som de har tilegnet seg gjennom oppveksten. Med dette mener han at vår personlighet er et produkt av vår adferd, våre tanker og våre følelser i interaksjon med det samfunnet vi lever i, dette er hva han kaller ”reciprocal determinism”. Å forstå de individuelle verdiene til deltakerne i en gruppe er derfor, i følge Clegg m.fl. (2006), meget viktig når man skal få en gruppe til å fungere på best mulig måte.

2. Metode

Hensikten med denne oppgaven var å undersøke YAV deltakernes bakgrunn og hvilken betydning dette har for hvordan de opplever prosjektet. Deretter ønsket jeg å finne ut om Sibikwa klarte å nå ut til deltakere og lokalbefolkningen med sitt budskap om kriminalitet, vold og HIV/AIDS og om deltakerne opplever en effekt av å delta på YAV.

For å få informasjon om dette var det viktig å komme tett innpå informantene for å høre deres subjektive erfaringer, opplevelser og refleksjoner over programmet. Det var hensiktsmessig å benytte en kvalitativ tilnærming. Jeg ønsket å beskrive det som skjedde og hva prosjektet bar preg av, samt analysere hvilke konflikter, problemer og svake punkter som eventuelt opplevdes i prosjektet. Dette gjorde jeg ved å se prosjektet både fra organisasjonens side og fra deltakernes side. Jeg så på hva programmets hensikt var i teorien versus hvordan programmet var i praksis. Det vil si at jeg måtte ta hensyn til både de konkrete spørsmålene som ”hva skjer her?”, ”hva gjør du?”, men også spørsmål som ”hva mener / synes du?”

I følge bistandsarbeidere jeg har vært i kontakt med er det i dag vanlig at organisasjoner som jobber med bistand har en kvantitativ evaluering av sine bistandsprosjekter. Det vil si at de er mest opptatt av tall om hvor mange prosjektet når frem til og den økonomiske situasjonen i prosjektet. I dag ser det ut til at stadig flere blir mer interessert i den reelle effekten prosjektet har for hver enkelt deltaker. Det er forskjell på kvalitet og kvantitet, og det var derfor interessant å se på kvaliteten i OD -prosjektet.

Denne masteroppgaven er en empirisk studie med feltarbeid som innebærer semistrukturerte intervjuer og deltakende observasjon. Vitenskapsteoretisk går jeg ut fra at erkjennelse om relasjoner mellom individer og hvordan individer opplever forskjellige situasjoner best kan oppnås ved å studere situasjoner der mennesker samhandler. Dette faller sammen med et sentralt element i mikrososiologisk teori; nærhet til dem man skal studere.

Patton (1982) legger vekt på at praktisk utøvelse av evaluering involverer systematisk innsamling av informasjon om aktiviteter, beskrivelser og utfall av programmer, personell og produkter som skal brukes av spesifikke mennesker for å redusere usikkerhet, øke

effektiviteten og ta avgjørelser som innebærer de ønskede virkninger programmet, personellet eller produktet skal ha. I mitt tilfelle vil dette si å systematisk samle inn og analysere informasjon om aktiviteten som foregår på Sibikwa og hvilken betydning dette programmet har for deltakerne.

I denne oppgaven brukte jeg deltakende observasjon for å se på interaksjonen som foregår på Sibikwa. Observasjonen bidro til at jeg ble bedre kjent med miljøet slik at jeg lettere kunne se hva jeg skulle spørre om i intervjuer og uformelle samtaler. Under feltarbeidet så jeg etter hvilke normer, regler og forventninger deltakerne opplevde og hadde. Jeg fulgte også Blumers tråd i den symbolske interaksjonismen (Collins 1988) ved å spørre om aktive og bevisste valg som eksempelvis hvorfor de startet på YAV. Jeg tok utgangspunkt i den subjektive opplevelsen til deltakerne og forsøkte å oppnå en forståelse av den dypere meningen i deres erfaringer. Slik sett var jeg i analysearbeidet som var en kontinuerlig prosess fra begynnelse til slutt, innenfor det fenomenologiske paradigme. Fenomenologien bygger på en underliggende antakelse om at realiteten er slik informantene oppfatter den. Symbolsk interaksjonisme er en av flere empirinære retninger som baserer seg på et fenomenologisk vitenskapssyn (Thagaard 2004).

INNSAMLING AV DATA

Innsamling av data var en prosess som startet allerede under prosjektbeskrivelsen, men det meste kom frem under 30 dagers feltarbeid i Johannesburg. I tillegg til deltakerne og ledelsen på Sibikwa har også andre personer, som bistandsarbeidere, sørafrikanske ungdommer, ledere ved tilsvarende prosjekter og representanter fra Utenriksdepartementet vært viktige informanter for å kunne se prosjektet og deltakerne i en større sammenheng.

Siden denne masteroppgaven skrives på oppdrag fra OD var det de som foreslo at jeg skulle skrive om Sibikwa og YAV. Når det gjaldt observeringen var hele gruppen i fokus, men til intervjuene valgte jeg ut åtte deltakere og tre ledere. Det ville vært for omfangsrikt å gjennomføre intervjuer med alle sammen. Imidlertid forsøkte jeg å ha uformelle samtaler med alle deltakerne på YAV i løpet av oppholdet.

Patton (1982) mener at en evaluering bør inkludere følgende prosesser:

1. Identifisering av saker og bekymringer basert på direkte ansikt til ansikt kontakt med folk i og rundt programmet.
2. Bruk av programdokumenter til videre identifisering av viktige saker.
3. Direkte personlig observering av programaktiviteter før man formelt former evalueringssopplegget, for å øke evaluators forståelse av hva som er viktig i programmet, og hva som kan / bør evalueres.
4. Legge opp evalueringen ut fra saker som oppstår i de foregående tre trinn. Designet bør inkludere en fortsettelse av direkte kvalitativ observering i programmets naturlige setting.
5. Rapportere informasjon gjennom direkte personlig kontakt gjennom temaer og portaler som er lette å forstå og rike på beskrivelser.
6. Tilpasse informasjon i rapport og muntlig presentasjon for det publikummet det legges frem for.

(Patton 1982:38)

I resten av dette kapitlet, hvor jeg omtaler innsamling av data, vil jeg kommentere hvordan jeg brukte flere av disse punktene.

Forarbeid

I startfasen brukte jeg mye tid på å lese dokumenter om Sibikwa. Dette var dokumenter om samarbeidet med OD/SAIH, men også tidligere dokumenter om Sibikwa som jeg fant på nettet. NORAD har blant annet vært inne og støttet Sibikwa for en del år tilbake i samarbeid med SAIH. OD har også støttet Sibikwa tidligere. Dette gjorde det mulig for meg å få kjennskap til Sibikwa og deres arbeid før jeg reiste sørover. Dette samsvarer med Pattons punkt nummer to om å bruke programdokumenter til identifisering av viktige saker (Patton 1982:38). Dette innebar også å snakke med norske bistandsarbeidere som kjente til feltet og hadde erfaringer fra tilsvarende arbeid. Disse hadde tips om selve feltarbeidet, men også om nyttige temaer jeg kunne se etter og spørre om da jeg var der nede. Gjennom disse kunne jeg, som Patton (1982:38) sier i punkt nummer en; identifisere viktige saker og bekymringer i forbindelse med bistandsprosjekter generelt.

Feltarbeidet

Feltarbeidet besto av tre faser. I den første fasen gjennomførte jeg deltakende observasjon med vekt på å observere deltakerne og hvilke aktiviteter som tilbys på YAV. Dette tilsvarende Pattons punkt nummer tre (Patton 1982:38) om å observere programaktiviteter før man formelt former evalueringsprosjektet, eller i mitt tilfelle intervjuene, for å forstå hva som er viktig i programmet og hva man bør se nærmere på. Pattons punkt nummer en (Patton 1982:38) var også fremtredende her ved at jeg også identifiserte viktige saker og bekymringer i forbindelse med programmet gjennom direkte ansikt til ansikt kontakt med deltakerne og lederne. Denne fasen varte i 11 dager og jeg hadde base på Sibikwas lokaler i Benoni, et område sør-vest for Johannesburg sentrum. Derfra ble jeg med deltakerne på dagsturer i forbindelse med deres daglige gjøremål.

Fase 2 var også en observasjonsfase, men med mer fokus på å oppleve det samfunnet mine informanter lever i til daglig. Denne perioden varte i syv dager og jeg hadde base på Rosebank, et område nord-øst for Johannesburg sentrum. Her besøkte jeg et annet av OD/SAIH programmene, Khulisa. Denne organisasjonen jobber med ungdom, rus, kriminalitet og vold slik som Sibikwa. Ledelsen tok meg med til Soweto, Alexandra og andre townships hvor blant annet flere av mine deltakere bodde. Jeg fikk også besøke et Hard Core Maximum Prison i Pretoria, samt flere barneskoler og tiltak som var satt i gang for å få ungdom ut av kriminalitet. Dette oppholdet gav meg en verdifull mulighet til å få et innblikk i det samfunnet og de geografiske områdene som deltakerne mine snakket om. Jeg fikk sett noe av det livene deres innebærer når de ikke er på Sibikwa. I denne perioden fikk jeg også, gjennom et norsk rederi, tilgang til et kontor hvor jeg kunne bearbeide materialet mitt og forberede meg til intervjuene og resten av oppholdet mitt på Sibikwa.

I fase tre var jeg tilbake på Sibikwa i 12 nye dager. I løpet av denne perioden foretok jeg intervjuer i løpet av skoledagen og prøvde å fange opp løse tråder som dukket opp underveis. Her jobbet jeg i samsvar med Pattons punkt nummer fire (Patton 1982:38); jeg la opp intervjuene ut fra saker og temaer som oppsto i de foregående trinnene. Fasen innebar også en fortsettelse av den direkte kvalitative observeringen i programmets naturlige setting. Rollen som deltakende observatør var en rolle jeg aldri la fra meg i og med at det hele tiden var noe nytt å observere.

Observasjon og feltnotater

Jeg startet feltarbeidet på Sibikwa med å observere og delta i aktiviteter for å bli kjent med programmet og dets deltakere. Jeg søkte også informasjon om deltakernes adferd og hvordan deltakerne og lederne forholdt seg til hverandre. Dette gjorde jeg for å forsøke å forstå den sosiale sammenhengen deltakerne inngikk i. Jeg brukte mye tid på å snakke med deltakerne og på å bli kjent med dem uten å bruke diktafon, papir og penn. I følge Fangen (2004:83) vil det i de fleste feltstudier være fornuftig å enten trekke seg tilbake til et eget avsondret rom, eller vente med å skrive til man er for seg selv. Dersom man noterer åpenlyst, vil det kunne påvirke deltakerne på uheldige måter. Fangen (2004:107) skiver at *”det å vite seg iaktatt påvirker deres følelse av frihet og naturlighet”*. Jeg ønsket å gli naturlig inn i samhandling og valgte derfor å ikke notere alt de sa og gjorde og heller trekke meg tilbake for å skrive i stille øyeblikk, eksempelvis når deltakerne hadde undervisning eller var opptatt med å øve. Da jeg kom hjem for kvelden skrev jeg dagens stikkord og notater inn på pc.

Jeg var oppmerksom på å notere meg mine egne følelser og reaksjoner på det jeg observerte. I følge Fangen (2004:81) var Heidegger (1889 – 1976) opptatt av at intuisjon og egne kroppslige reaksjoner er en kilde til kunnskap. Mine egne følelser, reaksjoner og intuisjon tok jeg hensyn til under skrivingen av feltnotatene. På denne måten fikk jeg utførlige og gode notater som ga meg mulighet til å se tilbake på min egen opplevelse i etterkant og reflektere over dette som en del av analysearbeidet.

Gruppen jeg studerte, YAV, var i denne perioden delt i to. En gruppe reiste rundt med forestillinger og seminarer for grunnskolene i distriktet, og den andre gruppen reiste rundt med forestillinger og seminarer for videregående skoler. Jeg opplevde det å reise rundt med deltakerne og bruke tid på å prate med dem som en viktig kilde til kunnskap. Gruppene var meget aktive og det ga mye å observere og lange feltnotater å skrive. Bussturene gjorde at det ble naturlig å prate med deltakerne og jeg opplevde at det var på disse turene jeg hadde de mest informative samtaler, antagelig fordi dette var en naturlig situasjon for samtaler. De uformelle samtaler førte til at jeg ble godt kjent med Sibikwa og deltakerne. Jeg fikk innblikk i temaer som jeg ikke var klar over på forhånd. Mange observasjoner førte til stadig flere spørsmål som jeg kunne ta opp dersom det passet seg slik i uformelle samtaler.

Intervjuene

Observasjonen før jeg startet intervjuene førte til at jeg ble bedre kjent med deltakerne og programmet og dermed kunne utforme en fornuftig intervjuguide. Fog (2005:61) er opptatt av at en intervjuer skal kunne bevege seg fritt i et intervju og kunne fange opp viktige elementer og tråder i det den intervjuede forteller. For å kunne gjøre dette er det viktig at intervjueren har forhåndskunnskap, både teoretisk og empirisk, om emnene intervjuet tar opp.

Jeg valgte å gjennomføre semi-strukturerte intervjuer for å få informasjon om personers opplevelser, synspunkter og selvforståelse. Intervjuene ble også aktivt brukt for å få mer informasjon om elementer som jeg hadde observert og som jeg var interessert i å få dypere informasjon om. Intervjuene varte fra 45 minutter til 1 ½ time og foregikk på engelsk. Engelsk er ett av de 11 offentlige språkene i Sør-Afrika, og på Sibikwa snakkes det hovedsakelig engelsk. Flere av deltakerne har forskjellige morsmål og det blir da engelsk som er deres felles språk. Dette var en stor fordel for meg i og med at jeg ikke trengte å benytte tolk. Jeg opplevde sjelden at deltakerne snakket et språk jeg ikke forsto. Det var likevel en utfordring at deltakerne hadde en typisk dialekt og slang som man kjenner igjen hos de fleste svarte i Sør-Afrika. Dette medførte enkelte språklige utfordringer, spesielt når jeg skulle transkribere intervjuene i etterkant. Under intervjuene tok jeg notater som var til god hjelp under dette arbeidet.

Som vi skal se senere var det to av YAVs 18 deltakere som ikke leverte inn skjemaet ”My story”. Innlevering av skjemaet ga informert samtykke om å bli sitert eller beskrevet i oppgaven og disse to teller derfor ikke som informanter. Jeg intervjuet åtte av mine 16 informanter i semi-strukturerte intervjuer for å få svar på konkrete spørsmål som hadde dukket opp underveis i oppholdet, men også spørsmål som jeg hadde forberedt før jeg reiste nedover dersom disse fortsatt var aktuelle (for intervjuguide se vedlegg 1 og 2). Utvalget til intervjuene ble valgt ved at noen hadde fortalt interessante historier som jeg ønsket å høre mer om eller at jeg hadde observert hendelser eller overhørt utsagn som jeg ville vite mer om. Andre ble valgt fordi de hadde en fortid som gjorde at jeg ble nysgjerrig på deres opplevelse av YAV. Gruppen var, som vi skal se senere, delt når det gjaldt deltakernes bakgrunn og jeg forsøkte å intervjuer deltakere fra hver av disse gruppene slik at alle ble representert. Jeg sørget for å få en jevn fordeling mellom gutter og jenter. Jeg intervjuet også tre av lederne i prosjektet for å fange opp hvordan prosjektet er organisert, hvilken målsetting de har, og

hvordan målsettingene følges opp. Jeg snakket med dem om rekruttering, læring, motivasjon og utfordringer.

Jeg var godt forberedt på hvilke spørsmål jeg ville ha svar på og delte intervjuguiden derfor inn i emner som jeg ville innom i intervjuet. I de første intervjuene hadde jeg intervjuguiden foran meg som en støtte, men etter hvert kunne jeg legge den bort og tok den frem på slutten av intervjuet for å kontrollere at jeg hadde vært innom alle temaene. I følge Fog (2005:45) er det en fordel at intervjueren kan løsrive seg fra intervjuguiden og at samtalens temaer befinner seg i intervjuerens hode. Dette vil ifølge henne føre til at intervjueren kan høre godt etter hva den som blir intervjuet sier og la dette styre samtalen. I intervjuene mine var jeg opptatt av informantens historier og deres opplevelse av å være deltaker på YAV. Det viste seg at informantene hadde mye å fortelle og at vi automatisk kom innom de fleste temaene i intervjuguiden. Konkrete spørsmål som alder, når de startet på YAV og lignende var det ofte naturlig å spørre om underveis. Jeg erfarte at Fog (2005:45) har rett når hun sier: *”Hun (intervjueren) kan kikke på den (intevjuguiden) ved samtalens slutt og vil da som oftest konstantere, at samtalen av seg selv har beveget seg gjennom alle temaene”*.

Intervjuguidene var i utgangspunktet utarbeidet i Norge før avreise til Sør-Afrika, men da jeg ble kjent med Sibikwa, ledelsen og deltakerne oppdaget jeg at de måtte endres i stor grad. Mange av de uformelle samtalene gjorde at jeg fikk svar på flere av spørsmålene jeg hadde i intervjuguidene, og jeg ble også klar over at mange av spørsmålene og temaene mine ikke var aktuelle. Intervjuguidene ble derfor utformet på nytt etter at fase 1 var over. Å observere i forkant førte til at jeg fikk laget intervjuguiden som fulgte opp de temaene jeg ønsket komme i dybden av etter at jeg hadde brukt noen dager på uformelle samtaler med mange av deltakerne. Responsen fra informantene under intervjuene var god, og det var tydelig at de opplevde det som positivt at jeg hadde tatt meg god tid til å bli kjent med dem før intervjuene. Fangen (2004:92) skriver at Joyce Keller opplevde at timingen var perfekt for å starte med intervjuer etter at hun hadde blitt kjent med miljøet, deltakerne og prosjektet. Hun visste hva hun skulle spørre om og deltakerne hadde begynt å få tillit til henne. Hun, som meg, opplevde at intervjuet utfylte og ga mer eksakt kunnskap om deltakerne ved at de fortalte om konkrete situasjoner i intervjuene. Intervjuene førte også til at jeg fikk stilt spørsmål om det jeg hadde observert. Jeg benyttet også muligheten når jeg hadde deltakerne på tomannshånd til å spørre dem om deres meninger om ting som skjedde og ting som ble sagt.

Skjema ”My story”

Tidlig i feltarbeidet observerte jeg at det var noe som ”skurret” med gruppesammensetningen. Det jeg observerte passet ikke sammen med den informasjonen jeg hadde fått på forhånd og den informasjonen jeg fikk ved å snakke med ledelsen. Jeg fikk en følelse av at dette var noe jeg måtte komme til bunns i og ga derfor deltakerne et fire siders skjema med cirka tre spørsmål på hver side og god plass til å besvare spørsmålene, som jeg kalte ”My story” (vedlegg 3) slik at de kunne fylle ut dette og gi meg den informasjonen som jeg opplevde som vanskelig å få et helhetlig bilde av. Spørsmålene på dette skjemaet omhandlet deltakernes bakgrunn, hvem de bor sammen med, hvordan de fikk informasjon om YAV, når de startet på YAV, hva de lærer og hvordan de opplever YAV. Jeg valgte å gjøre det slik fordi det ville være tidkrevende å stille de samme spørsmålene til alle deltakerne. Skjemaene ga meg også verdifull informasjon om deltakerne som gjorde det lettere for meg å gjennomføre gode intervjuer. Deltakerne har en hektisk hverdag og jeg følte at jeg ikke kunne spørre dem om å sette av mer tid til intervjuer enn nødvendig. ”My story”- skjemaene viste seg å være et godt hjelpemiddel. Det ga meg raskt et innblikk i gruppesammensetningen og jeg ble bedre kjent med deltakerne. Det var også et meget anvendelig datamateriale som gjorde det mulig å analysere observasjoner om gruppesammensetningen på et tidligere stadium enn hva jeg ville gjort uten denne informasjonen. Dette kommer frem i analysen.

Et annet positivt element med dette skjemaet var at det gav meg nok en anledning til å fortelle deltakerne om prosjektet og hvorfor jeg var på besøk hos dem. Jeg fortalte at jeg skulle bruke skjemaet til å kartlegge hvem deltakerne på YAV er og at det var frivillig for dem å delta. De kunne selv avgjøre om de ville delta ved å velge å levere eller ikke levere skjemaet. Det var kun to av deltakerne som ikke leverte skjema, deltakerne sa at de hadde glemt det og at de skulle ta det med senere. Jeg fulgte opp dette en gang, men da de hadde glemt det også denne gangen tenkte jeg at det kunne være med hensikt og at de ikke ville være med i undersøkelsen. Disse to deltakerne blir derfor ikke referert i denne oppgaven. På den annen side er disse deltakerne aktivt med i miljøet på YAV og deltok i samtaler og lignende. De er derfor med i datamaterialet som omhandler observasjoner og uformelle samtaler, men de blir ikke sitert.

Avslutning på feltarbeidet

Siste dagen på Sibikwa gikk jeg rundt i miljøet og snakket løst og fast med deltakerne. Det var tydelig at mange hadde ting de ville si, og jeg fikk mye informasjon om Sibikwa og YAV denne dagen. Det var tydelig at deltakerne var trygge på meg, og de ville fortelle meg hvordan de virkelig opplevde Sibikwa. Temaene som kom opp var stort sett de samme som vi allerede hadde snakket om, men det virket som om de ønsket å bekrefte utsagnene sine og eventuelt gjøre dem sterkere.

Gjennom oppholdet og feltarbeidet etablerte jeg kontakter og fant nøkkelinformanter som var nyttige å ha i det videre arbeidet med rapporten. Disse var tilgjengelige for spørsmål, noe som ga meg muligheten til å kontrollere ting jeg var usikker på og å få utfyllende informasjon der jeg følte jeg trengte det. Jeg ser imidlertid at det beste ville vært å ha tid og mulighet til å reise på et oppfølgende feltarbeid. Det er mange spørsmål jeg kunne stilt og mange situasjoner jeg gjerne skulle observert igjen. Dette ville gjort at jeg i større grad kunne utviklet analysen. Det er ikke det samme å få informasjon via e-post som å snakke med informantene ansikt til ansikt. Ansiktsuttrykk, kroppsspråk og samhandling mellom intervjuer og informant er et godt hjelpemiddel i en intervjusituasjon. Gjennom informantens kroppsspråk kan man få hint om deres følelser rundt temaet. Fog (2005:48,49) skriver at informantens væremåte og måten de svarer på vekker fornemmelser hos intervjueren og gir anledning til nye handlinger. Intervjueren legger merke til uttrykk, tonefall, diskrepanser mellom tonefall og innholdet i det som blir sagt, mellom for eksempel kroppslig uttrykk og ord. Jeg opplevde at dette ga meg hint om nye spørsmål jeg burde stille og hvordan jeg burde forholde meg og gå frem i forhold til forskjellige temaer.

Kulturelle utfordringer

Under feltarbeidet oppdaget jeg mange fordeler og ulemper ved å være fra en annen kultur enn de jeg forsket på. På sett og vis førte det til at jeg fikk litt avstand til forskningsobjektet, jeg var ikke en del av det jeg forsket på i samme grad som om jeg selv var sørafrikaner. Jeg kjente lite til de kulturelle og språklige kodene på forhånd. I følge Eriksen (1998) kan dette føre til at man lett snakker rart, gjør grammatiske feil, stiller rare, taktløse eller kjedelige spørsmål. Eriksen (1998) påpeker at dette kan være utgangspunkt for et godt feltarbeid. Jeg

opplevde at det å være fra en annen kultur gjorde det legitimt for meg å stille spørsmål hvor de selv syntes svarene var selvfølgelig. Fangen (2004:112) skriver at det kan være en fordel å kunne spille litt på naivitet i forhold til miljøets kunnskap og at dette kan være et godt utgangspunkt for å få deltakerne til å lære deg hva det er som er viktig for dem. Dette opplevde jeg ved at flere av deltakere ville vise meg hvordan de hadde det og var veldig opptatt av å tegne og forklare. Jeg måtte også ofte gjenta det de hadde sagt slik at de var sikre på at jeg hadde forstått det de forklarte meg. På denne måten kunne jeg spille en rolle som elev samtidig som jeg var nysgjerrig og engasjert tilskuer, og som Fangen (2004:113) skriver; *”det er få mennesker som har noe imot en slik samhandlingspartner”*. Det var tydelig at deltakerne på YAV syntes det var spennende å ha en ung jente med utdanning på besøk og som i tillegg var fra et rikt land. Min utdanning, klassebakgrunn og hudfarge førte til at det ble en maktubalanse i forholdet mellom meg og deltakerne. For å bedre denne ubalansen opplevde jeg det som positivt at vi kunne lære litt av hverandre. De hadde kunnskap som jeg ikke hadde, og jeg kunne derfor motta læring fra dem. Dette opplevde jeg som veldig fint for kontakten mellom meg og informantene. Jeg valgte derfor å være åpen for å ta imot lærdom fra dem uavhengig av hva det handlet om. Eksempelvis forsøkte noen informanter å lære meg å spille marimba og afrikanske trommer. Det mest mislykkede forsøket var nok kanskje å lære meg afrikansk dans. Fangen (2004:113) skriver at *”forskerens klossethet ved utøvelse av de aktiviteter forskningssubjektene er gode på, kan være en kilde til innpass, fordi det kan utjevne noe av den maktubalansen som oppstår når en middelklasseforsker skal studere folk som føler seg underlegne i forhold til boklig lærdom”*. I mitt tilfelle kan jeg legge til *”... føler seg underlegne i forhold til hudfarge og økonomisk kapital”*.

En annen faktor som spilte en viktig rolle for å utjevne skillet mellom meg og informantene var at vi var jevnaldrende. Dette bidro til at de inkluderte meg i gruppen og tok meg med på aktiviteter i pauser og liknende. De så på meg som ”en av dem” og ikke som ”en av lederne” i og med at jeg var yngre enn disse. Stort sett var dette positivt, men det kunne også være utfordrende ved at flere av guttene kunne se på meg som en potensiell partner.

Det kan oppleves som en stor utfordring å komme inn som samfunnsforsker i en annen kultur og et samfunn som er annerledes enn hva man er vant med. Utfordringen min var å sette meg inn i de kulturelle rammebetingelsene som eksisterer i Sør-Afrika og i en kultur som er preget av fattigdom og andre tradisjoner enn hva jeg kjenner til fra før. Det er umulig å bli godt kjent med en kultur i løpet av en måned. Dette gjorde at jeg måtte prate med så mange som mulig

og bruke tiden jeg hadde til å samle informasjon. Intervjuene og samtalene bar preg av at jeg måtte stille mange oppfølgingsspørsmål om ting jeg lurte på. Jeg vil anta at dette er en utfordring for alle samfunnsforskere som skal forske på miljøer man ikke har personlig kjennskap til i Norge. Man må lese og lete seg frem til kunnskap om andre kulturer og miljøer og lære underveis. Videre må man være klar over at man ikke kjenner kulturen så godt og ta dette i betraktning når man behandler datamaterialet. Jeg for min del opplevde at jeg fikk mange spørsmål jeg ønsket å stille informantene mine. Ikke bare om Sibikwa og deres opplevelse av det, men også om den kulturen de har vokst opp i.

Jeg opplevde også en kulturell utfordring når det gjaldt å forstå informantene mine. Mennesker forstår hverandre ut fra sin kulturelle forutsetning og forståelse. Siden vi var fra kulturer som er svært forskjellige var det en fare for at vi kunne misforstå hverandre under samhandling og samtaler. Jeg stilte spørsmål ut fra min kulturelle forståelse, informanten tolket spørsmålet ut fra sin kulturelle forståelse, og jeg tolket deretter informantens svar ut fra min kulturelle forståelse. Dette kunne føre til at vi snakket forbi hverandre og egentlig ikke fanget opp essensen i spørsmål og svar. Dette var en utfordring som det var umulig å forsikre meg mot, men jeg forsøkte å imøtekomme den ved å være åpen om dette med mine informanter. Jeg oppmuntret dem til å spørre hva jeg egentlig mente dersom de var usikre og fortalte dem at jeg kom til å spørre en gang for mye i stedet for enn en gang for lite dersom det er noe jeg var usikker på. Den kulturelle forståelsen var en utfordring jeg måtte ta hensyn til i hele prosessen, både under feltarbeidet, i arbeidet med analysen og i skriveprosessen.

En annen utfordring ved å forske i et miljø og en kultur hvor jeg ikke er kjent viste seg når informanter ønsket å forklare meg ting ved å vise til kjente tv serier, kjente artister og liknende. Eksempelvis var det flere som snakket om forbildene sine og at de ønsket å gjøre som dem. Uttalelser som dette sa meg ingenting og jeg måtte derfor bruke tid på å sette meg inn i dette. En informant virket nesten sjokkert da jeg ikke visste hvem forbildet hans var, han ble nok ekstra skuffet i og med at dette var en tidligere deltaker som hadde startet sin karriere nettopp på Sibikwa. Et annet eksempel var da en av informantene mine prøvde å forklare meg hvilken serie hun hadde fått en rolle i. Hun forsøkte å gi eksempler på forskjellige serier som gikk på sørafrikansk tv, men ristet bare på hodet og smilte da hun forsto at jeg ikke hadde sett noen av seriene hun snakket om. Jeg måtte derfor love å se en episode av en serie samme dag slik at hun kunne forklare videre neste dag. Jeg gjorde dette og forsto etter hvert at hun hadde fått en stor rolle i en såpeserie som kan sammenliknes med den kjente norske såpeserien

”Hotell Cæsar”.

Refleksjoner i etterkant av feltarbeidet

Under oppholdet som varte i én måned bodde jeg syv døgn hos ei fransk jente, Carole, som jobber for et norsk rederi. Dette var i fase to da jeg besøkte Khulisa og observerte samfunnet deltakerne mine lever i. Jeg satt noen dager på hennes kontor for å skrive litt. Bekjentskapet med dem som jobbet på dette kontoret førte til at jeg fikk snakket med mennesker i ulike sjikt av samfunnet. Jeg var også med Carole og besøkte hennes venner og familie. Dette var av betydning for min forståelse av det sørafrikanske samfunnet. Resten av oppholdet bodde jeg på et ungdomsherberge i Benoni. Her møtte jeg mennesker som hadde mye interessant å fortelle om Afrika og sørafrikansk historie, holdninger og kultur. Oppholdet på herberget viste seg for meg å være et viktig element når det dreier seg om å ha en god kommunikasjon med forskjellige mennesker under et feltarbeid. De som eide og jobbet på herberget hadde god kjennskap til landet sitt, hadde mye å formidle og kunne svare på mange spørsmål. På herberget kom det også flere gjester som hadde sine historier å fortelle, blant annet mange guider fra de store safariarrangørene. Gjennom å snakke med mennesker fra ulike samfunnslag fikk jeg høre forskjellige sider av Sør-Afrikas historie, noe jeg opplevde som verdifullt.

Jeg har en opplevelse av at hva man velger å gjøre utenfor selve prosjektene når man er på feltarbeid kan være en viktig faktor for hvor mye man lærer og får med seg av det som skjer i samfunnet man studerer. Jeg var ”heldig” og hadde muligheten til å møte mennesker med ulik klassebakgrunn som alle hadde sine historier, opplevelser og meninger som de ville formidle. Fog (2005:60) er opptatt av at en forsker må se poengene i det som blir sagt og gjort. For å ha muligheten til dette må forskeren kjenne til konteksten i mottagerens bevissthet. Å forstå den fulle og hele konteksten er ikke lett når man kommer fra en annen kultur, men samtalene og opplevelsene jeg fikk i og utenfor feltarbeidet økte min bevissthet om det samfunnet mine informanter lever i.

Oppholdet på Khulisa var meget informativt og jeg så det som nyttig for mitt videre arbeid. Uten dette oppholdet ville jeg ikke hatt muligheten til å se de store linjene som jeg kan se i dag. Opplevelsene jeg hadde under oppholdet på Khulisa førte til at jeg kunne se ting fra nye perspektiver. På ungdomsherberget og hos Carole fikk jeg høre mange historier, men på Khulisa fikk jeg se og oppleve mye av det jeg hadde blitt fortalt. Jeg opplevde også sider av

samfunnet som ingen av dem jeg møtte i forbindelse med Carole og ungdomsherberget hadde snakket om. Møter med mennesker som er og har vært i fengsel, som har vært gjennom tilsvarende programmer som YAV, som bor i townshipene hvor noen av mine informanter bodde og ungdommer generelt, gjorde at jeg fikk et bredere inntrykk av Sør-Afrika og Johannesburgs kompleksitet. Jo mer jeg fikk vite, jo mer nysgjerrig ble jeg. Khulisa gav meg muligheten til å møte mange forskjellige typer mennesker som med glede svarte på alle spørsmålene fra en student fra det kalde landet langt nord.

På den annen side er det ikke alltid like lett å håndtere så mye informasjon på kort tid. Inntrykkene blir mange og det er viktig å holde fokus på det man driver med. Det er lett å bli revet med. Jeg opplevde at det gikk greit å fokusere på Sibikwa da jeg var i Sør-Afrika. Da klarte jeg å se ting i sammenheng med Sibikwa og oppgaven min. Da jeg kom tilbake til Norge opplevde jeg derimot at jeg hadde veldig mye informasjon. Det tok tid før jeg igjen var klar for å jobbe konkret mot problemstillingen min. Det gikk med noen uker til å bearbeide alle inntrykkene, sortere dem og sette alt i perspektiv. Imidlertid førte denne fasen etter feltarbeidet til at jeg kunne se tidligere hendelser i nye sammenhenger.

Dataanalyse

Analyse av datamaterialet var noe jeg gjorde bevisst og ubevisst hele veien. Når jeg observerte nye fenomener satte jeg disse i sammenheng med andre observasjoner, samtaler og lignende. Ny informasjon førte til at jeg fikk nye tanker og nye spørsmål.

Jeg skrev ned feltnotatene hver kveld etter endt dag sammen med deltakerne på YAV. Dette ble gjort umiddelbart etter jeg hadde avsluttet dagens feltarbeid. Det å notere observasjoner, egne følelser og reaksjoner rett etter jeg har opplevd dem er i følge Fangen (2004:81) viktig fordi det er da jeg fortsatt husker intensiteten i dem. Ut fra disse notatene fikk jeg nye spørsmål og vinklinger som jeg hadde i bakhodet neste dag sammen med deltakerne. Dette gjaldt både fenomener jeg ville se etter og spørsmål jeg ville se om passet å få inn i en uformell samtale. Slik bygget feltnotatene seg opp til et stort dokument som utgjorde en stor del av datamaterialet og som jeg så i sammenheng med transkripsjonene og notatene fra intervjuene. Jeg sorterte notatene etter kategorier som; rene observasjonsnotater hvor jeg noterte hva som hadde skjedd uten for mye fortolkning, tekst som inneholdt mulige tolkninger

og temaer jeg måtte følge opp. Her reflekterte jeg og forsøkte å utlede mening fra observasjonsnotatene. Den siste kategorien inneholdt refleksjoner knyttet til metode. Her reflekterte jeg over min egen rolle og hvordan jeg burde gå frem neste dag. Jeg hadde også en kategori knyttet til mine egne følelser og inntrykk. Dette minner om Fangens (2004:83) eksempel på hvordan man kan strukturere feltnotatene inn i kategorier som observasjonsnotater, teoretiske notater og metodologiske notater.

Rutinen min i arbeidet med feltnotatene innebar å skrive direkte ned dagens observasjoner, tanker, følelser og følelsesmessige reaksjoner slik at ingen ting ble glemt. Det er i følge Fangen (2004:81) viktig å reflektere over disse reaksjonene siden det er en del av analysearbeidet. Deretter brukte jeg farger til å dele feltnotatet inn i kategorier og samlet til slutt kategoriene i egne dokumenter. På denne måten satt jeg igjen med to dokumenter. Et råutkast hvor alle observasjoner, følelser, tanker, mulige tolkninger, tanker om hva jeg bør gjøre videre var samlet og et utkast hvor materialet var bearbeidet ut fra kategorier. Jeg opplevde at begge disse dokumentene var verdifulle i det videre arbeidet. Råutkastet gjorde at jeg lett kunne vende tilbake til mitt opprinnelige feltnotat for å se om det var noe jeg hadde oversett. Dette ga meg muligheten til å finne nye kategorier og eksempler. Jeg opplevde også at jeg flere ganger satt kategoriene sammen på nye måter fordi mye data var overlappende. Temaer jeg hadde kategorisert til andre og mindre funn hang flere ganger sammen med et annet og kanskje større funn. Det å gå tilbake til råmaterialet gjorde at jeg så en større helhet i hovedfunnene mine. Fangen (2004:91) skriver at man *”ofte utvikler vel så gode analyser ved å vende tilbake til råmaterialet, feltdagboken - igjen og igjen - som ved å utvikle noen stiliserte kategorier for så å forholde seg mest til disse”*.

Jeg tok opp intervjuene på lydbånd og transkriberte dem underveis. Jeg tok også notater under intervjuene, noe som gjorde transkriberingen lettere ved at jeg hadde stikkord som kunne hjelpe meg til å huske situasjonene. I og med at jeg ikke skulle bruke materialet i en språkbruksanalyse skrev jeg ikke ned hver minste kremt, pause og lignende. Dette gjorde jeg kun der hvor det var viktig for å få frem en mening. Noen steder skrev jeg også ned observasjonene jeg gjorde under intervjuet, dersom det var viktig for meningsinnholdet.

Da jeg var i Sør-Afrika ville jeg gjerne intervjuet alle deltakerne, men med tanke på at jeg snakket med de fleste deltakerne, følte jeg at jeg hadde et godt utgangspunkt for å fange opp et helhetsinntrykk av dem. Bertaux (1982) mener at vi når et metningspunkt når intervjueren

finner igjen de samme elementene av gjenkjennelige mønstre hos sine informanter. Han sier videre at når intervjuer med nye informanter bekrefter det som tidligere er blitt fortalt av andre kan mønstret bli sett som et trekk i det vi ønsker å forklare. Dersom informanter bekrefter hverandres historier kan dette føre til et metningspunkt og forskeren kan føle seg sikker på å ha funnet et felles trekk hos dem saken angår.

Analysene i denne oppgaven var en fortløpende prosess og underveis gjorde jeg noen hovedfunn som jeg ville fokusere på i analysearbeidet. For å få en oversikt over dette materialet skrev jeg ned sammenfatninger av de viktigste tendensene i materialet underveis. Etter all datasamlingen var gjennomført gikk jeg tilbake til primærmaterialet for mer detaljerte og grundige analyser. Jeg analyserte, som nevnt, ved å bruke fargekoder for hvert enkelt tema (se vedlegg 4). Deretter satt jeg ett og ett tema sammen til egne notater.

Etikk

I et prosjekt som dette vil det alltid dukke opp etiske spørsmål som man må ta hensyn til og vurdere. Jeg har fått etisk godkjenning fra norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste og gjennom dette søknadsskjemaet ble jeg minnet på mange av de etiske dilemmaene man må ta hensyn til. For det første var det viktig at jeg fikk en godkjenning fra ledelsen ved Sibikwa. Dette fikk jeg ved at oppdragsgiver sendte e-post til ledelsen ved Sibikwa med informasjon om prosjektet og om meg for å høre om det var greit at jeg kom på feltarbeid hos dem. Da de fikk positiv tilbakemelding på dette sendte jeg en e-post til ledelsen hvor jeg informerte om hvor mye tid jeg ønsket å bruke sammen med deltakerne på YAV, hva jeg ville se etter og hva jeg ville spørre deltakerne om. Jeg fikk klarsignal fra ledelsen (se vedlegg 5) og de informerte deltakerne på YAV om at jeg skulle komme og hva som var hensikten med oppholdet.

Da jeg kom til Sibikwa presenterte jeg meg og forklarte prosjektets hensikt og omfang. Jeg presiserte også at det var frivillig å delta og at dersom det var noen som ikke ville delta så måtte de gi beskjed om dette til meg eller ledelsen. På dette tidspunktet virket enkelte av deltakerne meget skeptiske og jeg tok dette som tegn på at jeg egentlig ikke var så ønsket i denne gruppen. Heldigvis viste det seg at deres skepsis kom av andre ting (i analysen reflekterer jeg mer over dette) og at jeg var velkommen, de trengte bare tid på å bli trygge. Ved å utlevere ”My story”- skjemaet fikk jeg forklart hensikten min nok en gang og ved

innlevering av dette skjemaet fikk jeg et skriftlig materiale fra deltakerne som viste at de ønsket å delta. De ble informert om at det de skrev på disse skjemaene og det de fortalte meg kan bli gjengitt i oppgaven og at de ved å levere skjemaet tilbake til meg godkjente at jeg kunne bruke deres sitater, historier og opplysninger i oppgaven.

Anonymisering av informantene har vært en etisk utfordring siden YAV- gruppen består av flere deltakere som alle har sine historier å fortelle. Mange av historiene har vært viktige i denne oppgaven for å belyse kompleksiteten ved en organisasjon som Sibikwa og ved å drive internasjonalt hjelpearbeid. Det er mange forhold som skal tas hensyn til og det har derfor vært viktig for meg å vise noen av disse forholdene. Utfordringene har vært at det kan være mulig for ledelsen på Sibikwa å finne ut hvilke av deltakerne som har sagt hva ved å kjenne igjen deres historier som blir gjenfortalt i oppgaven. Men ingen i ledelsen på Sibikwa kan lese norsk og dersom de skulle kjent igjen deltakerne er det nettopp fordi de allerede kjenner til de fleste av disse historiene. Utfordringen har derfor vært å unngå at ledelsen på Sibikwa kan knytte fortellingen opp til hva deltakerne har sagt om sin opplevelse av Sibikwa.

I utgangspunktet skal det ikke være noe problem å sikre informantene anonymitet i og med at oppgaven er skrevet på norsk. De kan få en rapport på engelsk, men i den rapporten vil det ikke være naturlig å komme med deltakernes personlige opplysninger i samme grad som i denne norske utgaven. Det jeg måtte ta hensyn til er at enhver tekst kan oversettes til engelsk dersom det er noen som skulle ha interesse av det. Jeg valgte derfor å benytte meg av fiktive navn og også enkelte steder endre kjønn og alder. En annen viktig faktor er at mine informanter er ferdige på YAV når denne oppgaven er ferdig. Flere informanter var opptatt av når jeg skulle levere inn oppgaven og syntes det var positivt at det var etter at de hadde fullført programmet.

Det vil være naturlig å anta at mitt besøk på Sibikwa har hatt en viss betydning og påvirkning på deltakerne. De har til daglig lite interaksjon med hvite mennesker fra andre deler av verden. Jeg stilte spørsmål om deres hverdag og temaer som de omgås med til daglig, noe som kan ha ført til at deltakerne reflekterte over ting de ikke har tenkt på tidligere. Det at jeg minnte dem på temaer eller opplevelser som de kanskje har forsøkt å legge bak seg kunne oppleves som utfordrende for noen.

Den største etiske utfordringen ved denne oppgaven har vært funnene mine og følgene av

disse avsløringene. Hvordan OD reagerer på disse funnene vet jeg ikke noe om, men jeg mener det ville være galt av meg å holde deler av resultatene skjult for OD. Maurice Punch (i Fangen 2004:101) påpeker at *”hvis ingen har ømme tær når feltarbeidet er over, kan man begynne å lure på om forskeren har holdt noe tilbake. Men hvis alle har ømme tær, kan man lure på om forskeren har gått for langt”*. Denne balansegangen kan være vanskelig, men som Fangen (2004:102) skriver er det min oppgave å kunne formidle det jeg har erfart og kunne illustrere mine konklusjoner på en måte som gjør det mulig for andre å få innsyn i den kunnskapen jeg har tilegnet meg. Jeg valgte derfor å skrive hoveddelen i denne oppgaven på en måte som gjør at leseren kan følge meg i tolkninger på veien frem mot funnene. På denne måten er det deltakernes historier og mine observasjoner som viser veien til funnene i denne oppgaven på samme måte som jeg opplevde det i feltarbeidet.

Hoveddel

4

Jeg har valgt å starte hoveddelen med å gi en del bakgrunnsinformasjon om programmet YAV. Denne informasjonen har kommet frem ved at jeg har lest dokumenter om programmet og snakket med ledelsen på Sibikwa. Etter denne innføringen presenterer jeg kronologisk hvordan jeg kom frem til de forskjellige funnene, hovedsakelig funnet om samsvar mellom deltakernes bakgrunn og deres opplevelse av programmet. Dette fører frem til en diskusjon om gruppesammensetning. Deretter tar jeg opp temaet ”effekten av programmet” og hvordan YAV når ut til deltakere og lokalbefolkningen med budskap om kriminalitet, vold, HIV og AIDS.

---

⁴ Noen av deltakerne, en leder og meg etter en vellykket forestilling. Deltakerne har gitt tillatelse til å bruke bildet.

BAKGRUNNEN FOR YAV

YAV ble startet høsten 2005 og hadde som mål å hjelpe kriminell ungdom ut av sin kriminelle karriere. Phyllis Klotz, lederen av Sibikwa, fortalte at det sørafrikanske rettssystemet er opptatt av behovene til unge lovbytere i alderen 14 – 17 år som venter på å få sine saker opp for domstolen. Hun og hennes samarbeidspartner, Mr. Small, savnet et større fokus på ungdommer som har fylt 18 år, og valgte derfor å sette lys på unge lovbytere i alderen 18 – 25 år. Unge blir behandlet som voksne så snart de har fylt 18 år og flere vil havne i fengsel sammen med eldre kriminelle. For mange kan dette være svært uheldig og føre til en syklus som dreier seg om å gå inn og ut av fengslene. Ledelsen på Sibikwa ser på unge kriminelle som en gruppe som har behov for støtte når det gjelder å kunne rette opp livet sitt og få en ny mulighet. For å klare dette vil ungdommene ha behov for å tilegne seg faglig kunnskap og livsferdigheter. I Sibikwas prosjektplan (OD 2004:83) står det: *”The new government policy for young offenders is to try to divert them from criminal activity by offering them Divergence programs which assist them with their life plan”*. Sibikwa faller direkte inn under dette ved å tilby kurs som har til hensikt å gjøre elevene klare for videre studier eller ved å gi dem en karrierevei de kan følge. Det står også i prosjektplanen på side 90: *”A bill has recently been passed in the South African parliament concerning the treatment of young offenders within the justice system. The bill focuses on awaiting trial of offenders and sentenced juveniles and caters for the age group 14 - 17. Government funds are to be made available for “divergence” programs and after-sentencing opportunities for rehabilitation through integration programs”*. Sibikwas program tilbyr dette til ungdom i aldersgruppen 18- 25 år som har fullført sine straffer, som er ute på prøve eller som er marginaliserte i forhold til fattigdom. De tilbyr også støtte til deltakerne når programmet er over. Alt dette faller direkte inn under målsettingen til den sørafrikanske regjeringen.

På spørsmål om hvem som er i programmets målgruppe og på hvor mange som vil ha utnyttet av programmet samt hvordan behovene er identifisert og av hvem, står det på side 89 i prosjektplanen at: *”These young people find themselves in a hopeless situation, making them pray to the temptation or becoming engaged in criminal activities and abusing drugs and alcohol. We offer a program that equips them with skills that will enable them to find employment, as well as life skills such as literacy, numeracy, computer expertise, decision making, problem solving, goal setting and personal financial management”*. I følge Barry

(2006) er dette viktige elementer som skal til for at ungdom skal klare å bryte med en lovbrytende adferd. Barry skiver at det å ha arbeid eller å gå på skole er viktige faktorer når det gjelder å oppmuntre spesielt menn til å bryte med sin kriminelle karriere. Dette begrunnes i at jobb og utdanning er to faktorer som gir positive muligheter videre i livet.

Ledelsen på Sibikwa ønsker å tilby en utdanning som gir generell studiekompetanse og som fører til at deltakerne så snart de har gjennomført programmet, vil ha nok kunnskap og erfaring til å starte på universitet, få seg en hederlig jobb eller til å danne grupper som kan opptre og tjene penger. Når den uheldige syklusen forårsaket av fattigdom er brutt hevder ledelsen at ungdommen vil være bedre rustet til å motstå fristelsen til å begå kriminalitet. Trening i livsferdigheter vil gi deltakerne en plan for livene deres, gi dem individuelle målsettinger, trene dem i å ta avgjørelser, løse problemer og å styre egen økonomi (OD 2004).

I følge langtidsplanen til OD (2004) har ledelsen på Sibikwa følgende målsetting:

- Sibikwa will select a group of young people who will fulfill the criteria of being young offenders or marginalized youth, whom we judge to be sufficiently determined to turn their lives around.
- Sibikwa will train youth in the basics of playmaking and acting;
- Youth will be trained in the different technical aspects of performance;
- Youth will be trained in computer skills, as well as in oral and written communication skills and numeracy skills;
- Youth will receive training in facilitation skills.

(OD 2004: 84)

Det står i langtidsplanen (OD 2004) at Sibikwa tilbyr et program som utruker ungdommene og gir dem kunnskaper som vil gjøre det mulig for dem å finne seg arbeid. Trening i matematikk, data, å ta valg, problemløsning, sette seg mål og styring av egen økonomi er viktige temaer som ledelsen ønsker å trene deltakerne i gjennom det første året som de kaller elevprogrammet. Idealet er at deltakerne får teoretisk og praktisk trening gjennom undervisning, og gjennom prøving og feiling. Hensikten er at lederne skal utfordre deltakerne og på denne måten lære dem å ta valg. Ledelsen på Sibikwa ønsker å følge opp valgene til hver enkelt deltaker og utfordrer dem til å ta følgene av valgene de har tatt. De benytter seg av hverdagens eksempler og situasjoner for å trene på konfliktløsning. Deltakerne blir også

utfordret til sette seg nye mål og jobbe frem mot disse. Tanken er at dette skal gi dem mestringsfølelse og lære dem å sette seg realistiske mål som de må jobbe mot. Deltakerne lærer å styre egen økonomi ved at de, når de starter på praksisåret, får utdelt transportpenger en gang i uken i stedet for hver dag. På denne måten må deltakerne selv ta ansvar for at de har penger igjen til slutten av uken. Når Sibikwa skriver at de tilbyr brobyggende kurs for videre studier eller lønnet arbeid forstår jeg dette som at deltakerne skal få den treningen de trenger slik at de får en myk overgang og er godt forberedt på hverdagen som kommer etter de er ferdige på Sibikwa. Når deltakerne er ferdig på Sibikwa har de en generell studiekompetanse som gir dem anledning til å studere videre. Denne studiekompetansen er det de legger vekt på gjennom elevprogrammet. Eksamen etter elevprogrammet bedømmes av sensorer utenfra.

Ledelsen på Sibikwa ønsker å tilby deltakerne støtte også etter at de er ferdige med praksisåret. De fortalte at flere tidligere deltakere har vært flinke til å benytte seg av Sibikwa som et nettverk for å få fart på egen karriere. Det er tydelig at dette er av stor betydning, men spørsmålet er om det krever for stor egeninnsats av deltakerne å benytte seg av Sibikwas nettverk. En leder på Sibikwa fortalte: *”Last year we tried to place interns in work or give them work at Sibikwa as trainee administrators or stage managers. Others went to find jobs by themselves”*. Videre sa en annen leder: *“The internship year is the maturity year. They will be trained to perform and facilitate. At the end of the year we will try to assist them to get work. Job creation is the heart of this training”*.

Lederne hadde mye erfaring da de startet Sibikwa i 1988, og mer erfaring har de tilegnet seg i løpet av årene frem til de startet YAV i 2005.

- We have run Youth Employment Programs for almost as long as Sibikwa has been running, since 1988;
- We have built up a strong network of contacts with education districts, so that we will be well placed to implement our high school program.
- We have been running a program in a local prison for two years.
- Our executive directors have been involved in the theatre and in teaching and training for more than thirty years. They established Sibikwa 19 years ago and have been active in the East Rand community for all that time. They have also toured nationally and internationally for performances and training workshops.

(OD 2004: 88)

Målsetting for YAV

I løpet av fem år, fordelt på to perioder av 2½ år, har ledelsen på Sibikwa et mål om å ha trent omtrent 40 unge mennesker i alderen 18 – 25 år. Programmet vil forhåpentligvis føre til en ny start på livet, endret livsstil og en jobb. I tillegg til dette ønsker ledelsen at deltakerne ved YAV skal nå ut til ca. 24 000 mennesker per 2½ års periode gjennom forestillinger og seminarer hvor de diskuterer temaer som ungdomstid, vold, HIV/AIDS og likestilling. Publikum består av barn og unge som går på grunnskole og videregående skoler i de fattigste områdene i Johannesburg. Gjennom festivaler ønsker ledelsen på Sibikwa også å nå frem til deres foreldre. Målsettingen er å motivere til adferdsendring (OD 2004). Disse forestillingene og seminarene fikk jeg selv oppleve da jeg var i Johannesburg på feltarbeid, og det var en stolt leder, Phyllis Klotz, som kunne meddele at de nå hadde nådd ut til 26 000 mennesker på bare tre uker. Antallet regnet de seg frem til ved hjelp av billettsalget. De har altså allerede nådd ut til flere enn det som var målsettingen deres.

Deres misjon er:

”Sibikwa is a visionary arts centre that promotes quality arts education, theatre and performance training and job creation in South Africa”.⁵

---

⁵ Hentet fra hefte jeg fikk utdelt av ledelsen på Sibikwa. Hefte heter ”Strategic planning & vision workshop”. Workshopen ble arrangert 8. oktober 2006.

3. Deltakere og opplevelse av YAV

Hvilke ulike bakgrunner har deltakerne på YAV? Har deres ulike bakgrunner betydning for hvordan de opplever programmet på forskjellige måter?

Før jeg reiste på feltarbeidet brukte jeg mye tid på å sette meg inn i Sibikwas planer og mål for YAV slik at jeg skulle være godt forberedt på hva som ventet meg da jeg kom dit. I denne perioden snakket jeg med erfarne bistandsarbeidere i Norge for å høre deres tanker om YAV og Sibikwa og for å få noen tips om min rolle som forsker i et slikt miljø. Imidlertid opplevde jeg at teori og praksis ikke alltid henger sammen. I dette kapitlet skal jeg gi en presentasjon av deltakerne, mitt møte med dem, hvordan de opplever programmet og hvilke tanker og opplevelser dette ga meg.

Møtet med Sibikwa og deltakerne på YAV

I den detaljerte langtidsplanen (OD 2004) står det på side 89 at YAV's målgruppe er: *”young people that find themselves in a hopeless situation, making them pray to the temptation of becoming engaged in criminal activities and abusing drugs and alcohol”*. Med dette som utgangspunkt og etter samtaler med representanter fra OD og SAIH som bekreftet dette, forberedte jeg meg på å møte en gjeng med ”hardbarkede” ungdommer som prøvde å rette opp livene sine med hjelp fra velvillige ledere på YAV. I samtalene med bistandsarbeidere før avreise snakket vi om prosjektplanen Sibikwa hadde for YAV og flere av dem kom med tips om hva det kunne være interessant å se etter. Flere nevnte at den homogene gruppesammensetningen med bare kriminelle og marginaliserte ungdommer på YAV var meget spesiell i og med at ledelsen på Sibikwa ønsket adferdsendring hos deltakerne. Vi forsto marginaliserte ungdommer ut fra at de var marginalisert i sitt nærmiljø. Flere av bistandsarbeiderne har selv erfart at dersom de ønsker endring hos en type ungdommer er det viktig å sette disse sammen med ungdommer som har den egenskapen man ønsker de skal tilegne seg. Goffman (1992) mener at individer har en tendens til å endre seg og tilpasse seg forskjellige karakteregenskaper ved å tilbringe tid sammen med personer som er annerledes enn dem selv og at dette skjer ved at de andre fungerer som rollemodeller. Han sier at vi ofte i

samspill med andre inntar en rolle som vi forsøker å leve opp til. Denne rollen fører til at vi tar på oss en maske som viser det vi helst vil være. Til slutt går denne rolleoppfatningen oss til blodet og blir knyttet til vår personlighet. Med dette i bakhodet reiste jeg til Sør-Afrika og Johannesburg og var spent på hvordan ledelsen på Sibikwa begrunnet den homogene sammensetningen av deltakerne på YAV.

Første dagen på Sibikwa var ingen av deltakerne på YAV til stede. De var ute på oppdrag og jeg ble derfor vist rundt av deltakere på årets elevprogram. Jeg opplevde at disse ungdommene var imøtekommende og det var tydelig at de syntes det var spennende å ha besøk. De ønsket å ha meg med i undervisningen og var meget engasjerende. Disse deltakerne gjorde at det første møtet med Sibikwa ble positivt og jeg så frem til resten av oppholdet. Men selv om denne gruppen deltakere var entusiastiske og engasjerende forventet jeg ikke å møte dette hos deltakerne på YAV. De var jo tross alt, etter hva jeg hadde blitt opplyst om, en helt annen gruppe hvor de fleste hadde blitt rekruttert fra fengslene.

Neste dag møtte jeg deltakerne fra YAV. Jeg opplevde gruppen som mer skeptisk enn deltakerne jeg hadde møtt dagen før. I observasjonsnotatet fra denne dagen skrev jeg: *”det er tydelig at disse deltakerne er annerledes enn dem jeg møtte i går. Her trenger jeg nok god tid for å vinne tillit, de virker mer skeptiske”*. Det var noen som vinket og smilte til meg, men de fleste virket skeptiske til hvem jeg var og hva jeg gjorde på Sibikwa. Jeg brukte god tid på å forklare hvorfor jeg var på besøk, hvor lenge jeg skulle være der og at jeg kom til å bruke en del tid sammen med dem og prate med dem. Jeg presiserte også at det var OD som hadde sendt meg og at rapporten jeg skulle skrive var til dem og ikke til ledelsen på Sibikwa. Da jeg hadde forklart dette var det flere som virket litt tryggere, men noe stort engasjement opplevde jeg ikke. Dette beskrev jeg i feltnotatet mitt: *”denne gruppen virker litt ”grovere” enn de andre studentene her. Det er ikke det samme humøret. Mange av dem virker skeptiske eller rett og slett litt innbitte og sure. Heldigvis er det noen av dem som er blide, jeg får bruke dem som døråpnere og nøkkelinformanter og håpe at de andre blir litt tryggere på meg etter hvert”*. Videre: *”Hvorfor virker egentlig denne gruppen så annerledes enn de andre? Er det fordi de har en tøffere bakgrunn enn de andre studentene på Sibikwa eller er det noe helt annet som ligger bak?”*.

Neste dag var jeg med ni av deltakerne på YAV til en barneskole hvor de skulle holde en forestilling. Det gjorde at jeg fikk muligheten til å bli bedre kjent med flere av deltakerne. Jeg

satt sammen med dem i bussen og hjalp også til med å rigge scenen og andre praktiske gjøremål. Iløpet av dagen fikk jeg gode muligheter til å observere dem i forskjellige sammenhenger, og en av de viktigste observasjonene denne dagen var å se to jenter som så på hverandre med oppgitte blikk og ristet på hodet da en av lederne på Sibikwa presenterte dem som en gruppe med *”troubled kids trying to change their way of living through performing art”*. Dette ga meg følelsen av at disse jentene ikke likte å bli presentert på denne måten. Var det fordi de ikke hadde lyst til at alle skulle vite om deres fortid? Eller var det en annen grunn? Observasjonen gjorde meg nysgjerrig og jeg prøvde å finne ut av hva dette betydde. På bussen på veien tilbake satt jeg ved siden av en deltaker. Vi snakket litt om gruppen og det de holdt på med. I samtalen sa han plutselig: *”you know we are very different from each other. I think our experiences are very different. Especially the girls, they are nice and good girls”*. Først tenkte jeg at dette var en flørtende og litt jentegal gutt som snakket varmt om jentene sine. Jeg hadde sett hvordan han oppførte seg sammen med jentene og tenkte at dette var sikkert noe som var typisk for ham å si. Ved nærmere ettertanke satt jeg dette i sammenheng med observasjonen jeg hadde gjort tidligere på dagen og noterte meg sitatet. Kanskje hadde jentene reagert slik fordi de ikke kjente seg igjen i det lederen sa.

Da vi var tilbake på Sibikwa undersøkte jeg med ledelsen hvordan sammensetningen i gruppen var for å se om jeg kunne få svar på hvorfor jentene reagerte slik de gjorde. Svaret jeg fikk var: *”most of these people are out of prison, we are here to help them to rehabilitate them, they are limited kids, but they are ok”*. Dette forsterket mitt tidligere inntrykk av at YAV bestod av deltakere som var ”kriminelle”, det var jo tross alt det han også hadde presentert dem som på forestillingen. Jeg spurte også om det var noen forskjell på deltakerne på YAV og deltakerne på de andre gruppene på Sibikwa. Svaret var: *“From our experience we have come to believe that there is something such as a criminal mind set. The young offenders are emotionally very needy at the same time will always present you with limited information about their situation. They had a very low level of education and it was difficult for them to think beyond their immediate needs”*. Kanskje var tankene jeg hadde fått tidligere på dagen og observasjonen bare en tilfeldighet. I feltnotatet fra denne kvelden står det: *”I målgruppen for YAV står det at ungdommene skal være kriminelle eller marginaliserte. Disse jentene kan være marginaliserte, fra omsorgshjem eller liknende. Det kan da være naturlig at de ristet på hodet da de ble presentert som ”troubled kids”. Det er jo ikke sikkert at disse har gjort noe galt. Det kan også stemme med deltakerens utsagn, men ut fra ledelsen er denne gruppen spesielt utfordrende. Kanskje er disse jentene bare noe mer lovlydige enn de andre i*

gruppen?”.

De neste dagene på feltarbeidet var jeg opptatt av å observere interaksjonen mellom de forskjellige aktørene på Sibikwa. Jeg tenkte at dersom jeg fulgte med på interaksjonen mellom de forskjellige deltakerne på YAV, mellom deltakerne og lederne og mellom deltakerne på YAV og de andre gruppene kunne jeg fange opp observasjoner som sa noe om deltakerne på YAV. Dette er en gruppe som bærer med seg et stempel som ”troubled youth” og observasjoner av hvordan dette kommer frem i interaksjon med andre kan gi verdifulle data. Becker (2005:13) er opptatt av at ”stemplingsteori” bør oppfattes som et perspektiv som oppfordrer forskeren til å utvikle sitt forskningsfelt til å omfatte relasjonen mellom (potensielle) avvikere, entreprenører og håndhevere. Han foreslår å bytte begrepet ”stempling” med ”interaksjon” og oppfordrer forskeren til å utføre interaksjonistiske studier av sosiale avvikelser (Becker 2005:13). Observasjonene mine fra de forskjellige interaksjonsrelasjoner på Sibikwa forsterket følelsen av at det var et skille blant deltakerne på YAV. Jeg observerte at mens noen av deltakerne gikk godt overens med deltakerne på de andre gruppene var det også noen som holdt seg for seg selv.

Den viktigste observasjonen var nok interaksjonen mellom deltakerne og ledelsen. Her fant jeg det største skillet. I utgangspunktet så det ut til guttene hadde et godt forhold til ledelsen, mens de fleste av jentene derimot, så ut til å ha et mer anstrengt forhold til disse. Jeg observerte at noen deltakere tydelig så opp til lederne og var enige i det meste av det de sa og gjorde, mens andre deltakere var klart uenige og kunne til tider virke oppgitte og frustrerte. Etter flere observasjoner oppdaget jeg at dette ikke nødvendigvis hadde noe med kjønn å gjøre. Det så ut til at ei jente hadde et bedre forhold til ledelsen enn resten av jentene som oppførte seg forholdsvis avvisende dersom lederne kom forbi. Det var også flere av jentene som ristet oppgitt på hodet når lederne hadde en autoritær lederstil og det virket som om flere av disse rett og slett ble provosert. Jeg observerte at det også var tre av guttene som reagerte på samme måte som de fleste jentene når lederne var autoritære og kommanderende. Hva var det som gjorde at deltakerne reagerte forskjellig på ledernes adferd?

Jeg fikk en opplevelse av at interaksjonen mellom deltakerne var god og jevnbyrdig i motsetning til variasjonene som jeg oppdaget når det gjaldt interaksjonen med ledelsen. Seg i mellom virket det som om deltakerne hadde det bra og at de trivdes i hverandres selskap. Noen av deltakerne ble tidvis litt frustrert over at andre deltakerne virket irriterte over

ledelsen, mens den andre parten kunne virke litt irriterte over at andre deltakere lot seg kommandere. Likevel så det ikke ut til at dette preget gruppen i noen stor grad.

Ut fra å observere interaksjonen mellom de forskjellige aktørene på Sibikwa ble jeg overbevist over at det var et skille mellom deltakerne på YAV. Stort sett reagerer mennesker forskjellig på lederstiler, men denne reaksjonen så ut til være begrunnet i noe. Det så ut til å være generelle tendenser og mønstre i hvordan deltakerne reagerte på forskjellige hendelser og uttalelser. Jeg hadde nå begynt å få bedre kontakt med flere av deltakerne og kunne selv se at deltakerne hadde meget variert bakgrunn. Kanskje var deres forskjellige oppvekst og bakgrunn forklaringen på hvorfor de reagerte så forskjellig. På nytt gikk jeg til ledelsen for å få mer informasjon om deltakerne på YAV. Jeg spurte om hvem deltakerne var og hvordan de hadde kommet til Sibikwa. Svaret jeg fikk var: *”we work with prisons and parole officers and places for safety to try to find and identify people. Others found their way to Sibikwa or we had worked with them in prison”*. Ledelsen var fortsatt tilbakeholdende med å fortelle om deltakerne, og det de sa denne gangen ga meg også inntrykk av at deltakerne var innenfor målgruppen. Jeg fikk et inntrykk av at dersom det var noen som ikke passet helt inn i målgruppen kunne det hende at ledelsen ønsket å holde fokus vekk fra dette. I et notat fra et intervju med en av lederne skrev jeg: *”han ønsker ikke å prate om sammensetningen av deltakerne på gruppen. Han vil bare fortelle meg om hva de gjør i praksis på Sibikwa. Hvorfor vil han ikke prate om deltakerne sine?”* Det kan være at ledelsen ikke ønsker å prate om deltakerne i og med at deres rolle tilsier at de skal markedsføre produktet og at de derfor helst vi fokusere på det positive ved YAV. I og med at jeg ble stadig mer nysgjerrig på hvem deltakerne var fant jeg ut at det mest effektive var å gå rett til kilden. Jeg lagde derfor et lite skjema, ”My story” (se vedlegg 3) til deltakerne hvor de kunne skrive om sin bakgrunn, oppvekst, hvordan de bor i dag, hvordan de endte opp på YAV, hva de syntes om YAV og liknende. Gjennom dette håpet jeg å få et klarere bilde av hvem deltakerne på YAV var. En annen fordel med dette skjemaet var at ved å svare på skjemaet og levere det til meg signaliserte deltakerne at det var greit at jeg brukte historiene deres i oppgaven. Dette forklarte jeg dem både da jeg delte ut og da jeg samlet inn skjemaet.

Hvem er dagens deltakere?

Av de som er på YAV i dag er det 16 av de 18 deltakerne som fylte ut skjemaet ”My story”. De to som ikke leverte skjemaet blir ikke presentert i oppgaven. I det følgende skal jeg fortelle hvem deltakerne som leverte skjemaet er. Jeg bruker fiktive navn og alderen er også noen steder fiktiv med et tillegg eller fradrag på ett år.

Eric er en 23 år gammel gutt som er fra Soweto, men bor i dag i en annen township hvor han leier et rom. Om dette sa han *”I’m living alone. It’s hard, but I’m getting used to it”*. Før han startet på Sibikwa levde han sammen med andre gatebarn under brua i Johannesburg. *”There I learned how to rob people, stealing and breaking cars and house breaking. All it was for me was surviving”*. Eric er foreldreløs. Han startet på YAV i 2005.

Alan er en 30 år gammel gutt som bor sammen med foreldrene sine i en township et stykke fra Sibikwa. Faren er arbeider på markedet, men som resten av familien har han ingen utdanning. Han fortalte følgende om seg selv: *”In my past I was a rude boy... In my past I had big problems with drugs and no money”*. Han startet på YAV i 2005.

Shanty er ei 18 år gammel jente som vokste opp i Swaziland og flyttet til Sør-Afrika for noen år siden for å bo hos faren. Han behandlet henne dårlig, noe som førte til at hun flyttet til et omsorgshjem. I dag har hun en fostermor og en fosterfar som tar vare på henne. Fosterfaren jobber i fabrikk. Hun startet på YAV i 2005. *”I was staying at a kids home and they told us that Sibikwa were looking for girls who can dance and act”*.

Linah er ei jente på 24 år som fortalte følgende om sin bakgrunn: *”I grew up in a poor family with no father. My mother was raising us. In my family we are six kids”*. I dag bor Linah sammen med sin mor, sin søster og tre brødre. Hun startet på YAV i 2005.

Simon er en 24 år gammel gutt som vokste opp i en township ikke så langt fra Sibikwa. Han bor i dag sammen med sine foreldre, to søstre og to brødre. Om familiens arbeid sa han: *”My father is working in the industry area, my mother is not working and my sisters and brothers are still in school. You know... It’s not giving a lot of money when my father has to support us all. Even give money to me so I can support my son”*. Om bakgrunnen hans hadde han bare en

ting han ville si: *“I was bad... not the worst, but bad”*. Simon startet på YAV i 2005.

James er en 27 år gammel gutt som sa dette om sin bakgrunn: *“I came from a poor background, but not as poor as to sleep without food. I ran away from school and even from home and became a street kid, then I grew up and started to do crime. I did crime until I went back home. I got arrested and they sentenced me 7 years in prison, but I only served 4 years and 10 months inside. In prison I started to develop my future by attending school and participate in arts and culture projects”*. Om dagens boforhold sa han: *“I live with my younger brother in our own place, but it’s not far from where our parents live”*. James startet på YAV i 2005.

Roswita er ei 23 år gammel jente med store drømmer om å bli skuespiller og hun har allerede fått en rolle i en serie som snart skal starte på sørafrikansk fjernsyn. Om oppveksten sin fortalte hun: *“I grew up and still live with my mother, father and three brothers in this township (tilfeldigvis var vi på besøk i denne townshipsen denne dagen). They are all very nice to me since I’m the youngest. We have always been very poor, but we are taking good care of each other, so we manage”*. Roswita startet på YAV i januar 2006.

Angie er ei jente på 22 år som sa følgende om seg selv: *“I never stayed in one permanent place. I used to move from one place to the other. I stayed with different people”*. I dag bor hun med sin tante, hennes fetter, som hun betegner som bror, to kusiner, som hun betegner som søstre, en av sistnevntes barn og sin bestemor. Tanten hennes jobber som vaskedame og bestemoren er pensjonist. Før hun ble pensjonist tjente hun penger på å kjøpe klær og selge dem igjen for en dyrere pris. Angie startet på YAV i januar 2006.

Kumalo er en gutt på 29 år. Om sin oppvekst fortalte han: *“I was raised by a single parent and i never knew my father. I was financially excluded from university. My mother past away last year and to day I live in her house with my fiancée and two children. We are expecting our third child”*. Videre fortalte han at: *“My fiancée is an opera singer and actor”*. Han startet på Sibikwas Saturday Art Academy i januar 2001 og har vært deltaker på forskjellige programmer på Sibikwa siden. Han startet på YAY i av 2006.

Matthew er en kreativ gutt på 25 år. I dag bor han samme med sin kjæreste og deres datter i en township utenfor Johannesburg. Han er ikke så stolt av oppveksten sin og fortalte: *“It was*

terrible because I was involved in many bad things. I grew up in a poor township living with my granny whom now is retired. I never got any good support from my parents, even my relatives”. Matthew startet på YAV i januar 2006.

Stephen er en 20 år gammel gutt som startet på Saturday Art Acadamy på Sibikwa i 2005. I 2006 ble han med på YAV. Han fortalte: *”I grew up in the south eastern part of South-Africa with a nice and caring family. The summer after I had done my matrix my cousins told me about Sibikwa, I moved in with them here in Johannesburg and I’m still living with them. I’m lucky that my parents supports me financially*”.

Sophia er 23 år gammel og bor sammen med foreldrene sine i Alexandra. Faren hennes er arbeidsledig, men moren baker brød for et bakeri i den rike delen av Johannesburg. Om seg selv sa hun: *”I started doing drama at the age of 13. Then I joined a theater company and I started to perform professionally at the famous market theatre. Then I did xxx, the famous South African music play and many more*”. Sophia startet på YAV i januar 2007.

Mangu er en 23 år gammel gutt som har klart å studere et par år på universitetet. Om sin oppvekst fortalte han: *”I was born and raised in ... I took my education there up to grade 12. I grew up doing performing art. I started drama and music at the age of seven and I spent five years at the Sunday school. My family was not rich, but we afforded what we needed; food and education. The first priority in my family is education. My father is a food manager at the hospital*”. Mangu bor egentlig hos sine foreldre, men måtte flytte da han startet på YAV i januar 2007. Han er hjemme så ofte han kan, for han har en kjæreste som venter på han der.

Xoli er ei 25 år gammel jente som startet på YAV i januar 2007. Om bakgrunnen sin fortalte hun: *”I grew up in a poor township with my parents, two sisters and one brother. My parents worked hard to be able to financially support us (snakker om henne og søsknene hennes) to get educations. After matrix I spent three years at an art academy, that is a federal union for black artists*”.

John er en gutt på 26 år som har vært gjennom mye. Han har byttet på rollene kriminell og ”good guy” frem til han brøt med sin kriminelle karriere og etter hvert begynte på YAV. Om oppveksten sin sa han: *”I grew up in Alexandria township. The place thought me to be responsible, to respect, to have hopes and to not give up in life. I started acting in 1994 when*

the country got independent”. John bor sammen med sine foreldre, en eldre og en yngre søster og en yngre bror. Han fortalte også: *”The first time I heard about Sibikwa I was directing school kids a science and technology play*”. John startet på YAV i januar 2007.

Amanda er ei 26 år gammel jente som fortalte dette om sin bakgrunn: *”I am raised in a loving and caring family with my mother, father, brother and sister. I’m second born and I started to play piano for the church in 1995/96*”. Om dagens bosituasjon sa hun: *”Currently I’m living with my fiancée, our son, my fiancée’s twin brother, sister and mother. Me, my fiancée and our son are going to move to our own place soon. My fiancée is a musician, his twin brother is working at Element Six (a company that clean diamonds), his sister is a student and my mother in law is unemployed. It’s hard sometimes...”* Amanda startet på YAV i januar 2007.

Etter å ha samlet inn skjemaene oppdaget jeg at flere av deltakerne hadde startet etter 2005. Dette opplevde jeg som litt merkelig i og med at YAV er et opplæringsprogram med varighet på 2½ år. Hvordan fungerer det eksempelvis når noen starter et år etter oppstart? Det var også flere som fortalte om en trygg oppvekst sammen med mor og far og videre utdanning etter videregående skole. Dette gjorde det lettere å forstå hvorfor de forskjellige deltakerne reagerte forskjellig på utsagn fra ledelsen og på deres autoritære lederstil. Jeg opplevde det som rart at ikke ledelsen informerte meg om tilskuddet av de nye deltakerne de gangene jeg direkte hadde forhørt meg om deltakerne på denne gruppen. Var det noe de ønsket å skjule? Jeg satt meg derfor ned og så nærmere på dagens deltakere i forbindelse med målgruppen for YAV.

Skjemaene viser at dagens deltakere, når vi ser bort fra frafallet på to, består av syv jenter og ni gutter. Av disse er det seks stykker igjen av den opprinnelige gruppen som startet i 2005. Fire av disse seks faller under kategorien kriminelle og alle disse er gutter. De to andre som startet i 2005 er jenter; Shanty som er lovlydig og bodde på omsorgshjem og Linah som er lovlydig og bor sammen med familien sin. I 2006 fikk YAV fem nye deltakere hvorav tre var gutter. En av disse guttene, Matthew, har vært småkriminell. Resten av dem som startet i 2006 er lovlydige. I januar 2007 fikk også gruppen fem nye deltakere. Blant disse var ingen kriminelle da de startet på YAV, men John har en fortid som ungdomsrebell og kriminell, men han brøt med dette for åtte år siden. Han fremtrer ved oppstart på YAV som en pliktoppfyllende gutt som jobber med barn og unge innenfor dans og drama. Han har også en god del erfaring fra drama: *”I do have some experiences when it comes to performing art. Last year, for instance, I was in Botswana, I was an assistant director of a soap drama so I*

know a lot in directing, but I don't have the qualifications papers and that's what I want. That's why I'm here at YAV. I want a ticket to show that I'm qualified, because I have been doing this for a long time”. Tilsvarende fortalte Amanda at hun er med på YAV fordi hun trenger et år med praksis *”to get my diploma in music and art*”. Dette er siste året i hennes totalt fireårige utdanning. Xoli og Mangu har også fått seg videre utdanning etter videregående skole og Sophia har drevet med drama på profesjonelt nivå. Det som er felles for de fleste deltakerne på YAV er at de kommer fra relativt fattige familier med arbeiderklassebakgrunn og bor i en av Sør-Afrikas mange townships. Noen har opplevd å miste en eller begge foreldrene sine og flere av deltakerne har fått barn i ung alder. De fleste av dem bor sammen med familie som har sørget for at de har gått på skole og tilegnet seg nødvendige lese- og skrivekunnskaper.

(Tilfeldig township i Sør-Afrika)

Teorier om kriminalitet legger vekt på at fattigdom og ulikhet kan resultere i begrenset tilgang til ulike ressurser (Matza 1964; Barry 2006). Alle deltakerne er fattige og har hatt begrensede muligheter til penger i oppveksten. Dette kan være en av årsakene til at flere har begynt å stjele for å få klær og mat. Imidlertid gjelder dette fem av de seks guttene med kriminell bakgrunn. Simon går under kategorien tidligere kriminell fordi han havnet på politistasjonen etter å ha slåss mot en lærer etter å ha opplevd å bli urettferdig behandlet. Saken ble imidlertid henlagt og Simon fortsatte på skolen. Når det gjelder ungdommer mener Matza (1964; Barry 2006) at mangel på omsorg fra foreldre eller manglende sosialisering i barndommen, kombinert med uheldig påvirkning fra venner og forsinket overgang til det å være voksen, kan

være mulige faktorer som resulterer i en tendens til å ta del i subkulturell kriminalitet. Dette kan altså forklare hvorfor flere av de kriminelle deltakerne på YAV valgte å begå kriminalitet. De har liten tilgang til penger og miljøene i townshipene er harde. Flere av de kriminelle deltakerne kommenterte dette flere ganger under oppholdet mitt på Sibikwa. Det kan være en måte for dem å forsvare sine handlinger på. Simon sa: *”You know..It’s hard to grow up in a township., You have to be cool and safe. The best way to do that is to hang out with the toughest guys at school”*. På den annen side er det flere av informantene mine som har hatt like liten tilgang til penger og som har vokst opp i det samme harde miljøet som de kriminelle ungdommene uten å begå kriminalitet. Shanty og Angie manglet også i stor grad omsorg fra foreldre uten at det har ført til kriminalitet. Hvorfor har de holdt seg unna kriminalitet? Dette er et av de store spørsmålene i kontrollteorien. I følge denne ligger svaret i individets bånd til sosiale institusjoner og den kontrollen som ligger i disse institusjonene. Kontrollteoretikerne mener ikke at ungdommer med mange og sterke bånd til omgivelsene aldri deltar i avvikende og kriminelle handlinger (Goode 2005:70/71). Kanskje er Shanty og Angie to eksempler på det motsatte; at ungdommer med svake bånd til disse institusjonene heller ikke nødvendigvis deltar i kriminelle og avvikende handlinger? Ifølge Hirschi (1971) handler båndene til sosiale arenaer og omgivelsene både om relasjoner til andre og deltakelse i aktiviteter. Det ligger også et risikoaspekt i å bryte normer og regler. Kanskje er det risikoaspektet i det å begå kriminelle og avvikende handlinger som har bidratt til at de har holdt seg unna kriminalitet? Det kan også være at de har følt en sterkere tilknytning til skolen, lærere og andre lovlidige og derfor har hatt en sosial kontroll gjennom dette.

I innledningen til hoveddelen så vi at målgruppen for YAV er kriminelle og marginaliserte ungdommer som er tilstrekkelig bestemte på å endre sine liv. Faller dagens deltakere inn i denne målgruppen? Kan de som ikke er tidligere kriminelle kategoriseres under ”marginaliserte ungdommer som er tilstrekkelig innstilt på å endre sine liv”? Pedersen (1996: 76-77) beskriver marginalisering som en gråsoner og en sosial plassering i periferien av samfunnet. Dette er ofte en følge av at vedkommende verken har jobb eller utdanning. Han mener begrepet er dynamisk og ikke beskriver plasseringen i gråsonen som noe fast eller statisk. Den marginale posisjonen identifiserer en uheldig utvikling og kan tolkes som et faresignal om noe som kan utvikle seg til å bli et varig avvik og en varig desintegrert posisjon. Heggen (2001:122) mener at marginalisering handler om prosesser på viktige arenaer som i familien, på skolen, i organisasjoner og lignende. Han mener at det har skjedd en marginalisering når ungdommene har en svak posisjon på mange slike arenaer samtidig. Jeg

vil si at det er de tidligere kriminelle ungdommene og deltakeren som bor i omsorgshjem som klartest faller inn under denne kategorien. Øia (2003:21) hevder at assosiasjonene til begrepet marginalisering ofte går i retning av vold, kriminalitet, rusmisbruk og mistilpasning i skolen, eller mer innadvendte problemer som depresjon, angst og spiseforstyrrelser. Det er kun en av deltakerne som vedga å ha depresjoner, angst eller spiseforstyrrelse. Her regner jeg imidlertid med at det kan være mørketall. Deltakerne som er i kategorien lovlydige er ikke nødvendigvis mer marginaliserte enn andre lovlydige ungdommer i townshipene i Sør-Afrika. Man kan eventuelt si at de, sammen med andre lovlydige svarte ungdommer, er marginaliserte i forhold til mange hvite som bor i Sør-Afrika, men ikke i forhold til andre ungdommer i sitt lokalmiljø. Når vi følger definisjonen til Pedersen er de fleste ungdommene fra townshipene i Sør-Afrika marginaliserte i og med at de sjelden har utdanning etter videregående skole og dermed har dårligere forutsetninger for å få gode jobber sammenliknet med den privilegerte middelklassen i Sør-Afrika.

Ledelsen på Sibikwa definerer marginaliserte ungdommer som: *”young people who are not engaged in education – drop outs, addicted to drugs or alcohol or from poor backgrounds living in informal settlements or rdp houses”*. Informal settlements er hus som er laget av blikkplater, treplater og søppel. Husene har ingen tilgang til vann eller elektrisitet. RDP houses er små mursteinshus som bygges av regjeringen. Disse husene har tilgang til vann og elektrisitet og er en del av regjeringens oppbygging og utviklingsprogram (Reconstruction and Development Program) som startet i 1994. Sibikwas definisjon passer med definisjonene til Øia, Heggen og Pedersen. Det er altså disse ungdommene Sibikwa ønsker å få tak i og ha med på YAV. Deltakerne som startet i 2007 skiller seg ut i forhold til de andre deltakerne ved at de har mer utdanning og/eller erfaring fra scenekunst, men disse deltakerne har en fattig bakgrunn på lik linje med store deler av den svarte sørafrikanske befolkningen, som i sin helhet er marginalisert i det sørafrikanske samfunnet. Stephen er den eneste deltakeren som ikke nevner finansielle problemer. Han er takknemlig for at han har foreldre som støtter ham økonomisk.

Når det gjelder kravet om at ungdommen skal være innstilt på å endre sin livsstil, vil dette være et krav som faller bort for de lovlydige deltakerne i og med at de ikke har noen adferdsproblemer knyttet til kriminalitet, rus eller vold som er kategoriene som er av betydning i denne oppgaven. Det Sibikwa derimot kan hjelpe dem med, er å gi dem muligheten til sosial mobilitet gjennom utdanning. Eksempelvis vil Amanda og John få de

kvalifikasjonspapirene de trenger ved å være med på YAV. Dette kan endre utsiktene for fremtiden med for eksempel muligheter til bedre jobb og lignende, men det er vanskelig å se hvordan de havner innenfor rekrutteringskriteriene til Sibikwa.

I løpet av feltarbeidet løsnet ledelsen litt opp og fortalte litt mer om YAV- gruppen. Etter at jeg hadde kommet tilbake til Norge sendte jeg en e-post til en av lederne på Sibikwa for å høre hvordan hun i dag beskriver gruppen. Hun svarte at det i dag er 65 % av de mannlige deltakerne som er kriminelle og at 70 % av jentene er marginaliserte og kommer fra en form for omsorgshjem. Når det gjelder guttene tilsvarer 65 % en andel i underkant av seks av ni gutter. Ifølge mine informanter er det seks av guttene som har en fortid som kriminelle av de som er der i dag, dersom vi teller med John som sluttet med kriminalitet for åtte år siden. Gjennom oppholdet på Sibikwa følte jeg at han hører mer hjemme i kategorien lovlydig enn kriminell, men det er klart han har en historie å fortelle fra tiden som kriminell. Slik sett stemmer informasjonen når det gjelder guttene på YAV. Når det gjelder jentene tilsvarer 70 % en andel på fem av syv personer. I følge mine informanter er det bare Shanty igjen av dem som kom fra omsorgshjem. Men også Angie fortalte at hun ikke kunne bo hos foreldrene sine og at hun derfor blir tatt vare på av bestemoren og tanten. Hun kan derfor plasseres sammen med Shanty i denne kategorien.

Kategorisering	Sibikwas tall	Mine tall
Kriminelle gutter på YAV	65 %	65 %
Marginaliserte jenter på YAV	70 %	29 %

Ingen av jentene vedga at de avsluttet skolegangen før tiden eller at de misbruker noen form for narkotika. Dette gjelder i større grad guttene. Flere fortalte at de pleide å røyke marihuana, men det er bare Simon som vedga at han ikke besto avsluttende eksamen på videregående skole. Her regner jeg imidlertid med at det er mørketall da det er sannsynlig at de ikke forteller alt til meg. Det vil være naturlig å anta at flere av de kriminelle guttene ikke har fullført videregående skole i og med at de oppgir å ha vært i hardt belastede miljøer på denne tiden. I følge mine data er tallene ledelsen kommer med noe høye når det gjelder jentene. Imidlertid kan det hende at deltakerne ønsket å skjule noe av sin fortid for meg.

Etter å ha fått bekreftet fra informantene mine at de har forskjellig bakgrunn, at flere har startet etter 2005 og at noen av dem har utdanning utover videregående skole, spurte jeg en av lederne om hvorfor de hadde valgt å gjøre det slik. På dette tidspunktet opplevde jeg at ledelsen åpnet seg litt for meg og var mer villige til å prate om gruppen og sammensetningen. Han svarte: *”We think mix is good because it opens the mind of the young offenders to other ways of thinking and behaving”*. Dette passer godt til kommentarene fra flere norske bistandsarbeidere jeg snakket med før avreise. Disse kommenterte at det er viktig for kriminelle ungdommer å ha rollemodeller de kan lære av når de skal endre sin adferd. Ut fra dette ser det ut til at ledelsen er klar over at de har å gjøre med en gruppe som består av forskjellige individer som har forskjellige roller i gruppen. Men hvorfor er det da en misnøye blant flere av de siste tilkomne deltakerne? Klarer lederne på YAV å ta vare på disse rollene? Offentlig presenterer ledelsen gruppen som bestående av *”troubled kids”*, er dette et tegn på at de helst vil definere gruppen under denne betegnelse og dermed behandler dem ut fra det? Dette kommer jeg tilbake til senere i kapitlet og i kapitel fire.

Hva skjedde med den programfestede sammensetningen av deltakerne?

At dagens deltakere har startet på YAV til forskjellig tid og at gruppen ikke er like homogen som den så ut til å være i utgangspunktet fikk meg til å lure på hva som hadde skjedd med deltakerne som startet på YAV høsten 2005.

I et intervju med en av lederne spurte jeg om hvem som startet på YAV i 2005. Svaret jeg fikk var: *”We started with 38 students. Some of them came from prison, some of them were straight kids and some of them came from the townships, but they were like struggling hard time... We want to assess those kids, our main program is to rehabilitate those guys, and our program has specifications for those people who are out of prison. Cause we saw day after day that those guys coming out of prison didn't have any jobs, they do not have cash, they steal and they do crime. The past five years we've been working with the prisoners, so the day when they come out from prison and don't have anything to do, they don't have skills, so that's why we started this program so we can help these kids to get skills, like life skills, art skills, but basically life skills such as acting, drumming, and we're happy that we have the drama therapy so they can express their feelings and all the things they have experienced”*.

Det er tydelig at ledelsen på Sibikwa virkelig har ambisjoner om å hjelpe ungdommer som kommer ut av fengselet og det er disse ungdommene de fokuserer på. Kanskje er det derfor de er så tilbaketrukkne med å fortelle meg at de har mange deltakere i gruppen som ikke passer inn i den teoretiske rammen de har for YAV? Jeg valgte derfor å fortsette å bruke deltakerne for å få svar på spørsmålene mine, og et av spørsmålene var hvorfor det er så mange som har falt fra? YAV- gruppen har hatt et frafall på omtrent 30 deltakere. Ut fra at de startet med 38 deltakere og at de i dag er 18 deltakere og at fem av mine 16 informanter var nye i januar 2007 og fem var nye i 2006 vil det si at det minimum er 30 deltakere som har falt fra underveis og at det bare, dersom de to i frafallet startet i 2005, er 8 igjen av de som startet høsten 2005. I november 2007 korresponderte jeg med Phyllis Klotz og fikk vite at seks deltakere hadde falt fra siden jeg var på feltarbeidet. Hvem disse er har jeg ikke fått noe svar på.

Et av rekrutteringskriteriene til YAV var at ungdommene skulle være motiverte, men med et så høyt frafall vil det være naturlig å anta at disse ungdommene ikke var motiverte nok. Tok ledelsen på Sibikwa feil av denne ungdommen, ”lurte” de seg inn i systemet, trodde ungdommen i utgangspunktet at de var tilstrekkelig motiverte til å endre seg, eller var de klar over hva de gikk til? En i ledelsen sa: *”I think our audition process was not stringent enough. Many people joined the program as a stop gap. Most of them left to get jobs”. ”Money with the offenders is a very big issue and they are obsessed by it”*. Dette er ifølge ledelsen grunnen til at de mistet 30 deltakere som var i målgruppen for YAV. Disse deltakerne var: *”offenders out on parole, young girls who were street children and youth from impoverished circumstances”*. Det er denne gruppen ledelsen på Sibikwa planla og startet YAV for. Var de ikke godt nok forberedt? Hadde de ikke de forutsetningene de trengte for å beholde deltakerne som var fra denne gruppen? Er det behovet for penger som førte til at 30 deltakere sluttet underveis?

Jeg valgte å forhøre meg hos mine informanter om hvorfor de trodde så mange av deltakerne hadde sluttet underveis. En av de første jeg spurte var Eric. Han fortalte at han startet på Sibikwa sammen med en kamerat, men denne kameraten havnet tilbake i det kriminelle miljøet da moren hans døde. Det var tydelig at Eric syntes dette var veldig trist og han har også klandret seg selv for at han ikke klarte å overtale kameraten til å bli. Etter hvert har han forsonet seg med forklaring om at kameraten sluttet fordi han ikke lenger hadde noen som kunne forsørge ham og ha forventninger til ham da moren døde. *”You know, we need more to*

survive than lunch at school”. Dette stemmer overens med funn Barry (2006) gjorde. To av hennes informanter fortalte at de var redde for å miste partneren sin eller foreldrene sine da det ville gjøre det svært vanskelig å motstå og begå kriminelle handlinger. Det er tydelig at det å ha foreldre, venner og trygge relasjoner rundt seg er viktig for å holde seg unna kriminalitet. Ikke minst fordi det er nettopp disse som har forventninger til deg og som gleder seg på dine vegne når du lykkes. John uttrykte dette: *”My challenge is that I don’t want my family to pass away before I reach my goals, because they have been here for me for a long time”*.

Informantene mine oppga forskjellige grunner til at deltakerne hoppet av, og noen kunne også fortelle at de selv vurderte å hoppe av. Linah fortalte: *”I like performing art, but I think I’m wasting my time here. I think we are just fools in their faces. We are limited to say how we feel. We are always commanded to do things. They are not listening to us, so people are pulling out because of this and because there is no payment”*.

Amanda fortalte om løfter hun og kameraten hennes fikk da de var på audition i desember 2006: *”They asked us at the interview if we thought that 250 rand a week was ok. They also told us that they would support us with accommodation. But because of some lack of funds or something we won’t get any of this. The only thing we get is the transport money, but they take some of this money to get food. We were also told that we would get time to play music, but we are not. My friend dropped out last week, I’m thinking of doing the same”*.

I feltnotatet fra denne dagen skrev jeg: *”I dag har jeg begynt å snakke med informantene mine om hvorfor de tror deltakere slutter. Det har vært en veldig informativ dag og jeg ser at observasjonene jeg gjorde i begynnelsen av oppholdet ikke var helt tilfeldige. Det viser seg vel egentlig at jeg kanskje hadde mer rett enn jeg regnet med. Flere av deltakerne er rett og slett oppgitt over behandlingen de får. Et nytt moment jeg oppdaget i dag er at deltakerne er lovet penger utover transportpenger”*.

Dagen etter fortsatte jeg å forhøre meg i intervjuer om hvorfor de trodde deltakere sluttet. Angie fulgte opp teorien om at penger er den største grunnen til at deltakere slutter på Sibikwa: *”Sibikwa needs more money or funds for internship since in most companies you get paid if you are an intern. Because if there is one thing that makes people pull out, it’s money. To perform, be an intern and get nothing out of it, that really kills people”*.

Intervjuet med Roswita viste meg at følelsen jeg fikk av at noen av jentene reagerte på at de ble omtalt som “troubled kids” den første dagen jeg var med YAV og så deres forestilling viste seg å være reell:

I: What do you think of that all of you have different background and history?

R: At first it was very hard to reward things. Everybody has their own problems and stuff, but we managed to do something and work together.

I: mmm...

R: well, it has been great so far even though we fight sometimes, but its working somehow...

...

I: Do you feel that all of you are treated .... (her rekker jeg ikke engang å fullføre spørsmålet)

R: No, we are not, not at all. Like with our group it's very hard, some of my group members came from prison, some came from homes, like charity homes and stuff. Some of us came from home-home, from mom and dad. So it seems like just because there are some guys that came from prison they treated us all like that, it took them really long time to trust us.

I: mmm...

R: you know... the staff... even when they are talking to the audience at gigs and in festivals, when we are about to perform, they represent all of us as youth from very bad backgrounds, like troubled kids and so. But you know I'm not like that. I came straight from home, I don't know anything about that. I'm ok, I'm a good kid”.

Her virket det som om Roswita ble litt trist og frustrert. Etter samtalen med Linah dagen i forveien, tolket jeg dette dithen at det muligens er et reelt problem for flere i gruppen at de opplever å bli dårlig behandlet. Jeg stilte meg selv spørsmålet om deltakernes bakgrunn har noe å si for hvordan de opplever lederne sine. Det ble stille en liten stund før jeg fortsatte:

I: Yeah, it must be a strange feeling when you are coming from a safe and nice home and the staff is saying that all of you are...

R: Yeah, and they still do...”

Senere i intervjuet fortalte Roswita hva foreldrene synes om Sibikwa: *”My family likes Sibikwa, but they think I should earn something since I'm an intern. They (ledelsen) told me that I was going to earn 50 rand a week when I became an intern, but I'm not getting anything”.*

Jeg ble litt forundret over at Roswita ble lovet 50 rand mens Amanda ble lovet 250 rand. Roswita startet på YAV i januar 2006 mens Amanda startet 2007, men jeg ser ikke at dette er noen fornuftig grunn til at det skal være så stor variasjon i hva de ble forespeilet at de skulle tjene. Det som kan være en forklaring er at ledelsen på Sibikwa har forskjellige fond å forholde seg til hvert år og at det derfor er uforutsigbart for ledelsen hva de kan tilby deltakerne sine i fremtiden. På den annen side burde dette bety at det beløpet de lovet i desember 2006 burde være et reelt beløp som de hadde dekning for å love bort i og med at det var så nære i tid. En annen grunn til at deltakerne ble forespeilet forskjellige beløp kan være at de som startet i 2007 hadde en helt annen forutsetning for å starte på Sibikwa enn de som startet tidligere. I desember 2006 arrangerte ledelsen på Sibikwa audition for et nytt kull til elevprogrammet. Denne gangen søkte de etter noe helt annet enn hva de søkte etter da de skulle ha deltakere til YAV gruppen. Et sitat fra Amanda belyste dette: *”I saw an article in a newspaper that they were looking for professionals and experienced musicians, actors and dancers. It was in November last year (2006)”*. Mens de som startet på YAV i 2005 stort sett var kriminelle eller marginaliserte og ledelsen på Sibikwa ønsket å fange opp disse for å gi dem en ny sjanse, søkte de altså i desember 2006 etter profesjonelle og erfarne musikere, skuespillere og dansere til årets elevprogram. Av de som kom på audition i desember 2006 var det fem deltakere, Amanda, Sophia, Mangu, Xoli og John som ble tatt inn på YAV. Disse hadde mye erfaring fra musikk, dans og drama og siden de allerede hadde kunnskaper tilsvarende det de skulle lære på elevprogrammet fikk de starte rett på praksisåret med YAV gruppen. Dette kan være en av grunnene til at Amanda ble forespeilet å tjene mer penger på sin audition enn hva Roswita gjorde. Men er det rettferdig at deltakere som gjør samme jobb får forskjellig betalt? Og hvorfor skulle ledelsen forskjellsbehandle i forhold til lønn når de ellers ønsker å behandle alle likt? Vel å merke er det ingen som får disse pengene, men jeg synes det er merkelig at ledelsen på Sibikwa både lover noe de ikke kan holde og at de kjøper til seg deltakere med tomme løfter.

Rekruttering er et viktig element for alle organisasjoner som skal nå et mål, ikke minst fordi deltakerne er et av de viktigste midlene for å nå målet. Uten deltakere i en gruppe vil det ikke være arbeidskapasitet til å nå målene man strekker seg etter (Clegg m.fl 2006). Jeg kan forstå at det er viktig for Sibikwa å holde deltakerantallet opp mot 20 dersom de skal kunne gjennomføre målene sine om å nå ut til 24 000 mennesker og motivere til adferdsendring gjennom forestillinger og seminarer hvor de diskuterer temaer som ungdomstid, vold,

HIV/AIDS og likestilling. De skal også ifølge målsettingen sin uteksaminere 20 studenter to ganger iløpet av en periode på fem år. Linah traff denne spikeren på hodet da hun sa: *”I think Sibikwa is using us to win their goals. Cause we perform without getting paid. But they say we are interns, so I think we are just their slaves”*.

Det ser ut til at mange av deltakerne kan ha falt fra fordi de ikke er fornøyd med behandlingen de får av ledelsen og fordi de ikke tjener penger. Lineha sa: *”My friends and family think Sibikwa is a waste of time because we are not getting paid. We wake up early in the morning and come home late in the evening without getting paid, and we are now old enough to be responsible for ourselves and we are interns so I think that is true”*. Videre sa hun: *”I don’t think people out there knows about the treatment we are getting here at Sibikwa. They are telling us that we are going to earn money when we become interns, but we are not”*.

Norske undersøkelser (Mastekaasa & Hansen 2005:118) viser at det generelt er frafall i utdanningsprogrammer, og at sosial bakgrunn er av betydning for frafallet på høyere utdanning. Det er i utgangspunktet de som er dårligst stilt som faller fra i studietiden uten å oppnå noen grad. Dette styrker teorien om at økonomi er en av hovedgrunnene til det store frafallet på YAV. Ungdommene som startet på programmet i 2005 var av de som er dårligst stilt i Johannesburg, og de hadde derfor oddsen mot seg fra de startet på programmet. De har et stort behov for sosial støtte for å kunne fullføre utdanningen. Sosial bakgrunn kan derfor i seg selv være en forklaring til det høye frafallet, men også en forklaring på deltakernes variasjon i hvordan de opplever programmet og hvordan de forklarer frafallet i gruppen.

Hva skjedde med løftet om penger?

Flere av deltakerne klagde over at de var blitt forespeilet at de ville tjene penger da de startet på praksisåret, dette var et løfte som ikke har blitt holdt og som førte til at deltakere begynte å se seg om etter nye muligheter for å tjene penger. Simon sa: *”My parents are not too happy about Sibikwa anymore... You know, I’ve been here for two years earning nothing, and now I’m going on with my third year. You know... It was OK for them the first two years, because they understood that I was still learning. But now they don’t understand it very well, because they think that I’m working since I’m an intern and not a learner anymore. They want me to work, so actually I had to tell them that I’m working. So if I don’t bring some money to*

them... You know... We need the money for a living... my parents are feeding me and also give me some money so I can support my child. But I love what I'm doing here at Sibikwa and I'm not going to let them make me stop”.

Kumalo sa: *”My family really wants me to earn some money since I'm an intern. I don't know what to do about that yet”.* Det virket som om flere familier syntes det gikk greit så lenge deltakerne gikk på elevprogrammet, men flere av deltakerne har sagt til foreldrene sine at de vil begynne å tjene penger når de starter på praksisåret. Mangu fortalte: *”My family believes that I work at Sibikwa that we are getting paid since we are interns. I have a hard time getting money so they won't find out and make me quit. Luckily they are staying in another province so I manage”.* Det er tydelig at det er en generell oppfattelse blant deltakerne og deres familier at man tjener penger når man er praktikant i Sør-Afrika. Det informantene sier forteller meg at de forventet å tjene litt penger når de startet på praksisåret. Når pengene uteblir er det flere familier som ønsker at deltakeren skal slutte på Sibikwa og heller få seg en jobb. Kumalo sa: *”Since I'm not earning any money they think I have to get a job because this is not giving me enough opportunities to make money to raise my children and maintain my marriage”.*

Å bli forespeilet å tjene penger for deretter ikke å gjøre det oppleves som en stor skuffelse for deltakerne. Simon sa; *”I have a big problem, I have nothing to give to or to support my family with. And what I wish is to support them ever”.* Dette er drømmer som inkluderer flere enn deltakerne. Når deltakeren kommer hjem og sier at han/hun kommer til å få lønn, er det flere enn bare deltakeren dette går utover når lønnen ikke kommer. For noen har dette ført til en situasjon hvor en ellers støttende familie har blitt lei av å vente på at deltakeren skal begynne å tjene penger og familien ønsker at deltakeren skal ta seg en jobb i stedet. For deltakerne er det viktig å ha støtte hjemmefra, så det å begynne på praksisåret og oppdage at pengene uteblir er utfordrende for flere. Det er kanskje derfor mange begrunner det at andre deltakere har sluttet med nettopp mangelen på penger. Matthew sa: *”My family and friends think Sibikwa is bad because I'm not earning any money. But I'm still with Sibikwa. Some say I must quit because I'm wasting my time, some of them even offering me work”.* James sa: *”My family, especially my mother doesn't want to hear about Sibikwa. She always tells me that I'm too lazy to seek jobs, but the only thing I know is to justify with Sibikwa”.* Disse utsagnene sier meg at flere av deltakerne er fornøyde med YAV på tross av pengeproblemet, de vil ikke slutte. Pengeproblemet er likevel et viktig element som er med på å senke deltakernes og ikke

minst foreldrenes, tilfredshet med Sibikwa.

Jeg vil anta at dette problemet hadde vært mindre dersom ikke ledelsen på Sibikwa hadde nevnt konkrete pengesummer til deltakerne. Det å ha forventninger om å få noe man ikke får, vil være en større skuffelse enn ikke å få noe man ikke hadde blitt forespeilet å få. Det ville nok vært en fordel om ledelsen på Sibikwa fortalte deltakerne på et tidlig stadium at de ikke kom til å tjene penger selv om de var praktikanter og ikke lovet mer enn de kunne holde. Det kan nok være fristende å fortelle deltakerne at det ser ut til at de har funnet en mulighet for at de kan tjene penger, men når dette blir en falsk forhåpning vil det virke mot sin hensikt. På den annen side er det vanskelig å lede en organisasjon som Sibikwa. De er avhengig av andres støtte og opplever ofte at denne er ustabil. Programmet er blant annet bygd opp på å imøtekomme kravene fra MAPPPSETA (The Media, Advertising, Printing, Packaging and publishing Sector education and Training Authority) og de har i følge SAIH’s midtveis evaluering av Sibikwa ikke fått den nødvendige støtten de trenger herfra (Nupen 2004). Dette har skapt problemer for gjennomføringen av programmet. En av lederne fortalte at de har store utfordringer når det gjelder å få stabil støtte. Akkurat dette var faktisk bedre under apartheid. I dag er det større uenighet i regjeringen og den blir mer ustabil å forholde seg til. Dette forklarte hun med zulu ordtak: ”*When the elephants are fighting the grass is suffering*”, i denne sammenhengen er regjeringen elefantene og Sibikwa er gresset. Det er ikke bare deltakerne som blir skuffet over penger som ikke kommer, det gjelder også lederne. Slikt sett burde lederne kjenne til hvordan det føles å bli lovet penger som ikke kommer og de utfordringene et brutt løfte kan medbringe.

Ledelsen fortalte at pengene som kommer fra OD/SAIH er et kjærkomment tilskudd i og med at det er skrevet under en avtale for fem år. De sa at dette gir dem forutsigbarhet i forhold til YAV- gruppen. I følge Bertaux (1982) er nettopp forutsigbarhet og stabilitet nødvendig for utvikling. Men OD/SAIH har ikke lovet ledelsen på Sibikwa å støtte deltakerne med penger utover transport og mat. Slik sett kan ikke OD/SAIH som sponsorer til YAV- programmet klandres for å bryte løfter. De som har sviktet på dette punktet er andre fond og regjering hvor Sibikwa har søkt om støtte som kommer i tillegg til støtten fra OD/SAIH.

Det er ikke bare penger ledelsen lover deltakerne. Amanda fortalte også at hun er skuffet over at hun ikke får holdt på like mye med musikk som hun ble forespeilet på audition:

”*Unfortunately what I came for is not here. I came to do music and I thought that we were*

going to have a band, and that we could practice and play gigs (performances) together”. Det vil sjeldent lønne seg for ledere å love eksempelvis deltakere som kommer på audition at de skal få utvikle sitt talent innenfor musikk, dersom de ikke kan holde dette løftet. Som vi så tidligere har allerede vennen til Amanda, som hun kom på audition sammen med, sluttet på grunn av dette og at han ble forespeilet en lønn på 250 rand i uken. Det kan se ut til at ledelsen har en generell tendens til å være lite konkrete når de snakker om temaer som gjelder penger og andre forventninger, og det er lett å forstå at deltakerne blir forvirret vedrørende hva de egentlig kan forvente. Ledelsen på Sibikwa bør også være klar over hvilke signaler de sender til deltakerne når de som rollemodeller ikke holder det de lover.

Ungdommene som i dag er med på YAV er førstegenerasjonsungdom i et fritt Sør-Afrika, dette kan også være et element som er viktig i forbindelse med frafallet blant deltakerne på YAV. I tidligere generasjoner var det muligheten for å få en hvilken som helst jobb for å tjene penger som var viktigst. Det var ikke å få utdanning, utvikle seg selv og øke mulighetene for å få bedre jobber som var av størst betydning. Dette kan nok være av betydning når flere foreldre ønsker at barna skal skaffe seg en jobb. På den annen side kan løsrivelsen fra apartheid ha gitt drømmer og inspirasjon til store deler av den svarte befolkningen om at de har mulighet til å få seg en utdanning og bedre jobb. Dette kan være av betydning når foreldrene godkjenner at barna deres starter på YAV, men mer enn to år uten lønn kan nok være i meste laget for de fleste, spesielt når de har blitt fortalt at de skulle tjene penger når de startet på praksisåret. De har lite og hver rand de kan tjene er verdifull. Jeg spurte en av lederne om hvorfor flere av deltakerne tror de skal få penger og har blitt fortalt at de skal få dette når det ikke er en realitet. Til dette svarte han: *“They are not longer like the other students, they are interns now, so we are going out and try to create more jobs for them so they can earn something at the end of the day, jobs where they can come up with what they learned during the past few years”*. Videre sa han: *“We are helping them so they can do something to earn money”*. Det er tydelig at ledelsen virkelig ønsker at deltakerne skal tjene penger, men de har foreløpig ikke klart å lykkes i dette. Ledelsen håper også at de kan få mer støtte og inntekt slik at de kan gi deltakerne sine lønn etter forestillingene. På sett og vis kan man høre av dette sitatet at lederen selv er i en vanskelig posisjon når han skal si noe om deltakerne og deres muligheter for å tjene penger. Lederen er klar over deltakernes forventinger om å tjene penger når de starter praksisåret, kanskje har han selv også en forventning om dette. Det kan også være at han tenker på hva han har lovet deltakerne, at de skal tjene penger og derfor fortsetter å bygge på dette ønsket.

James var, i motsetning til flere andre deltakere, opptatt av at man ikke må bry seg så mye om pengene, men bare det at han tar det opp viser at denne faktoren også er av betydning for ham. James sa: *”Sibikwa is doing well although some of us need to be paid. But I think you can’t complain about money if you are not suitable to do perfect job within a short period of time. We must wait until we become professional performers”*. James er tidligere kriminell og fra den opprinnelige gruppen som startet i 2005, og sitatet minner bemerkelsesverdig mye om et utsagn fra en i ledelsen: *”The problem is that they want money, they want to earn something, they need to see that they are still students who are learning and that we want them to become professionals, like now they are semi-professionals”*. Videre sa han: *”they need to learn first, then they can start earning money”*. En utfordring her er at deltakerne som startet på YAV i 2007 kom inn i gruppen nettopp fordi de var profesjonelle. Sitatet viser også at synet på at deltakerne skal tjene penger varierer innad i ledelsen. Dette bekrefter en nærere interaksjon mellom deltakerne som har en bakgrunn som kriminelle, altså mellom dem YAV var ment for og ledelsen, enn mellom ledelsen og de nye deltakerne. Det kan tenkes at James tenker slik lederen har påvirket ham eller ”lært” ham å tenke.

Det å stille spørsmål om hvorfor deltakere sluttet på Sibikwa gjorde at jeg fikk en følelse av å ha oppdaget et skille i gruppen. De som var med fra starten og hadde bakgrunn som kriminelle tenkte på mange måter tilsvarende ledelsen, mens de som kom til etter hvert ikke identifiserte seg med disse tankene. Når noen deltakere ser på seg selv som profesjonelle og andre som amatører og ledelsen behandler alle likt ut fra programmets opprinnelige plan, vil det være naturlig at gruppen opplever utfordringer. Bistandsarbeiderne i Norge påpekte at man trenger dynamikk i gruppen og rollemodeller for å nå et mål om adferdsendring. Dette støtter ledelsens utsagn: *”We think mix is good because it opens the mind of the young offenders to other ways of thinking and behaving”*. Spørsmålet er om ledelsen klarer å få frem rollemodeller og benytte seg av denne ressursen? Flere av deltakerne som kunne vært rollemodeller følte seg falsk anklaget og dårlig behandlet. Er det da bra med en slik blanding? Trenger ledere visse forutsetninger for å lede en slik sammensatt gruppe som det viser seg at det er på YAV?

Gruppesammensetning

“There is no hope of creating a better world without a deeper scientific insight into the functions of leadership and culture, and of other essentials of group life”.

Kurt Lewin (1890 – 1947)

(i: Svedberg 2007:41)

Det kan se ut til at ledelsen på Sibikwa ikke er så veldig opptatt av om de har nådd målgruppen når det gjelder sammensetningen av deltakerne på YAV. Målet var å nå frem til kriminelle og marginaliserte ungdommer for å kunne hjelpe dem med å endre livsstil. Det er disse de lagde programmet for og det er dette de forholder seg til. Hvordan gruppesammensetningen er i praksis ser ikke ut til å være et viktig tema for dem. Jeg spurte ledelsen om hva de trodde om gruppesammensetningen og om de følte at de var på vei til å nå målene de hadde satt for deltakerne. En av dem svarte: *”nja, so far we do. We are still on the track road that we planned for them for 2½ years, but along the run we have discovered some problems for them, but we want to keep to the plan and try to explain for them. We want them to understand what the program is about and what we want them to do”*. Dette viser at ledelsen ikke er spesielt opptatt av å tilpasse seg problemene de opplever underveis og at de er fast bestemt på å holde seg til den opprinnelige planen. Det kan virke som om ledelsen på Sibikwa først og fremst er ute etter å få programmet i gang uten å vurdere måten de gjør dette på. Det ser ut til at det faktisk at gruppesammensetningen har endret seg er et tema ledelsen helst vil se bort fra. De er opptatt av å ha hovedfokus på kunst som dans og drama og med dette nå ut til så mange som mulig med kunnskap om HIV/AIDS, vold og kriminalitet. Kanskje er dette en årsak til at de ikke tenker på utfordringene ved å ha en gruppe som består av ungdommer med forskjellig bakgrunn.

Som vi så tidligere er det et skille mellom de som er i og de som er utenfor målgruppen til YAV når det gjelder deres opplevelse av hverdagen på Sibikwa. De som var med på YAV fra starten, har en fortid som kriminelle og har blitt sviktet av foreldre og systemet, setter stor pris på god oppfølging og autoritære ledere som forteller dem hva de skal gjøre. Mange av dem har ikke hatt denne type oppfølging tidligere, og de liker å få faste rammer. Disse deltakerne sier det er hardt at noen stiller så store krav til dem, men de lærer å ta ansvar og å respektere andre. De setter også stor pris på at det er noen de kan komme til som lytter og bryr seg.

Mange av deltakerne på YAV føler seg priggitt denne omsorgen og tryggheten. Imidlertid virker det som om dette ikke er like relevant for flere av deltakerne som har kommet til i ettertid og som ikke faller inn under den direkte målgruppen. De har omsorgspersoner og trygghet hjemme og opplever at de ikke blir respektert gjennom denne behandlingen og lederstilen. Tidligere i kapitlet nevnte jeg at jeg opplevde deltakerne på YAV som annerledes enn deltakerne på elevprogrammet som jeg møtte første dagen på feltarbeidet. Da tenkte jeg at deltakernes felles bakgrunn var grunnen til at denne gruppen mottok meg med en større avstand enn de andre. Etter å ha hørt deltakernes historier mener jeg det er mer naturlig å forklare dette ut fra at flere av deltakerne rett og slett er skeptiske til lederne sine og derfor trenger lenger tid for å skape trygghet. De vet at lederne omtaler dem som en gjeng med *”troubled kids”*, og opplever det som vanskelig når det kommer besøk til gruppen og som antar at gruppen består av kriminelle og vanskeligstilte ungdommer. De blir satt i bås i forhold til deltakerne på andre programmer på Sibikwa, noe som kan oppleves som urettferdig. De lovlidige ungdommene vet at det er ungdommer med verre bakgrunn enn dem selv i de andre programmene. For Amanda og flere av de lovlidige deltakerne oppleves dette som et stort problem: *”I used to love Sibikwa, but now I’m really losing interest. I don’t want to see myself there again because of the treatment that we get. There is nothing that they are doing right that I’ve seen so far. I think they should start treating us as adults and human beings”*.

Det er en kompleks situasjon når man har en gruppe som består av individer med forskjellig bakgrunn. Deltakerne har med seg hver sin historie som vil prege deres oppfatning av det som skjer rundt dem og noen er sterkere belastet enn andre i gruppen. I og med at dette er en gruppe som skal fungere sammen, gjelder det å ta alle aktørenes oppvekstvilkår i betraktning når man snakker om stigmatisering og stemping. Når noen opplever å bli rettmessig stemplet som kriminelle er det andre i gruppen som opplever å bli falskt anklaget. Becker understreker i sin bok *Outsiders* (2005:10) at ikke alle ”potensielt avvikende handlinger” blir definert som avvikelser og omvendt. Ikke alle registrerte avvikelser bygger på et reelt regelbrudd. Becker illustrerer dette ved hjelp av en firefeltstabell som inneholder kategoriene: falskt anklaget, ekte avviker, konform og hemmelig avviker.

Falskt anklaget Uskyldig person som blir stemplet som avviker	Ekte avviker En regelbryter som blir definert som avviker
Konform En uskyldig person som ikke blir anklaget	Hemmelig avviker En regelbryter som ikke blir anklaget

(Becker 2005)

Poenget med denne tabellen er å vise at det ikke nødvendigvis er snakk om noen logisk sammenheng mellom det å handle i strid med regler (formelle eller uformelle) og det å bli identifisert som avviker. På Sibikwa ser vi at flere av deltakerne blir stemplet som avvikere og ”tidligere kriminelle” uten å ha gjort noe som tilsier at de skulle ha dette stempelen. De faller altså under kategorien falskt anklaget. Dette gjelder deltakerne som ikke identifiserer seg med kriminalitet og betegnelsen ”troubled kids”. Det eneste de har gjort er å bli med på et program på Sibikwa som rekrutterer ungdommer med en kriminell fortid. Rekrutteringen har lagt mindre vekt på at deltakerne skal være tidligere kriminelle eller marginaliserte etter hvert som de har sett at de trengte nye deltakere på grunn av et stort frafall. De har også sett seg nødt til å ta inn deltakere som har den erfaringen de andre deltakerne har tilegnet seg siden YAV ble startet blant annet for å få en gruppe som kan fremføre gode forestillinger og seminarer. De har benyttet seg av denne muligheten for å rekruttere deltakere med erfaring og for å få et dynamisk miljø med positiv påvirkning. Det de ikke gjorde var å endre stemplingen av gruppen. YAV blir fortsatt forstått som gruppen med deltakere med en kriminell fortid. Det ser ut til at dette stemplet gjør at de selger bedre og gjør det lettere å få økonomisk støtte. Deltakerne blir på sett og vis levende bevis på at det nytter.

Er det mer stigmatiserende å bli stemplet som noe man faktisk ikke er? Goffman (1963) benytter begrepet stigma om et attributt som gjør en person forskjellig fra andre personer i den kategorien man for øvrig tilhører, og som bidrar til å diskreditere personene i andres øyne. Roswita fortalte at hun opplever det som vanskelig å bli presentert som kriminell: *”It’s hard, I’m not like that. It’s not me they are talking about even though it seems like it for the audience”*. Hun kjenner seg ikke igjen i det de sier om henne og som vi så i utdraget fra intervjuet med henne tidligere i kapitlet kan det virke som om dette oppleves som et sårt tema for henne. Flere av deltakerne omtalte denne behandlingen som at de blir dårlig behandlet og som at de ikke føler seg respektert av ledelsen. Behandlingen fører med seg en

uoverensstemmelse mellom den tilsynelatende og den faktiske sosiale identiteten deres (Goffman 1963). Det er ingen med kriminell bakgrunn som kommer med uttalelser om dette. De er stort sett fornøyd med YAV og ledelsen på Sibikwa. Blant deltakerne på YAV er det tydelig at det er verre og mer belastende å bære et falskt stigma enn et ”ekte”. De som er rettmessig stigmatisert som kriminelle har en større fordel enn de som er falsk anklaget når det gjelder å utvikle seg i denne gruppen. De som er falsk anklaget og ikke kjenner seg igjen i rollen de har fått som kriminell virker litt ”stivere” enn de som er rettmessig anklaget. Det kan virke som om de ønsker å bevise at de er lovlydig ungdom som ikke gjør noe galt. Det er mulig at dette hindrer dem i utforske sin egen identitet og at de selv gjør miljøet rundt seg strammere enn hva det egentlig er. Når en deltaker føler seg falsk anklaget av ledelsen kan dette føre til at de mister tillit til dem og at deltakerne føler seg krenket og usikker. Dette kan igjen føre til at vedkommende ikke får utfoldet seg i den grad man kunne ønsket. En informant sa: *”they don` t treat me as the person I really am, I` m not a criminal guy... How can I trust them when they are not respecting me?”*.

I Cooleys teori om “the looking glass self” hevdes det at mennesker utvikler sitt eget selv gjennom å speile seg i andre (Collins 1994). Selvet forstås da som noe passivt og mottagende, altså som ”Me”- delen av selvet som formes ut av det sosiale for å følge Mead (1967). Et element i denne prosessen er forestillingen om at egen adferd oppfattes og vurderes av andre. Et annet element er at de andres oppfatninger av oss blir oss til del ved at vi bruker de andre som speil. Et tredje element er at selvfølelse som stolthet eller ydmykelse sees i speilbildet de andre gir. Hos Mead (1967) blir individer mennesker gjennom å ”se seg selv med andres øyne”. På YAV ser lederne på deltakerne som ”troubled kids”. Den tilbakemeldingen deltakerne får fra miljøet er at de er stigmatiserte ungdommer med en vanskelig adferd som, ut fra ledelsens synspunkt, har behov for autoritære ledere for at de skal oppføre seg bra og få muligheten til å endre seg. For dem som er ”falsk anklaget” vil dette oppleves som belastende siden de ikke får reflektert sitt ”sanne jeg”. De må selv være sterke for å opprettholde sitt selvbylde når rollen ledelsen gir dem vil bidra til et falskt speilbylde. Som vi har sett tidligere er det flere deltakere som sier *”it` s hard, it` s not me”*. For et individs utvikling er det viktig å speile seg i et ”ekte speil” og ikke i et ”falsk”. Nystrøm erfarte gjennom sin undersøkelse *”Socialt forandringsarbeite”* at det var viktig at lederne viste deltakerne respekt og engasjement, og at de gjennom dette utviklet gode relasjoner. Hun sier videre (Nystrøm 1999:14) at disse to momentene (respekt og engasjement) skaper den tryggheten som er nødvendig når deltakerne senere konfronteres med sine avvikende

handlinger eller utfordringer. Lederne ved KrAmi, prosjektet hun studerte, var opptatt av at det er den feilaktige handlingen som skal omtales og aldri personen. Denne distinksjonen er viktig for individets selvtillitt og konstruktive refleksjon over handlingen. Kanskje ville deltakerne på YAV, som faller utenfor målgruppen, fått et bedre forhold til lederne dersom ledelsen hadde vært mer oppmerksomme på denne distinksjonen. Det ville antagelig ført til at ledelsen hadde fokusert på handlingene som brøt med de sosiale normene og ikke gruppens stigma. Deltakerne som handlet etter normene ville sluppet negative holdninger til egen person og heller fått den respekten de selv mener de fortjener.

Variasjonen i hvordan deltakerne opplever Sibikwa kan forklares med det Alfred Bandura (i Clegg m.fl 2006:203) kaller ”gjensidig determinisme” (reciprocal determinism). Han mener at vår personlighet er et produkt av vår adferd, våre tanker og våre følelser i interaksjon med vårt miljø. Deltakerne kommer fra forskjellige familier og forskjellige townships som alle har medført en viss påvirkning på deltakeren. Dersom en av deltakerne kommer fra et hjem hvor han/hun er vant med å ta ansvar og alltid har klart seg bra, og kanskje også fått positiv tilbakemelding på at han/hun er flink, voksen og anstendig, vil det oppleves som skuffende og krenkende å bli behandlet som et ”barn” som må følges opp av ledelsen på Sibikwa. Andre har kanskje vokst opp i et miljø hvor de har vært gatas bråkmaker og en person som har blitt gitt opp av nærmiljøet. Denne personen vil kunne oppleve det som positivt at noen er interessert i å hjelpe ham/henne med å starte på nytt. Familien til disse deltakerne har kanskje gitt opp og lederne på Sibikwa blir da deres viktigste støttespillere og må nødvendigvis ta på seg en form for oppdragerrolle som innebærer struktur, oppfølging og omsorg dersom vedkommende skal ha mulighet til å få livet sitt på rett kjøll. Imidlertid virker det som om det også er viktig for disse deltakerne, og at det er motiverende å kunne vise familiene sine at de er på vei til å endre seg. Simon sa: *”I have changed and my family is really proud of me”*.

Da jeg reiste til Sør-Afrika hadde jeg et spørsmål til ledelsen på Sibikwa når det gjaldt sammensetningen av gruppen; hvorfor ønsket de i utgangspunktet å sette sammen en homogen gruppe når de søker adferdsendring? Teoretikere som eksempelvis Mead (1967) og Goffman (1992) mener at samvær med andre er av betydning for hvordan mennesker kontrollerer hverandres adferd. Gjennom samvær med andre opplever vi både negative og positive reaksjoner på hvem vi er og hva vi gjør. Dette opplever vi ved å møte andres blikk, smil, rynket panne osv. Gjennom de andres uttrykk kan vi oppleve konkret ros eller klar irettesettelse. Det er gjennom samspill med andre vi utvikler karakteregenskaper; samspill

med andre individer med positive verdier er nødvendig dersom man ønsker endring hos mennesker (Goffman 1992 og Mead 1967). Et slikt samspill fører til dynamikk i gruppen som igjen vil påvirke endring gjennom sosial kontakt og speiling i individer som kan oppleves som rollemodeller. Individet vil da tilegne seg noen av rollemodellenes egenskaper og dermed endre egen identitet. Individets personlighet kan bli sett på som en del av den kollektive *mana*. Ritualer som brukes for å gi en fremstilling av gruppen, vil til tider vises for å fremstille individet i seg selv, individet er en del av gruppen og ritualene som foregår her (Goffman 1967).

Avvikskontroll skjer rett og slett når mennesker er sammen, og det er viktig at denne kontrollen oppleves som reell og riktig og ikke basert på falske anklager. Slik sett vil det være viktig at ledelsen på Sibikwa bygger opp et trygt miljø og respekterer deltakerne som unike individer med ulik bakgrunn og personlighet. Det er viktig, i tråd med Bertauxs (1982) tanker, at dette trygge miljøet gir deltakerne nok rom slik at de kan utfolde seg og utvikle seg videre mens de er deltakere på Sibikwa.

Forsyth (2006:88) hevder at når en person er med i en gruppe er han ikke bare seg selv, han er en del av noe større. Spørsmålet ”hvem han er ” inkluderer elementer som er basert på gruppens medlemskap: Han er fortsatt eksempelvis Simon, men han tenker også på seg selv som medlem av YAV og som bærer av de verdiene gruppen har. Dynamikk i gruppen og positive rollemodeller kan føre til en positiv utvikling for deltakerne som søker endring. Jeg kan nå slå fast at gruppen ikke lenger er like homogen som ledelsen på Sibikwa så for seg, noe som på bakgrunn av teorier om dynamikk og endring er positivt. Imidlertid ser det ut til at gruppesammensetningen på YAV ikke er en suksess siden flere av deltakerne klager over behandlingen de får av ledelsen på Sibikwa.

På den annen side virker det som om deltakerne har det greit seg i mellom og at det er ledelsen som ikke ser ressursen i å bruke deltakernes forskjellige bakgrunn og erfaringer i praksis. Gjennom ledelsens egne uttalelser ser det ut til at de er klar over denne ressursen, men feltarbeidet viste at de ikke klarer å benytte seg av denne i praksis. Flere av deltakerne ser derimot denne ressursen og Stephen sa: ”*I think it's a must that we are from different backgrounds, then we can learn from each other*”. Han er selv en lovydig gutt, og mener at det å kjenne ungdommer som ikke har hatt det like greit som ham, og ikke minst å samarbeide med disse, gjør at han lærer mye som han kan ta med seg ut i arbeidslivet. Alan, som er

tidligere kriminell, fortalte at han er glad for at det har kommet med ungdommer som har en annen bakgrunn enn ham selv fordi dette lærer dem å samarbeide med forskjellige typer mennesker. På denne måten har ledelsen lykket med å ta inn nye, lovlydige ungdommer. Simon fortalte at de nye vennene på YAV er viktige for fremtiden hans: *”I don’t have alot of friends. I had to change my life; I had to learn another life, a life that is good for me. So I left all of my old friends. My only friend at home is my kid. When I’m here at Sibikwa all of them are my friends. I love those here at Sibikwa, they are my friends. That’s because they are my colleagues. So I take them as my friends”*. Det virker ikke som om Simon er spesielt opptatt av de andre deltakernes bakgrunn. Det som er av betydning for han er at de gjør noe konstruktivt sammen. Men han har valgt å bryte med sine kriminelle venner og det vil være naturlig å anta at nye lovlydige venner er noe han setter høyt for fremtiden. Det er vanskelig for ungdom å holde seg unna den gamle ”gjengen” og ikke la seg dra tilbake til den kriminelle verdenen. Vennenes makt, og at ”gjengen” gir individet legitimitet og identitet gjør at det er viktig for den tidligere kriminelle å få ny omgangskrets som kan påvirke individet gjennom nye verdier og interesser (Nystrøm 1999).

Mangu, som har bakgrunn som lovlydig ser også verdien av å samarbeide med ungdom som har en annen bakgrunn enn han selv: *”I have learnt how to work with a group whom you haven’t seen before, how to gain respect and to be responsible”*. Jeg spurte ham om han også opplevde å bli respektert av ledelsen, men da smilte han litt skjevt til meg og sa: *”No, you know that they are treating us all like troubled kids, but I gain respect from some of the others at YAV. They know that I’m not like that”*. Deltakerne kjenner hverandres bakgrunn og er åpenbart bevisste på dette. Det er lederne som må klare å løsrive seg fra tanken om at alle deltakerne er kriminelle og begynne å ta hensyn til de enkelte individene i gruppen. En gruppe sammensatt av forskjellige deltakere kan ofte være bra, men på Sibikwa bør lederne være klar over at dette bringer utfordringer for dem når det gjelder deres pedagogiske rolle. En av lederne uttalte: *“we have to mix them, but we don’t want to say that these kids are criminal kids, these are straights kids, you know... we took them as one people, as one person, they must come together, and share their experiences, their problems, and so on, so these ones can teach one and each other how it is”*. Er det riktig å behandle ulike mennesker likt? Og hvordan skal man få frem rollemodeller dersom alle blir sett på som like av ledelsen? Kanskje mener lederne at ungdommene skal lære av hverandre, være rollemodeller for hverandre uten ledernes innblanding? Det er påfallende at ledelsen omtaler gruppen som homogen i de fleste sammenhenger. De er redde for forskjellsbehandling og velger dermed å se på dem som en

enhet. I det nye Sør-Afrika er idealet at ingen skal diskrimineres. Kanskje er dette med på å påvirke ledelsen til å behandle alle likt. Paradokset blir at denne ”likheten” fører til at noen føler seg diskriminert.

Finnes det noen former for gruppesammensetning som er mer uheldig enn andre, eller er det måten man oppfører seg på som er av betydning? Skal alle i en gruppe behandles likt, eller skal man ta vare på alle de individuelle særegenhetene i en gruppe? Ledelsen på Sibikwa velger å behandle alle likt for ikke å forskjellsbehandle, men blir det egentlig rettferdig? Fører dette likevel til forskjellsbehandling fordi deltakerne opplever behandlingen forskjellig? Ville effekten av å delta på Sibikwa oppleves som annerledes dersom gruppesammensetningen hadde vært annerledes, eller dersom deltakerne hadde blitt behandlet individuelt og ikke som en enhetlig gruppe? Eller kunne det vært en løsning å behandle alle likt men muntlig fremstille gruppen som bestående både av kriminelle og lovlydige uten å si hvem som er hvem? Kanskje vil det å ha fokus på den feilaktige handlingen og ikke på person føre til at deltakerne føler seg rettferdig behandlet? De som ikke gjør en feilaktig handling vil da unngå å oppleve å bli ”falskt anklaget”.

Det er tydelig at de med utdanning og svakt marginalisert bakgrunn ville hatt en annen opplevelse av å delta på Sibikwa dersom de ikke hadde opplevd å bli ”falskt anklaget” som kriminelle. Disse ungdommene ville antagelig hatt mer igjen for deltakelsen på YAV dersom de hadde fått mulighet til å utvikle sin egen identitet i stedet for å opptre med en falsk rolle som kriminell. Ledelsen på Sibikwa nevnte at det er viktig med en blandet gruppe slik at de kriminelle har noen å se opp til. Dersom ledelsen på Sibikwa hadde klart å føre denne tanken ut i praksis ville antagelig opplevelsen av å delta på YAV hatt en annen betydning for de lovlydige deltakerne. I følge Clegg m.fl (2006) er en av de viktigste oppgavene til en leder å ta vare på enkeltindividene og sørge for at alle føler seg som en viktig del av gruppen. Det å være medlem av en gruppe kan da føre til at individet blir sterkere og at gruppen sammen lettere når et mål. Dersom ledelsen på Sibikwa klarte å ta vare på enkeltindividene på YAV ville flere av de lovlydige deltakerne fått bekreftet en identitet som rollemodell og lært seg det ansvaret det innebærer. Dette kan være en god erfaring å ha med seg for svarte ungdommer i det sørafrikanske samfunnet som hver dag byr på utfordringer i form av fattigdom, kriminalitet, vold og usikkerhet. I følge Clegg m.fl (2006:213) er deltakelse i en gruppe viktig for en sunn psykologisk utvikling og identitet. Slik sett er det viktig å ta vare på alle partene i en gruppe slik at alle kan ta sin rolle og utvikle denne. Den beste måten å gjøre dette på er i

følge Coleman (i Collins 1994) gjennom positive sanksjoner og oppmuntring. Ved å sørge for at hvert enkelt individ blir godtatt og akseptert for den han/hun er, vil man kunne oppnå at dette individet vil gjøre sitt beste for gruppen og for egen utvikling.

Den siste dagen jeg satt sammen med hele gruppen fikk jeg spørsmål fra en informant om jeg hadde funnet ut noe som jeg ville dele med dem. Jeg tok da opp temaet trivsel og spurte hva de mente om dette. Clegg m.fl (2006:215) hevder at gruppelemmer ofte forsøker å unngå eller ignorere temaer som de frykter kan forstyrre harmonien i gruppen. Han sier videre at dette ofte er en feil som bør unngås dersom man skal få en gruppe til å fungere maksimalt. Jeg var litt skeptisk til å ta opp dette temaet, men valgte å høre om dette var noe de kunne tenke seg å prate om. De fleste i gruppen, uavhengig av bakgrunn, ble ivrige og ville være med på denne diskusjonen om hvorfor noen trivdes bedre enn andre. Det ble enighet om at det var noen i gruppen som ønsket og trengte mer omsorg og oppfølging, mens andre var mer selvstendige. Det var tydelig at dette ikke var noe sårt tema for noen av partene. Det var bare sånn det var. Engasjementet og smilene deres viste meg at de likte at temaet ble tatt opp. Spesielt tror jeg det gjelder deltakerne som er i målgruppen og som er svært tilfredse med ledelsen, det de lærer på YAV og den effekten programmet har for hverdagen og fremtiden deres. De opplevde at det ble legitimt for dem å si at de var veldig fornøyde. Det opplevde jeg gjennom denne gruppesamtalen ved at de stadig ble mer frempå ved å si hvor fornøyde de var. Dette ga meg den erfaringen at dersom man har en kombinasjon av forskjellige mennesker med svært forskjellig bakgrunn i en gruppe så er ikke dette helt uproblematisk. Dette kan gi utfordringer som man bør være oppmerksom på og som man bør snakke om underveis.

4. Effekten av programmet

Ledelsen på Sibikwa ønsker å nå ut til deltakere og lokalbefolkningen med budskap om kriminalitet, vold, HIV og AIDS. Hvilken effekt opplever deltakerne av å delta på programmet og har programmet en effekt også utenfor Sibikwa?

” I went to Sibikwa to do audition; I wanted to try a different way”.

Eric, 23 år

Effekten på deltakerne

Et av spørsmålene mine i intervjuguiden var om deltakerne følte at de hadde endret seg siden de startet på YAV. Da jeg stilte spørsmålet direkte var det flere som hadde vanskeligheter med å svare på akkurat dette, mens andre syntes det var et lett spørsmål. Simon sa:

”I have changed big time. Before I never spent time with my family, now I’m spending a lot of time with them, I’m helping my sisters and brother with their homework. Before I was never home..... It’s very nice. I have more time with my family”. Alan sier: “before I was just hanging around or standing at my corner selling stuff, now I have dignity as a performer. I have learnt so many things about art, but also about HIV, violence... Sometimes people come asking me about this, which is nice”.

Flere av dem som syntes det var vanskelig å svare på spørsmålet da det ble stilt direkte opplevde at dette ble lettere senere i intervjuet etter at vi hadde snakket om deres livshistorie fra barndom, til de startet på Sibikwa og frem til i dag. Bertaux (1982) sier at når et menneske forteller sin livshistorie vil man som regel oppdage at man har endret seg gjennom livet. Man går gjennom faser hvor man endrer rolle. Mange av mine deltakere, hovedsakelig de som tilhører den direkte målgruppen, oppdaget dette etter hvert som vi snakket. En informant utbrøt mot slutten av intervjuet: *”I guess I have changed... somehow... I have grown... got more responsible... ”*. Shanty omtalte ledelsen på Sibikwa som viktig i denne prosessen: *”They gave me the possibility to change and develop; I have improved in many ways”*.

Matza (1964:Barry 2006) mener at unge mennesker ikke er tvunget (av sitt miljø) og heller ikke er mulige å tvinge (ved tillært eller oppmuntret adferd) til å begå kriminalitet. Han sier at de føres inn og ut av avvikende adferd over en midlertidig og forbigående periode i løpet av ungdomstiden. At de føres inn og ut av avvikende adferd kan flere av mine informanter være eksempler på. Det å delta på YAV har hjulpet flere av dem ut av kriminaliteten, men ut fra mine informanters utsagn er det vanskelig å si meg enig i at de ikke til tider kunne føle seg tvunget til å begå kriminalitet. Fattigdom er et element som kan føre til at unge mennesker føler seg nettopp tvunget til det. Dette er to av mine informanter, John og Eric, gode eksempler på. Jeg har valgt ut deres historier for å belyse dette. John og Eric har begge en bakgrunn som kriminelle og det er ungdommer som dem programmet er ment for. Deres historier belyser også elementer som kan bidra til at ungdom bryter med sin kriminelle karriere.

Johns historie

John fortalte om sin oppvekst og hvordan han hadde blitt en del av det kriminelle miljøet som en følge av at familien var svært fattig. Barry (2006:6) skriver at overgangsfasen fra barn til voksen og mangel på rettmessig og forutsigbar kapital kan være viktige faktorer for å forstå hvordan, når og hvorfor avvikende og kriminell adferd forekommer. Kriminalitet kan bli brukt som en strategi for å oppnå identitet, status og anerkjennelse i en ellers potensielt marginalisert periode i deres liv. Når jeg snakket med mine tidligere kriminelle informanter fikk jeg ikke inntrykk av at kriminelle handlinger var en følge av en bevisst valgt strategi for å oppnå anerkjennelse. Flere, som blant andre John, fortalte at de opplevde å ikke ha noe alternativ.

“All I can say is that it is hard to grow up in a township, it is really hard. You have to be strong, always live like a soldier. You have to start supporting yourself when you are still at school. You have to take care of yourself, buy clothes for yourself because your parents did not have any money, so it is hard growing up in a township. I think I started doing crime at the age of 15; I had to start to buy my own clothes because my father had to leave his work. I never wanted to, so you see the challenge. I became a gangster. For me to be a gangster was not a mission or something that I wanted to do, it was because of poverty”.

Konsekvensen av fattigdom er et element som kan være undervurdert i enkelte teorier om kriminalitet. Flere av mine informanter oppga fattigdom som hovedårsak til at de startet en kriminell karriere. Fattigdom er ikke et problem som oppleves i en potensielt marginalisert periode, men en utfordring som de dårligst stilte har store problemer med å se noen løsninger på. Det vil være vanskelig for dem å få jobb på bakgrunn av farge og klassetilhørighet. De stjeler ikke for å oppnå status; de stjeler i utgangspunktet for å få mat og klær. For å unngå å stå alene søker de sammen med andre unge for å øke gevinsten, minske risikoen og for å ha en sosial tilhørighet. Dette kan føre til en ungdomsgruppe som kan oppleves som brutal, og ungdommene kan påvirke hverandre til å opptre som tøffe, med moralen ”survival of the fittest”. Slik sett er ikke studier av årsak til kriminalitet direkte overførbart fra den vestlige verden til slumområder, utsatte steder i U-land eller mellominntektsland, som Sør-Afrika, som sliter med arven etter apartheid. Teorier som hevder kriminalitet oppstår som en følge av at ungdom søker bekreftelse og spenning blir derfor irrelevant i forhold til fattigdom i min studie.

John fortalte hvordan han opplevde presset fra ”gategjengen”: *“To be a gangster was hard because I used to be a role model for my younger brother, I was still young and I got a sister and had to play the role of being a good caring big brother. It was like harassment, in the closest location I was a good guy, elsewhere I was not. I had to get some money for myself and my family, so for me to achieve that I had to join the gangsters, and to be a gangster I had to prove that I’m a strong and big man. So when I joined the gangsters I made sure that I was the one being a leader of the gangsters, and then I had control. So that’s how we lived. We had to steal cars, get some money, buy clothes, sometimes you spent maybe a month staying in a flat in town, but during the time that happened I was not happy because you know that was not me, not the life that I wanted. I knew that it was people at home that missed me. You know, I was an actor and a gangster at the same time, so there were people who knew that I was a very good boy, so it was different people expecting different things from me. Somehow I managed to balance these characters.”*

Dette sitatet viser at fattigdom var en utløsende faktor til at John startet sin kriminelle karriere, og at han, for å kunne overleve i dette miljøet, måtte følge de reglene miljøet krevde. Han kombinerte rollen ”tøff gangster og leder for gutta” med rollen ”hyggelig gutt som deltok i dramagruppen på samfunnshuset”. Denne gruppen arrangerte forestillinger i fengslene med budskap om forebygging av kriminalitet og vold da han var 18 år. Forestillingene førte til en

endring i livet hans; han fikk en ny sjanse, tjente noen penger på forestillingene og valgte å slutte med kriminalitet. Dette var før han startet på YAV, men det er et eksempel på at forestillinger med viktige budskap om vold og kriminalitet er av stor betydning for noen. John fortalte hvordan det å være med i en slik forestilling hjalp ham med å uttrykke seg og hvordan dette førte til at han klarte å rehabilitere seg selv gjennom det å være artist på scenen. I intervjuet snakket John om seg selv som om han var skuespiller. Han balanserte mellom to svært forskjellige roller. I en periode var det rollen som kriminell som var fremtredende, som var ”frontstage” for å følge Goffman (1992). Da han kom hjem til familien var det rollen som god sønn og bror som var fremtredende. Som regel har mennesket en rolle som er ”frontstage”, og når man er ferdig med denne rollen trekker man seg tilbake til ”backstage” hvor man er autentisk med seg selv. Eksempelvis kan dette være i yrkessammenheng. Når en lærer er på skolen og underviser er læreren ”frontstage”. Så fort læreren er ute av læringssituasjonen kan læreren gå ”backstage” og ”være seg selv” igjen. For John så det ikke ut til at det fungerte på denne måten. Han hadde to hovedroller, og rollene lot seg vanskelig kombinere. Likevel var det tydelig at det var rollen som god sønn og bror John trivdes best med og at det var her han følte seg autentisk med seg selv og var ”backstage”. På den annen side virket det som om han, så lenge han måtte kombinere disse rollene, hadde mer press på seg i rollen som god sønn og bror enn han hadde hatt hvis han kunne levd naturlig i denne rollen uten å bytte scene. Han måtte hele tiden bevise for seg selv og andre at han håndterte denne rollen og at det var slik han ”egentlig var”.

Når John klarte å leve over lengre tid med en dobbeltrolle kan dette skyldes standardferdighetene han hadde ervervet seg, og den sosial treningen som han hadde gjennomgått tidligere i livet. I følge Goffman (1963) er individet gjennom forskjellige perioder i sitt liv i stand til å spille begge roller i dramaet om normalitet/avvikelse. Selv innenfor grensene av et sosialt øyeblikk kan individet være i stand til å utvise almen evne til å beherske begge roller og ha en detaljert viten som er en nødvendig forutsetning for å kunne utføre den rollen som er påkrevet i det aktuelle tilfellet.

På et tidspunkt, for over åtte år siden, klarte altså John å rive seg løs fra sin kriminelle karriere og kunne fokusere på å være en lovlydig gutt, bror og sønn. Det var tydelig at han ikke ønsket å identifiseres som kriminell: *“I’m happy that my life has changed; as you know I was an actor in the community theatre. I started this before I started doing crime. As I was telling you we were doing the prison project. We started this because there was nothing we could do*

just sitting around. Just sitting around tempt people to end up in prison. Friends, people you know... Prison is not a good place and crime is not a good thing, and because of that I can say that poverty kills us. That's why so many young black guys end up in prison. Because they think that crime is the solution to everything and that's all, just look at me. So we started the prison project with the drama group. I was 18 at that time, when I started with the play, and stopped doing crime. It was a relief; finally I could be myself again. I started to come on TV because of the play and people saw that I was doing good stuff. Young people knew who I was, like kids in the community and other relatives and they started to take me as a role model because they saw that I had changed so even now they liked me even though I was not that tough gangster anymore. They knew that I was like this and now becoming like this... every choice is affecting the life. You must know that whatever choice you make, you must know if this is the right choice or the wrong choice.”

John brukte bevisst rollemetaforen i intervjuet og det var ikke tilfeldig. Han var skuespiller og gjennom dette opplevde han en mulighet til å endre livet sitt. Da jeg spurte John om han hadde fått hjelp av noen til å klare å bryte med sin kriminelle karriere svarte han: *”I did it on my own, because many of my friends are dead and some are in prison. The play I was telling you about was important. When I was in the play I expressed myself, because at that time I thought that if you want to do something as an artist you have to take it and put it on stage, it will not harm anyone but instead it will teach. That's why I love acting. I was telling people that crime and violence is wrong. I can say that I rehabilitated myself by playing and acting”*. Denne effekten ønsker også lederne på YAV at deres deltakere skal oppleve gjennom tiden på programmet. John opplevde å få hjelp til å endre seg ved å være med på forestillinger som omhandlet kriminalitet, vold, osv. Det var skuespillet som hjalp ham og som gjorde at han klarte å rehabilitere seg. Dette tyder på at han ”backstage”, for å følge Goffman, er en lovlydig gutt og føler seg autentisk med seg selv i denne rollen.

Eric's historie

Eric's historie forteller meg at også han følte at han ikke hadde noe valg da han som ung ble gategutt. Forholdene førte ham dit:

”I had a very bad background; first let me take you back to where I'm coming from. I was born in x, I never got a chance to know my parents. I came to live in x with my grandmother

and her relatives. After she passed away I was out cast because they started beating me and making me to have heavy duties... I ran away from home and became a street kid. There I learned how to rob people, stealing, breaking into cars and houses. All it was for me, it was to survive. That was what I was growing to become, because that was the only thing I knew how to do”. Eric opplevde heller ikke, tilsvarende John, noe alternative til å begå kriminalitet. Videre sa han: ”Half of my life was in the street and sometimes I think about the time that I did not go to school and if I had gone to school which career I would have got. I also think about what would have happened to me if I was not underaged so they had to let me go those three times I went to jail”.

Eric endte opp på YAV etter å ha sett en plakat på samfunnshuset hvor Sibikwa annonserte at de skulle ha audition. Han bestemte seg for å forsøke dette for å endre livet sitt. På spørsmål om hva som holder ham motivert og hva han får ut av å være på Sibikwa var svaret;

”My motivation is my life or should I say my background, because I know where I’m coming from. Soon I can work and get money without being a danger to someone’s life. That motivate me to give all I have to Sibikwa and to work hard to get more money in the future. The other reason is that in the future I want to start my own company for the street kids to help them. So, I need all the training I can get from Sibikwa”.

Matza (1964; Barry 2006) poengterer at majoriteten av mennesker likner hverandre i adferd og holdning og at ungdommer generelt sett ikke er annerledes i tro og verdier enn deres motpart, de voksne, i storsamfunnet. I historiene over ser vi at hverken John eller Eric hadde noe ønske om å være kriminelle. John sa at han ønsket å være en lovlydig gutt og forbilde for andre. Han sa selv at han ikke var stolt av fortiden sin som kriminell og at han nå prøver å gjøre opp for seg ved å hjelpe andre. Eric fortalte at han var glad for at han så plakaten om audition på Sibikwa og at han ikke ville kaste bort denne muligheten. Å avslutte en kriminell karriere dreier seg ikke nødvendigvis bare om å avstå fra å begå kriminalitet. I følge Barry (2006:105) kan en viktig medvirkende årsak være tidspunktet for avgjørelsen om å avslutte sin kriminelle karriere. I hverdagen skjer det positive og negative hendelser som kan danne en ”push” faktor i et individs valg om å avstå fra å begå lovbrudd. For John var denne ”push” faktoren muligheten for å være med å arrangere forestillingen som ble vist i fengslene da han var 18 år. For Eric var plakaten om audition på Sibikwa en slik faktor. Endelig fikk de mulighet til å gjøre noe positivt. Dette er i det minste delvis overensstemmende med Matza’s teori om at

lovlydig adferd vil vise seg som et resultat av lovovertredernes hyppige tilkjenning av skyld eller skam og deres ønske om å bli akseptert av signifikante andre som er lovlydige.

Er hendelser som kan danne slike ”push” faktorer nok til å få ungdom til å bryte med sin kriminelle karriere? Kontrollteoretikerne er i følge Goode (2005) opptatt av konsekvensene dersom individer ikke har nær tilknytning til sosiale arenaer og har nære relasjoner. Flere av mine informanter og spesielt de tidligere kriminelle manglet nær tilknytning til sosiale arenaer og opplevde derfor ikke den sosiale kontrollen som ligger der. Som vi ser ovenfor valgte John først å stikke av med ”gutta” og bli borte for en lengre periode, men han hadde hele tiden dårlig samvittighet for familien hjemme. Slik sett opplevde han denne sosiale kontrollen, men brøt likevel med den fordi behovet for mat og klær var større. På den annen side er det kanskje nettopp den sosiale arenaen ”hjemme”, nærmiljøet og familien som gjorde at han valgte å komme hjem og etter hvert bryte med sin kriminelle karriere, selv om teaterstykket han var med på også påvirket ham. En annen årsak til at han klarte å bryte med sin kriminelle bakgrunn kan være at han ble eldre og derfor hadde mulighet til å ta seg jobb. Han og teatergruppen fikk også anledning til å tjene penger ved å sette opp forestillinger.

Eric manglet den sosiale kontrollen hjemmefra og tilegnet seg heller den uheldige sosiale kontrollen som foregår blant gatebarna i Johannesburg, men også han hadde et stort ønske om å bryte med kriminaliteten og han gjorde det til slutt. Kontrollteoretikerne hevder ikke at mangelen på sterke sosiale bånd alltid fører til kriminell adferd. Det sentrale er at den sosiale kontrollen minsker sannsynligheten for at et menneske vil handle i strid med samfunnets normer (Goode 2005). Intervjuene med flere av de lovlydige deltakerne viser at disse opplevde denne kontrollen fra familie, venner og skole. Slik sett er det naturlig å støtte teorien om at sosial kontroll er av betydning for barn og unges adferd, og det er dette ledelsen på Sibikwa ønsker å gi deltakerne på YAV. De ønsker at deltakerne gjennom kontroll og autoritær lederstil, skal oppleve et miljø som tilbyr nære og trygge relasjoner med sosiale normer de kan følge. Som vi har sett er dette positivt for deltakerne som tilhører målgruppen, men ikke like relevant for deltakerne som allerede har denne sosiale kontrollen. De opplever derimot denne kontrollen som krenkende og urettferdig ovenfor foreldrene sine som har gjort det de kan for å gi dem en trygg og god oppvekst.

Ledelsen på Sibikwa ønsker å gi deltakerne mulighet til å utvikle seg gjennom dans, musikk og drama. I følge Bertaux (1982) er det viktig at miljøet individene beveger seg i ikke er for

stramt. Deltakerne trenger nok rom i miljøet for å kunne utvikle seg, men de trenger også faste rammer. Klarer ledelsen på Sibikwa å gi deltakerne sine nok rom? Det ser ut til at miljøet på Sibikwa generelt sett er åpent for at deltakerne kan være seg selv og utforske sin egen identitet gjennom musikk, dans, drama sammen med venner. Det er et kreativt miljø som er åpent for det meste, men som vi så i forrige kapittel kan det virke som om deltakerne som bærer et falskt stigma opplever miljøet som ”strammere” enn deltakerne som er tidligere kriminelle og bærer et ekte stigma, fordi de føler seg krenket og usikre på ledelsen.

Deltakernes opplevelse av YAV

Det ser ut til at deltakernes forskjellige oppvekst og sosiale bakgrunn fører til at de opplever programmet forskjellig. De med kriminell og marginalisert bakgrunn opplever programmet som om det hjelper dem og gir dem muligheter for en bedre fremtid, mens deltakerne som faller utenfor målgruppen er mer skeptiske. Dette viste seg blant annet da jeg spurte informantene om hva de lærte på YAV og om de trodde at det å være med på YAV vil være av betydning for deres fremtid. James fortalte; *”I’ve learned so many things that I even not dreamt about them before. I’m really proud about Sibikwa because now at least I have a few dreams to reach out for”*. Om sine drømmer sa han: *“To be honest I like dancing and playing marimba. Between these two things at least one of them must win so I can become a professional. To reach these goals I hope Sibikwa will help me to achieve them, because without Sibikwa I will not achieve them. Sibikwa gives me a lot of experiences about what I want to be”*. Dette utfylte han med å si at det å delta på YAV *“has been an eye opener to the future”*. Han opplevde at deltakelsen har gitt ham mulighetene til en ny fremtid. Han sa videre: *“Sibikwa plays a big role by giving people skills and experience on what we want to be”*. Dette henger godt sammen med ledelsens ønske om å få ungdom ut i arbeid. James er den samme gutten som fortalte at moren hans ikke ville høre Sibikwa nevnt i noen samtaler og som mente at han var for lat til å søke jobber. Selv følte han at deltakelsen på YAV har gitt ham fremtidsmuligheter og det kan være forståelig at det er vanskelig for ham at foreldrene ikke støtter ham i dette.

Alan fortalte at hans drømmer for fremtiden er: *”to become a professional artist. My wish is to live with art all the time. My goal is to perform abroad and teach youth about performing art”*. Han sa videre at han har lært mange ting ved å være med på YAV: *“I’ve learnt things here that I never knew before like drumming and marimba. They are also learning me about*

respect, how to work together, to have focus. They are also giving me knowledge and experiences”. Om fremtiden og Sibikwa sa han: *“I hope Sibikwa will help me in my future job, and I hope they will guide me to reach my goals. Sibikwa will help many people in future. I think Sibikwa is always on top”*.

Etter å ha snakket med James og Alan skjønte jeg at de virkelig har drømmer for fremtiden og at de stoler på og håper at Sibikwa vil hjelpe dem med å oppfylle disse drømmene. Det er interessant at begge disse guttene er blant de som startet i 2005 og er blant de få som er igjen som har en kriminell bakgrunn. Eric er også takknemlig for alt han har lært ved å delta på YAV og han stoler på at ledelsen stiller opp og hjelper ham med å nå målene sine. Om hva han har lært på YAV sa han: *“There are three things that I really learned from Sibikwa. It’s discipline, responsibility and dedication in what I’m doing. All the things I have said above have made me work hard on myself and to let go of what I was doing in the street. I got to do it because I’m free, and I feel important. The bonus is that instead of what I was doing before, I now love acting, dancing and facilitating workshops*”. Hverdagen til Eric har endret seg drastisk siden den dagen i 2005 da han dukket opp på audition på Sibikwa. Han omtalte Sibikwa som: *”My home, a steppingstone for me in terms of my talent. Sibikwa is my first love because it’s very important in South-Africa to help the youth that is down and out”*.

Det er flere historier som tilsvarer det Eric fortalte. Simon startet også i 2005 og er veldig fornøyd med alt han lærer på YAV. *“At this time I’m addicted to Sibikwa and everything they are doing. They are giving me experiences that I can use in teaching”*. Videre sa han: *“Drama is de-stressing. Everything is getting fine when I’m doing drama, it’s getting me smiling. Drumming is my favorite therapy. Everyone should start playing drums”*. Simon sa også at han har fått mer selvtillit av å være med på YAV: *”Now I’m able to do things, YAV gives me the confidence. I’m able, I can do anything”*. Andre som nevnte selvtillit var Shanty: *”the most important thing that I have learned is that if someone can do it, so can I”* og Matthew: *“I have learned to believe in myself and that hard working come up with a reward at the end”*. Shanty startet også i 2005 og er i YAV’s målgruppe. Hennes drøm er: *”to see myself acting as a professional on stage or television”*. Hun fortalte også at YAV er viktig for hennes fremtid: *“While I’m at YAV I’m getting all the experience that I need to be an actress”*. Matthew, som startet i 2006, og som har en bakgrunn som kriminell, var enig i dette og sa: *“They are teaching me what I need to enter the state theatre”*. Han mente at det å delta på YAV er viktig for ham på grunn av deres *”job creation”*. Shanty var også opptatt av at

YAV er et bra prosjekt fordi det gir ungdommer et alternativ: *”It helps kids not to stay at the street corners and do drugs and crime, instead of doing that they can come to Sibikwa”*.

Alle deltakerne ovenfor startet på YAV i 2005 bortsett fra Matthew som startet i januar 2006, faller direkte inn under YAVs målgruppe. Guttene er tidligere kriminelle og marginaliserte ungdommer og Shanty ble hentet fra omsorgshjem. Den siste informant som delvis faller inn i denne kategorien er Angi som i dag bor hos bestemoren fordi foreldrene ikke kunne ta seg av henne. Angie startet på Sibikwa i 2005 og hennes ønsker for fremtiden er å bli *”a director, and to also have my own theater company. Sibikwa will be an important factor to reach these goals because of the skills that I’m acquiring. I will use them to reach others”*. Om lederne sa hun: *”they can do better than they are doing now. But all in all they are playing a big role in encouraging our capabilities which will benefit us in the future”*. Alle informantene ovenfor var enige om at YAV er et bra prosjekt som gir dem store muligheter for fremtiden gjennom erfaringer og selvtillit, når man ser bort fra utfordringen med pengene de skulle ønske at de fikk. Shanty og Alan var de eneste av informantene som ikke nevnte penger som et problem. De var svært opptatte av å skryte av Sibikwa og hvor viktig det å delta på YAV har vært for dem. Her ser vi at ledelsen på Sibikwa har truffet med den planen de la for YAV. Lærerplanen oppleves som lærerik for disse deltakerne og de ser lyst på fremtiden. De har også stor tillit til ledelsen på Sibikwa og stoler på at de vil følge dem opp. Simon sa følgende om lederne på Sibikwa: *”I know they are always here for me. They are like rolemodels. They have been to me what I want to be for others”*.

Som vi så nevnte Simon at det å spille trommer og skuespill virket som terapi for ham, og John fortalte at han rehabiliterte seg selv ved å uttrykke seg gjennom scenekunst og skriving: *”I can express myself in terms of art, especially when it comes to theater, because I do write. I write my own stories, plays and poems and that is how I express myself”*. Ledelsen er opptatt av at dans og drama kan oppleves som terapi for deltakerne. Da jeg spurte deltakerne direkte om de hadde hatt utbytte av dramaterapien var det flere som var enige med Simon og John i at det å spille musikk og å dramatisere fungerer som terapi og at det får dem til å slappe av. Mye kan tyde på at å stå på en scene eller å holde på med musikk gir deltakerne en mestringsfølelse og en opplevelse av *”å komme litt unna”* hverdagen. Amanda sa eksempelvis: *”Music is my life, music is my soul healing, music is the power and the language my soul and heart understand the most”*.

Linah er den av deltakerne som startet i 2005 og som fortsatt er med på YAV, men som ikke faller direkte inn under målgruppen. Hun er imidlertid fattig på lik linje med andre fattige og lovlydige ungdommer i townshipene i Sør-Afrika som fortsatt bor med familiene sine. Hun hadde ingen utdanning etter videregående skole eller erfaring fra scenekunst, slik som deltakerne som startet i 2007 hadde. Ut fra mine observasjoner og samtaler var hun likevel like kritisk til Sibikwa og lederstilen som deltakerne som startet i 2007. Det som skilte henne fra disse var at hun sa at hun har lært mye av å delta på YAV. Men da hun ble spurt om hun trodde deltakelsen vil være en viktig faktor for å nå målet sitt som er: *”to be successful in life, to be a professional and I’m striving for that now”*, svarte hun: *”I’m not really sure because of the treatment we are getting here. We are treated like small kids”*. Her hører hun hjemme sammen med deltakerne som har kommet til underveis i programmet slik vi har sett flere eksempler på tidligere. Majoriteten av de som startet underveis er misfornøyd med at ledelsen kom med løfter de ikke holdt og at de ikke ble behandlet slik de følte de fortjente. Det er bemerkelsesverdig at det stort sett var deltakerne som havnet utenfor den direkte målgruppen som reagerte på dette, noe som bekrefter skillet mellom disse og de som har en bakgrunn som kriminelle og marginaliserte.

På tross av et slikt skille er også gruppen som ikke er i den direkte målgruppen på sett og vis fornøyd med Sibikwa. Den store forskjellen er at de ofte omtalte Sibikwa som hvor viktig den er for de som er yngre enn dem selv og de som kommer rett fra videregående, eller for de som har en kriminell og marginalisert bakgrunn. Eksempelvis sa Amanda: *”I think Sibikwa is great and good if you come straight from high school, not from tertiary simply because you somehow drop the level of your playing cause you hardly get time to rehearse and because they are not treating you as the adult that you are”*. Videre sa hun: *“If some parents are interested they should encourage their children to join Sibikwa at an early age”*. For Amanda var dette en naturlig konklusjon i og med at hun selv misliker å ikke bli behandlet med den respekten hun selv syntes hun fortjener. Hun sa *”The treatment we are getting here is not cool, they are treating us like kids you know. Do this, do that...”*. Alan, som er i målgruppen, opplevde dette annerledes. Han er i utgangspunktet en voksen mann på 30 år som ikke på noen måte føler seg dårlig behandlet. Har alder også en betydning for hva deltakerne synes om Sibikwa, eller har bakgrunnen deres mest å si? Robberts (i Barry 2006:29) skriver at de fleste sosiologer har gitt opp å prøve å definere ungdommer i forbindelse med kronologisk alder. I dag sier man at man studerer overgangen fra barn til voksen som kan oppstå i alderen 12, 16, 20, 30 og til og med hos individer som er eldre enn dette. Han argumenterer for at

noen mennesker aldri etablerer seg i en jobb som støtter opp om en voksen livsstil. Noen forblir ugifte og barnløse og fortsetter å leve i sine foreldres hjem. Alan er blant dem som hører til i denne gruppen, mens deltakere som Amanda har blitt voksne på et tidligere stadium. Noen av de eldste deltakerne på YAV lever fortsatt som ungdom. Slikt sett er det trolig ikke alder som utgjør et skille i hva deltakerne mener om YAV, men heller deres tidligere erfaringer, oppvekst og utdanning, som igjen bestemmer når overgang til voksen status skjer.

I det store og hele fortalte de fleste deltakerne at de hadde utbytte av å være med på YAV. Noen pekte på at løfter ble brutt og noen følte det ubehagelig å bli behandlet som barn, men det er en grunn til at de som er igjen på Sibikwa fortsatt er der; de har ikke noe annet tilbud som frister mer. Hvorfor de seks deltakerne som falt fra i etterkant av feltarbeidet har sluttet og hvem de er har jeg ikke fått noe klart svar på og jeg kan derfor ikke uttale meg mer om dette. Jeg håper at noen av dem har fått et bedre tilbud, men det er også store muligheter for at de har falt tilbake til kriminalitet eller at de har sett seg nødt til å begynne å jobbe eksempelvis i gruvene eller på markedet, for å tjene penger. Imidlertid er det, som vi så på side 53, alltid noe frafall i utdanning.

At flere av deltakerne som havnet utenfor den direkte målgruppen til YAV var misfornøyde med behandlingen de fikk på Sibikwa stemmer overens med observasjonene mine som sier at interaksjonen mellom de som ikke er kriminelle og ledelsen var dårligere enn interaksjonen mellom de tidligere kriminelle og lederne. Dette kan også forklares med at deltakerne i målgruppen antagelig ble bedre kjent med lederne og strukturen på Sibikwa enn de som har kommet til i etterkant og kanskje førte dette til at de førstnevnte var mer komfortable med samhandlingen og rammene som var gitt på Sibikwa.

Effekten på publikum

(ca 1/4 av tilskuerne ved en forestilling på en videregående skole utenfor Johannesburg)

Ledelsen på Sibikwa har en målsetting om å arrangere forestillinger og seminarer om HIV/AIDS, vold og kriminalitet for å motivere til adferdsendring. Jeg har forstått det slik at dette gjelder for tilskuerne deres så vel som for deltakerne på YAV. For James var denne perioden viktig for hans egen utvikling:

”This year I went for research on HIV/AIDS and then we started to create shows concerning HIV/AIDS. After that we performed these shows and had workshops with the students and helped them to do their own plays. Now we have to go for research to find out about our weaknesses, strengths for the festival that took place on the 10th and 11th of March 2007 at X and Y. I think those things that we did courage me and give me a lot of experiences. So this is my chance to grab this skills and knowledge”.

Når det gjelder å motivere til adferdsendring hos tilskuerne forstår jeg dette som at de ønsker at tilskuerne skal lære av forestillingene og at dette på sikt skal føre til en positiv endring i nærmiljøet hvor tilskuerne bor. Denne langtidseffekten kan jeg ikke si noe om i denne oppgaven, men den umiddelbare effekten av disse forestillingene opplevde jeg selv da jeg reiste sammen med YAV til forskjellige skoler hvor de hadde forestillinger og seminarer. Deltakerne på YAV var i denne perioden delt i to grupper. Den ene gruppen reiste rundt og

hadde forestillinger for elever på videregående skoler og den andre gruppen hadde forestillinger for elever i grunnskolen. Temaene for begge gruppene var det samme, men forestillingene var tilpasset de forskjellige aldersgruppene. Det var tydelig at begge gruppene nådde frem til sitt publikum. Under forestillingene observerte jeg tilskuernes reaksjoner på det som ble vist på scenen. Det var gripende å se hvordan publikum responderte.

Ansiktsuttrykkene til flere av tilskuerne endret seg underveis og flere av dem stilte seg nærmere hverandre. Mot slutten av forestillingen sto tilskuerne mer samlet i grupper. Det var flere som holdt rundt hverandre og søkte hverandres nærhet. Gjennom sang, dans, drama og sterke scener som viste voldtekter og overgrep i fengsler og i nærmiljøet satte de ord på og visualiserte det mange ikke tør prate om. Tilskuernes adferd viste at deltakerne på YAV tok opp temaer som satte sine spor og mange opplevde temaene og scenene som viste overgrep og vold som vanskelige og såre. Etter forestillingen løsnet stemningen sakte men sikkert opp igjen, men noen sto igjen i små grupper og pratet stille. Flere av tilskuerne stilte spørsmål til sine egne lærere, men også til deltakerne på YAV. Jeg snakket med noen av tilskuerne og det var flere som var glade for at det kom noen som tok opp disse temaene. Ei jente sa: *”It’s nice that they are here. We hardly ever talk about things like this, everybody knows about these things and that it’s happening everywhere, but we never talk about it.... I would like to do as they do (henviser til deltakerne på YAV) when I’ve finished high school”*. En gutt sa: *”I learnt a lot today. My brother has HIV but we never talk about it”*.

Ungdom som står stille i grupper og snakker, viser omsorg for hverandre og stiller spørsmål, tyder på at forestillingen har satt spor hos dem. Det er også mulig at forestillingen berørte dem som så uberørt ut. Ungdommene som virket uberørt av forestillingen eller som demonstrativt viste at de ikke brydde seg mens forestillingen pågikk, kan også ha blitt påvirket av det de så. Mennesker reagerer forskjellig på inntrykk og for noen er flukt den enkleste utveien. Kanskje gikk flere av disse ungdommene hjem og tenkte på det de hadde sett uten å vise det til noen andre.

En uttalelse fra Roswita belyste at forestillingene som omhandler samfunnsrelevante temaer og utfordringer kan oppleves som vanskelige og problematiske for flere av tilskuerne/elevene. *”sometimes these kids get the feeling that bad memories and experiences hits them in their faces”*. Det er viktig at deltakerne fra YAV kan hjelpe dem med informasjon og ikke minst få elevene til å snakke om disse utfordringene slik at de får hjelp til å bearbeide følelsene og tankene sine. Ledelsen på Sibikwa er opptatt av at unge må prate om det som skjer rundt dem.

Ved å kunne snakke åpent om temaer som HIV/AIDS, vold, kriminalitet, rus og likestilling, ønsker deltakere og ledere på YAV å spre kunnskap om disse temaene til befolkningen. En lærerinne på en av barneskolene vi besøkte sa: *”I know these students (henviser til sine unge elever) and I can tell you that they are touched by the show. Just look at them. Many of them have their own experiences when it comes to topics like HIV/ AIDS, violence...I think it’s important for them to talk about it. These students at Sibikwa makes it easier for us”*. Det er tydelig at dette hadde vært en lærerik prosess for elevene. Det var også tydelig at deltakerne på YAV var meget stolte over forestillingene og festivalen, ikke minst over at de i løpet av tre uker klarte å opptre for 26 000 tilskuere. Dette er et høyt antall, men med tanke på at begge gruppene ofte hadde to forestillinger om dagen og reiste rundt til alle skolene i Johannesburg området er ikke dette et usannsynlig tall. Det kan imidlertid tenkes at ledelsen regnet med en gruppe som noen dager i uken opptrer for skoleklasser på Sibikwas lokale scene når de har telt seg fram til antall tilskuere ved å telle solgte billetter. Denne gruppen er en godt etablert gruppe på Sibikwa, men den har ikke noe med YAV å gjøre.

Ønsket om å bidra til å bryte stillheten om samfunnets mørke sider er et engasjement jeg opplevde flere steder i Sør-Afrika. Flere skoler hadde malt slagord på veggene hvor det sto eksempelvis *”SPEAK OUT! Don’t be quiet! Tell your teacher, parents or your best friend!”*.

Det er tydelig at det å bryte stillheten rundt det vonde som skjer er et tema mange er opptatt av. Sibikwa ønsker å utfordre tradisjonelle tenkemåter som fører til voldelig adferd. Eksempel: Troen på at en som er smittet av HIV kan bli frisk ved å ha sex med en jomfru og som deretter kan føre til voldtekt av mindreårige. Programmet ønsker å illustrerer hvordan

vold viser seg i daglig samhandling og hvordan man kan forebygge denne volden. Ved å forstå vanemessige tankemønstre og deres konsekvenser ønsker Sibikwa å lære deltakerne og tilskuerne å velge ikke-voldelige alternativer.

Bidrar Sibikwa til en bedre fremtid?

Flere av deltakerne på Sibikwa har fått gode opplevelser gjennom å være med på å lage og å gjennomføre forestillinger og seminarer. De som var med på elevprogrammet har opplevd at det de lærte her har vært nyttig i denne praksisperioden. Det har ført til at flere av dem ønsker å starte egne programmer for ungdommer i sine nærmiljø. Simon sa:

”I want to open my own art centre. But it’s very complicated because of my story. But this is what I would love to do. I believe that the prophet is telling me that this is my mission; to use my past to do something meaningful. I want to help children so they can be happy. I want to open a centre so I can help others, people are dying of HIV, and they are dying of drugs, your friends, people you went to school with, your neighbors. Every day you see people dying. I want to do something about that. I want to help people in the township”.

James var sikker på at deltakelsen på YAV er et skritt i riktig retning for å få jobb: *”Sibikwa gives me lot of experiences about what I want to be. Sibikwa plays a big role by giving people skills and experiences on what we want to be and do for the rest of our life. Of course Sibikwa is the one who will make us be seen by the people who want to employ us”.* Eric hadde også lyst til å bruke erfaringene han har fått på Sibikwa til å gjøre noe for andre som har en barndom lik hans egen. Han sa: *”I hope to start my own company that will only be for street kids and teach them drama, dance and some music and all the disciplines that come with that. My goal is to empower the street”.* Videre sa han: *“I think Sibikwa will be important to reach these goals, because everything I learn at Sibikwa I will have to use when I’m starting my own company in the future. I can teach drama and dance and I know how to run a workshop. I’m learning administration and project management and I know that all this will help me in the future”.*

Flere av informantene har allerede startet opp små prosjekter hvor uttrykksmåter som drama og afrikanske rytmer er essensielt. Dette er små prosjekter i deres eget nærmiljø som ikke

koster penger, men dette fører også til at deltakerne på YAV heller ikke tjener noe særlig penger på disse programmene. Det er mer et samlingssted for barn og unge. Deltakerne som har dratt i gang slike prosjekter får litt drahjelp av ledelsen på Sibikwa, men de leter etter penger slik at de kan gjøre noe mer ut av disse gruppene. Andre venter på å bli ferdige på YAV og ønsker å starte noe som er større. Det er tydelig at lokalsamfunnene trenger de tiltakene de kan få. Et lite tiltak kan være vel så kjærkomment som et større tiltak. Det viktige er at initiativet kommer fra seriøse personer som lokalsamfunnet kan stole på. Deltakerne som snakket om slike prosjekter virket mer opptatt av å hjelpe barn og unge enn å tjene penger. Hvordan de ser for seg at de skal klare seg selv økonomisk er litt usikkert. Da jeg spurte om dette svarte de at de håper gruppen de har dannet etter hvert kan tjene litt penger på forestillinger og liknende. De håpet også å kunne få støtte av bedrifter, organisasjoner eller regjeringen.

Det er tydelig at flere av deltakerne på YAV har glede av å være med i programmet. De tilegner seg nyttig kunnskap som de kan bruke videre i livet. På Sibikwa tilegner de seg den kunnskapen som er nødvendig for å kunne styre økonomi, det faglige innenfor dans, drama og musikk som gjør at de kan instruere barn og unge, samt nyttig kunnskap om HIV/AIDS, vold og kriminalitet. Ledelsen på Sibikwa legger stor vekt på at deltakerne tilegner seg kunnskap og erfaring når det gjelder å fungere som tilretteleggere og instruktører. Simon fortalte at han har fått erfaring i å lære bort og at han ønsker å bruke dette når han starter sitt eget prosjekt. Flere av deltakerne er stolte av at de har tilegnet seg egenskaper som gjør dem til gode arbeidere. Mangu sa; *“I’ve learned working upon the deadline under the most hectic schedule. I’ve also learned discipline, responsibility and punctuality”*. Alan var overbevist om at forestillingene var til stor hjelp for samfunnet og for ungdom: *“Sibikwa will help many people in the future. I think Sibikwa is always on top, because Sibikwa they know it all over the world”*. På den annen side er det tydelig at noen av deltakerne som faller utenfor målgruppen ikke opplever noen stor personlig utvikling og effekt av å være på med på YAV. Flere av dem får likevel de kvalifikasjonspapirene de trenger for å få den jobben de ønsker. Det å være med på programmet og refleksjonene rundt dette gir dem også noen erfaringer i seg selv. De ser at programmet er viktig for andre, noe som igjen kanskje tilsier at de tross alt opplever å lære viktige ting som de tar med seg videre. Erfaringene med å arrangere seminarer, festivaler og være med på å lage forestillinger er noe de kan bruke i mange sammenhenger senere i livet, og den kunnskapen de ønsker å formidle videre er kunnskap de selv blir gode på.

En som støttet deltakerne og ledelsen på Sibikwa i at det de gjør på YAV er verdifullt og at det nytter, er Sør-Afrikas ambassadør i Danmark, mrs. Dolana Msimang. Jeg var heldig og fikk med meg et foredrag hun holdt i Oslo i regi av Oslo Celebration, en semesterlang feiring av 10 års samarbeidet mellom Sør-Afrika og Norge høsten 2007. Mrs. Msimang var hovedtaler på seminaret ”From Apartheid to Democracy” den 25. September og holdt foredrag med tittelen ”Womens role in the transformation of South – Africa”, hvor hun blant annet fortalte at det i dag er 83,7 % av ungdommene i Sør-Afrika som fullfører videregående skole. Videre sa hun at økt utdanning har ført til at fysisk og psykisk vold mot jenter har minket. Dette ser man blant annet ved færre antall ufrivillige graviditeter. Hun sa videre: *”womens position is getting better because they are getting educated”*. I følge Mrs. Msimang er det organisasjoner som jobber med utdanning og opplysning for den svarte befolkningen som er med på å gi landet et løft i kampen for likestilling og maktbalanse.

5. Avslutning

Hovedmålet for YAV var i utgangspunktet å hjelpe ungdom ut av en kriminell karriere ved å gi dem et alternativ. I dette kapitlet tar jeg opp tråden fra oppgavens teoretiske ramme og ser på funnene.

Under feltarbeidet opplevde jeg store variasjoner i bakgrunnen til deltakerne på YAV. Det var bare et fåtall som havnet inn under målgruppen kriminelle og marginaliserte ungdom sett i forhold til andre svarte ungdom i townshipene. Alle deltakerne er marginalisert i forhold til den privilegerte middelklassen i Sør-Afrika, men deltakernes opplevelse av programmet var så forskjellige at det var hensiktsmessig å se dem i forbindelse med deres eget nærmiljø og deres bakgrunn uten å sammenlikne med den privilegerte middelklassen. Av deltakerne som falt inn under målgruppen ble jeg fortalt historier om hvordan flere havnet i dårlige miljøer allerede som barn. Disse miljøene var, som blant andre Durkheim (1933) mener en gruppe mennesker kan være, sammenlenket gjennom en kraft som er overordnet individet. De fulgte ”gatas lov” og gjorde det de ”måtte” for å skaffe seg mat og klær. Gruppetilhørighet blir ofte brukt som forklaring på gruppemedlemmers holdninger og adferd. Det er gruppens normer og sanksjoner som gjerne blir styrende for oppfatninger og handlinger hos gruppemedlemmene (Repstad 2004). Det var flere av deltakerne på YAV som var opptatt av at press fra vennegjengen er et onde som gjør det hardt å vokse opp i townshipene. ”*Peerpressure is killing the country*” er et sitat som ble gjentatt flere ganger av forskjellige deltakere, uavhengig av bakgrunn, under oppholdet mitt i Sør-Afrika. Spesielt deltakerne som går under kategorien ”kriminelle” var opptatt av at de fikk fri fra gruppepress når de var på Sibikwa. Dette gjelder da press som fører til negativ handling. For disse deltakerne har det vært viktig å få nye venner og bygge opp et nytt nettverk gjennom Sibikwa og tiden på YAV.

Opplevelsen av sterke bånd til sosiale arenaer og til omgivelsene er viktig for å føle seg bundet til samfunnets normer (Goode 2005). Dette støttes av blant annet Hirschi (1971), som er blant de fremste representantene i kontrollteorien. Han legger vekt på flere aspekter ved bånd mellom individet og viktige samfunnsinstitusjoner når han forsøker å forklare hvorfor enkelte, med større sannsynlighet enn andre, kan utvikle en adferd som er på kant med gjeldende samfunnsnormer. Det handler om at båndene til omgivelsene ikke er tilstrekkelig sterke. Mennesker er først og fremst sosiale skapninger som i samvær med andre

internaliserer felles normer og bevissthet. Dersom båndene til andre lovlydige er svake, blir også internaliseringen mangelfull og individet vil føle seg mindre bundet til moralske regler. Respekt for foreldre eller andre voksenpersoner, i form av kjærlighet og frykt, er viktig for at et barn skal lære å respektere reglene de voksne setter. Er respekten fraværende, tenderer også normene å miste påvirkningskraft på barna (Hirschi 1971:30). På den annen side er det ikke alltid nettverk og sterke bånd er en velsignelse. Det kan hende at et nettverk representerer negative begrensinger eller manglende ressurser. Det som er viktig i et slikt tilfelle er i følge Fyrand (2005:20) å forstå hvilken betydning gode sosiale nettverk har, samt motet og viljen til å skape gode relasjoner som er gode og funksjonelle for oss. Dette er et behov som ledelsen på Sibikwa har sett og som de forsøker å hjelpe deltakerne til å forstå. I ethvert sosialt system har individet en rolle som har en sammenheng med den posisjonen eller plassen vi har i nettverket. Posisjonen kan være tilskrevet, eksempelvis et resultat av hvilke familie du er født inn i, eller ervervet, som resultat av innsats og ytelse. For deltakerne på YAV, og spesielt for de som faller inn under målgruppen, er det viktig å erverve seg en posisjon som gir dem et bedre utgangspunkt for fremtiden.

Svake bånd til andre lovlydige innebærer ofte elementer av konflikt som igjen kan lede til en opphopning av sosialt skapt aggressivitet og fiendtlighet (Hirschi 1971:18). Er båndene til samfunnsinstitusjonene svake og deltakelsen i felles aktiviteter liten, vil man ha mindre å tape i forhold til ryktet og fremtidsplanene ved å bryte samfunnsnormene (Hirschi 1971). Det vil altså være viktig for deltakerne i målgruppen på YAV at de opplever sterke bånd til omgivelsene rundt seg og at de har rammer og faste strukturer som de beveger seg innenfor. Ledelsen på Sibikwa utøver en lederstil og kontroll som fremmer dette og som viser seg å være effektiv for deltakerne i målgruppen. Deltakerne er trygge på at skolen er der og at ledelsen stiller opp for dem i tiden fremover. Dette vil føre til at de kan utvikle seg i et trygt og forutsigbart miljø. For deltakerne som ikke faller inn under målgruppen er dette en form for kontroll og en lederstil de ikke kan identifisere seg med og de føler seg krenket. De ser på seg selv som pliktoppfyllende mennesker og de har sterke bånd til andre lovlydige. De har hatt en trygg oppvekst og det kan føles sårende at denne oppveksten blir urettmessig sett på som dårlig med mangel av sterke bånd til sosiale arenaer og omgivelser. Dette viser at den heterogene gruppesammensetningen på YAV og det faktum at ledelsen vil behandle alle likt vil ha store utfordringer. Dette fordi deltakerne som har en bakgrunn som kriminelle og marginaliserte savner sterke bånd til andre lovlydige og samfunnsinstitusjoner, mens de lovlydige allerede har disse sterke båndene og føler seg krenket når ledelsen ønsker å gi dem

noe de allerede opplever at de har. De kan ikke identifisere seg med behovet for denne sosiale kontrollen. Dette bygger på de samme prinsippene som da de svarte og fargete ble utsatt for en sosial kontroll under apartheidtiden som de ikke kunne identifisere seg med og som har ført til opprør og uroligheter.

Christie (1982) skiller mellom primær og sekundær kontroll. Den primære kontrollen handler om den ubevisste kontrollen som er en naturlig del av samværet med andre. Ubevisst eller bevisst oppfatter vi hva de andre synes om våre handlinger, og dette skjer fra mennesker som ikke bevisst er satt til å kontrollere. Dette er tanker vi kjenner igjen fra Meads teori om ”den generaliserte andre” (Mead 1964) og Cooleys ”looking glass self”, hvor mennesker skaper sin identitet ved å se seg selv gjennom andre (Collins 1994). Under denne formen for kontroll finner vi familie og venner som tilhører individets primærgruppe. Denne gruppens viktigste oppgave er å dekke følelsesmessige behov, omsorgsbehov og sosiale behov.

Personlighetsutviklingen foregår i første rekke i primærgruppen (Fyrand 2005:44). Den sekundære kontrollen handler om særskilte tiltak som er satt i verk med den hensikt å kontrollere en persons adferd. Sibikwa er et slikt tiltak. Denne kontrollen utøves av individets sekundærgruppe som eksempelvis kan være naboer, rettsapparat og interesseorganisasjoner. Aktiviteter som har med fritid, arbeid og politikk å gjøre, danner utgangspunktet for slike grupper (Fyrand 2005). I følge Christie (1982) er den primære kontrollen fullstendig overlegen den sekundære. Han mener altså at familie og venner fungerer bedre som normsettere og kontrollinstans enn skole, rettsapparat el.. Fyrand (2005:45) mener derimot at den ene gruppen ikke overgår den andre. Mennesker trenger å oppleve både sekundær og primær kontroll og å tilhøre begge gruppene for å få tilhørighet til viktige arenaer for samhandling og for å få dekket både egne og andres behov. De ulike gruppene individet tilhører utfyller hverandre, og står i forhold til hverandre samtidig som de lever sitt eget selvstendige liv. Deltakerne på YAV trenger altså å føle tilhørighet til mennesker innenfor ulike grupper, noe som vil være nødvendig for sosialiseringen og deres personlige utvikling. Det å delta på YAV er ikke nok i seg selv. De må også bygge opp relasjoner til familie og få et nettverk med nære venner.

Flere av deltakerne som har bakgrunn som kriminelle har sett seg nødt til å bryte med gamle venner for å bryte med sin kriminelle karriere. De nye vennene på YAV blir en ny referansegruppe når det gjelder primærkontroll og flere av de tidligere kriminelle opplever de lovlydige på gruppen som gode rollemodeller. De er ”generaliserte andre” som kan gi de

tidligere kriminelle et sunnere speilbilde av seg selv. Før var det andre kriminelle som ga speilbilde og utøvde primærkontrollen, en kontroll som til tider kunne oppleves som gruppepress til å gjøre noe galt. Etter at de startet på YAV fikk de nye venner som førte til forventninger om å oppføre seg pent og holde seg borte fra kriminalitet, vold og narkotika. Slik sett ser det ut til at ledelsen på Sibikwa har lyktes ved å gi de tidligere kriminelle deltakerne ”nye venner” gjennom å åpne programmet for lovlydige ungdom. Utfordringen for ledelsen er å ta vare på disse lovlydige deltakerne slik at de ikke bare blir et middel for å hjelpe de kriminelle deltakerne og for å bidra til at YAV har nok skuespillere. Det er viktig at ledelsen ikke omtaler gruppen som homogen og bestående av ungdom med en problematisk fortid, men heller som en heterogen gruppe hvor man kan benytte seg av de individuelle egenskapene og fremme individets utvikling i interaksjon med andre.

Sibikwa gir deltakerne mulighet til å få en utdanning, noe som gir flere av deltakerne et positivt syn på fremtiden. De lærer noe hver dag som øker sannsynligheten for at de kan få jobb og inntekt som holder dem borte fra kriminalitet. Utdanning vil forhåpentligvis gi dem en bedre posisjon i samfunnet slik at de, sammen med andre marginaliserte svarte ungdommer i landet som får utdanning i andre organisasjoner, kan bidra til en bedre maktbalanse i det fremtidige sørafrikanske samfunnet. Et annet viktig tilbud er at deltakerne har et sted å gå hver dag hvor de møter andre mennesker som forventer noe av dem, noe som fører til en forutsigbar hverdag. Angie fortalte at hun som barn flyttet mye rundt. Dette gjorde at hun aldri fikk faste rammer å forholde seg til. Bertaux (1982) mener at dersom omgivelsene endrer seg for ofte og er ustabile vil dette true med å ødelegge individets skjøre konstruksjon av et selvbylde. Han er opptatt av at mennesket trenger en trygg og forutsigbar hverdag hvor de kan utvikle seg og planlegge fremtiden. Dette stemmer overens med tanken om at dersom den sekundære kontrollen skal fungere forutsettes det mange og sterke bånd mellom individet og omgivelsene (Christie 1982). Mangel på solide bånd som tåler slitasje reduserer samfunnets kontroll av individet betraktelig (Hirschi 1971). Slikt sett er relasjonen mellom deltakerne og lederne på Sibikwa viktig for individets utvikling og det er viktig at deltakerne føler seg respektert av ledelsen. Angie fortalte at hun har møtt denne tilknytningen og tryggheten på Sibikwa. Hun håper at dersom hun fullfører utdanningen vil hun få muligheter til å få seg en jobb slik at hun kan få en bedre fremtid.

Konklusjon

Norge har gitt bistand til Sør-Afrika i over 40 år. Etter apartheidregimet ble oppløst i 1994 har det norske utenriksdepartementet gått inn for å støtte landet med å gi utdanning til den svarte befolkningen. Sibikwas ledere, Phyllis Klotz og Small Ndaba, så i 1988 betydningen av å gi utdanning til svarte marginaliserte ungdommer og startet Sibikwa for å bidra i kampen om å bedre maktfordelingen i landet.

For å bidra til å danne et bedre samfunn er lederne på Sibikwa opptatt av å utdanne ungdommer og spre kunnskap om kriminalitet, vold, HIV/AIDS og likestilling. Høsten 2005 startet ledelsen Youth Against Violence (YAV), som var ment for kriminelle og marginaliserte ungdommer. Imidlertid opplevde de at et stort antall deltakere hoppet av underveis og de måtte dermed åpne programmet for lovlidige ungdommer og ungdommer som også har videre utdanning fra før. Det er bare seks av dagens deltakere som faller inn under den opprinnelige målgruppen. De resterende deltakerne er marginaliserte i forhold til den privilegerte middelklassen i Sør-Afrika, men ikke i forhold til andre ungdommer i townshipene. Flere av dem har utdanning etter videregående skole og betydningsfull erfaring fra scenekunst. Ledelsen på Sibikwa håpet at disse ville bidra med positiv kunnskap til gruppen, samtidig som de ville være gode rollemodeller for de kriminelle deltakerne. Det ledelsen på Sibikwa ikke så ut til å være klar over var at denne avgjørelsen har gitt dem en stor utfordring ved at de nye deltakerne er misfornøyde med måten de blir behandlet på. Ledelsen ønsker å behandle alle deltakerne likt, og ser ikke at dette oppleves som krenkende og urettferdig for deltakerne som blir falsk anklaget som kriminelle og ”troubled kids”. Dette har ført til at flere av deltakerne som ikke er i målgruppen, og som blir falskt anklaget, mister respekten for ledelsen og Sibikwa. Det er tydelig at deltakernes bakgrunn er av stor betydning for hvordan de opplever prosjektet. Imidlertid går deltakerne godt overens med hverandre og de klarer å benytte seg av hverandres erfaringer for å samarbeide på best mulig måte. Deltakerne ser behovet for å være oppmerksom på at de er forskjellige og behandler hverandre deretter. Ledelsen er også klar over at deltakerne er forskjellige og har svært forskjellig bakgrunn, men de tar ikke hensyn til dette.

En annen utfordring for ledelsen på Sibikwa er at deltakerne trenger penger. De har ingenting og hver rand de kan få er verdifulle for dem. Bevisstheten om dette har ført til at ledelsen ofte lover deltakerne at de skal tjene penger, men dessverre ser det ikke ut til at dette blir en

realitet. Dette gjør at flere av deltakerne blir skuffet og de får problemer med familien som forventer at de skal begynne å tjene penger. Ikke minst er dette en forventning i og med at deltakerne er ferdige med elevprogrammet og har blitt praktikanter. Det viser seg også at ledelsen har lovet deltakere som var på audition i november 2006 mer enn det fagplanen inneholder. Det at ledelsen har en tendens til å love ting de ikke kan holde fører til en generell misnøye i gruppen og er med på å forklare det faktum at mange deltakere har hoppet av programmet.

Flere av deltakerne opplever likevel at hverdagen deres har blitt endret i større eller mindre grad etter at de startet på YAV. De har tilegnet seg kunnskap som gjør at de får bedre selvtillit. De tror og håper at de har bedret sine sjanser for å få jobb når de er ferdige på YAV. Bedre selvtillit kan føre til at de tør å si sin mening og få frem sin vilje. Noen av deltakerne har sluttet med kriminalitet og andre gleder seg til å bruke det de har lært i en jobb hvor de tjener penger. Deltakerne nevner at det viktigste de lærer på YAV er disiplin, ansvar, å tilrettelegge for seminarer og videreføre kunnskap til barn. De har blitt gode i musikk, dans og drama og ikke minst opplever de å være engasjert i noe positivt. Mange av deltakerne, spesielt de som er i målgruppen, er opptatt av at de vil bruke kunnskapen de har tilegnet seg til å hjelpe barn som har havnet i, eller som er i faresonen for, å havne i den samme situasjonen som de selv har vært i. Men det er også deltakere som ikke synes de har noe igjen for å være med på YAV. To av deltakerne syntes det er bortkastet tid, men disse har videre utdanning etter videregående skole og faller utenfor YAVs målgruppe. Igjen ser vi betydningen for deltakernes bakgrunn i forbindelse med utbytte av programmet. De fleste deltakerne opplevde likevel at de lærte masse av å reise rundt på skoler med forestillinger og seminarer som har nådd ut til barn og unge. De lærer seg å ta ansvar og være bevisste sine handlinger. Flere mener de har blitt flinkere til å ta vare på familien sin og vennene sine. Noen har et brennende ønske om å hjelpe lokalsamfunnet på samme måte som Sibikwa har hjulpet dem. De føler at de gjør noe nyttig.

Konkrete tips til ledelsen på Sibikwa er at de bør fokusere mer på de individuelle deltakerne og ikke behandle alle likt. Dersom deltakerne hadde blitt behandlet individuelt og blitt verdsatt for den han /hun er, er det stor sannsynlighet for at flere av deltakerne vil trives på Sibikwa og at frafalle vil minke. Dersom de ikke klarer å ta vare på enkeltindividet i gruppen bør de vurdere å korte ned programmet slik at det vil være lettere for flere ungdommer som er i målgruppen å delta og å fullføre. Her vil det være en utfordring i og med at deltakerne

trenger trening før de kan sette i gang med forestillinger og seminarer for skoleelever. Men det er tydelig at det å fullføre et program på 2 ½ år uten noen form for økonomisk inntekt er i tøffeste laget for ungdom som ikke har noen ting og som har en bakgrunn som kriminelle. Flere i denne målgruppen vil derfor falle fra, og det vil bli et overtall av ungdom som er litt bedre stilt og som har familie som kan hjelpe dem. Ledelsen på Sibikwa bør også tenke på verdien av det å holde det de lover og å bli sett på som troverdige. Skuffelsen over brutte løfter legger seg som en skygge over deltakernes opplevelse av programmet.

6. Litteraturhenvisning

Barry, Monica (2006): *Youth Offending in Transition – The search for social recognition*, London and New York: Routledge

Becker, Howard (2005): *Outsidere: Studier I afvigelses-sociologi*, Danmark: Hans Reitzels forlag

Bertaux, Daniel: ”Ch. 6: The Life Course as a Challenge to the Social Sciences” i (Red) Hareven, Tamara: Hareven, Tamara K.: Adams, Kathleen J. & Adams, Kathleen J. *ageing and Life Course transitions. An Interdisciplinary Perspective*, 1982 ss. 127 – 148, Copyright © 1982 Tavistock, her: I Blandingskompendium for sosiologi SOS 4000 Del 1 av 5. sosiologisk teori.

Carpenter, Shirley (1986): *Verdens land og folk*, norsk fagredaktør: Heradstveit, Per Øyvind, oversatt av Omre, Stein-Morten. Oslo: Faktum Forlag A/S

Christie, Nils (1982): *Hvor tett er et samfunn*. 2. rev. utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Clegg, S., Kornberger, M. og Pitsis, T.(2006): *Managing and Organizations*, London: SAGE Publication

Collins, Randall (1988): *Theoretical Sociology*, USA: copyright by Harcourt Brace & Company

Collins, Randall (1994): *Four sociological traditions*, New York: Oxford University Press

Durkheim, Emile (1933): *The Division of Labour in Society*. The Mac-millan Company

Eriksen, Thomas Hylland (1998): *Små steder – store spørsmål. Innføring i sosial antropologi*, Oslo: Universitetsforlaget

Eriksen, Tore Linné (2002): *Nelson Mandela, et liv I kamp mot rasisme og undertrykking*, Oslo: Omnipax,

Fangen, Katrine (2004): *Deltagende observasjon*, Bergen: Fagbokforlaget

Fog, Jette (2005): *Med samtalen som utgangspunkt, det kvalitative forskningsinterview*”, 2. reviderede udgave, 2. oplag, København: Akademisk Forlag

Forsyth, Donelson R. (2006): *Group Dynamics*, Fourth edition, Belmont, University of Richmond

Foucault, Michel (1980): *Power/knowledge: selected interviews and other writings 1972 – 1977*. Edited and translated by Gordon, Collin, Brighton: Harvester Press

Fyrand, Live (2005): *Sosialt nettverk – teori og praksis*, 2. utgave, Oslo: Universitetsforlaget

Goode, Erich (2005): *Deviant behaviour*, New Jersey: Upper Saddle River

Goffman, Erving (1963): *Stigma*, Prentice – Hall Inc., Englewood cliffs, New jersey, USA

Goffman, Erving (1967): *Interaction Ritual – essays in face-to-face behavior*, Aldine Transaction: New Brunswick, USA

Goffman, Erving (1992): *Vårt rollespill til daglig: En studie i hverdagslivets dramatik*, Oslo: Pax Forlag A/S

Heggen, Kåre (2001), ”marginalisering av ungdom – skolen sin rolle”. I Tormod Øia (red.) *Ungdom i spenning mellom det lokale og det globale*. (119-135) Oslo: samlaget

Haaheim, Brage (2007), redaktør for ODs hjemmeside: <http://www.od.no> lest 15.09.07

Hirschi, Travis (1971), *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.

Korsnes, Olav, Andersen, Heine og Brante, Thomas (red.)(2001): *sosiologisk leksikon*, Oslo: Universitetsforlaget

Lind, Jo Thori (2007) i: *Bistandsaktuelt*, tidsskrift, nr. 7, 2007

Lundstøl, Sigrun Riedel (1995): *Land i Afrika*. Faktum Forlag A/S

Matekaasa, Arne og Hansen, Marianne Nordli (2005), “Frafall i høyere utdanning”. I SSB *Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse*. (98 – 121) Oslo: SSB

Matza, D.(1964) *Delinquency and Drift*, New York: Wiley

Mead, Georg Herbert (1967): *Mind, Self, & Society*, Chicago: University of Chicago Press

Nupen, Dren (2004): *OD-2004 MidTerm Evaluation*

Nystrøm, Siv (1999): *Sosialt forandringsarbeite – en fråga om att omforhandla mening*, Lärarhøgskolan i Stockholm, HLS Forlag

OD (2004): *Med ungdom i kampen mot vold i Sør-Afrika*, OD – 04 Langtidsplaner 2005 – 2009

Patton, Michael Quinn (1982): *Practical evaluation*, London: Sage publication

Pedersen, Willy (1996): ”Marginalitet – arbeiderklassens sårbare sønner”. I Tormod Øia (red.) *Ung på 90-tallet*. (75-88) Oslo: Cappelen akademiske forlag.

Repstad, Pål (2004): *Sosiologiske perspektiver for helse og sosiale arbeidere*. Oslo: Universitetsforlaget.

SAIH (2006): *Annual and budget*, dokument fra SAIH, datert 24.10.2006

Svedberg, Lars (2007): *Grupp-psykologi – om grupper, organisasjoner och ledarskap*, 4. Opplag, Studentlitteratur, Danmark: Narayana Press

Thaagaard, Tove (2004): *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*, 2. Utgave. Bergen: Fagbokforlaget

Tveterås, Egil (red.)(1982): *Bokklubbens 3 binds leksikon*, Kunnskapsforlaget

Utenriksdepartementet (Regjeringen Stoltenberg II) 2006: Rapport, publisert 09.11.2006, *Dette dokumentet er arkivert*. <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-II/ud/423153/2006/Norsk-bistand-til-Sor-Afrika.html?id=272241>

Internetsider:

<http://no.wikipedia.org/wiki/S%C3%B8r-Afrika#Demografi>, lest 19.09.07

http://www.saih.no/Om_SAIH/index.html, lest 15.09.07

<http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Utvikling/Statistikker/Landstatistikk-Sor-Afrika.pdf>, lest: 25.04.07

Antall ord i denne oppgaven er: 39571

Interview guide for participants at Sibikwa

Tema:	Hjelpespørsmål:
"My story": -Background and today situation?	<ul style="list-style-type: none"> - When did you start at Sibikwa? - Age? - Do you live alone? (With parents, friends, family?) - What do they do for a living? - Family relations? (Any sisters, brothers etc?) - Are you close to your family? - Where do they live, and what do they do for a living? - Do you have a lot of friends around? - What do they do for a living? - Do kind of education do you have? (Primary, secondary or high school? - If criminal background; why did you start doing crime, drugs etc.? (Economy, friends, excitement..?)
"How did you end up at Sibikwa": -Where and how did you got to know about Sibikwa?	<ul style="list-style-type: none"> - Why did you want to join this program? - Did you apply specifically for YAV? - Did you know any of the other participants? - What is your thought about all of you have different background? - What do you think of the fact that some of you started at different time? - Are there any special conditions that you have to fulfill for joining YAV? - Do you think that there are some youth that would like to join Sibikwa that are not able to do it? - Why do you think they are not able to join?
"Motivation / goals": - Why joining Sibikwa? - What keeps you motivated to join YAV?	<ul style="list-style-type: none"> - What is your goal for participation? - Individually / for the community? - What are your goals for the future? - What is important for you to be able to reach these goals?
"Organization":	<ul style="list-style-type: none"> - What do you think the leaders mean is the most

<p>- What do you think of the education and opportunity Sibikwa is giving you?</p>	<p>important thing they are giving you?</p> <ul style="list-style-type: none"> - How do you experience this program? - How do you experience the mix of participants at the program? - Do you feel that it's easy to express yourself by using dance and drama? (drama therapy) - What are your experiences with the dance and drama? - Do you feel that you are reaching out to the people? - What are you going to do after you have finished YAV? - How important are the leaders? - Do you think that you will keep in touch with any of the leaders after you are done at YAV? - Would you like to keep in touch with any of them? - Do you think that the program is well organized? - Is there anything you are missing? - What do you think is the most important thing that Sibikwa is offering you? - I know that there are some that dropped out of YAV, do you know why? <ul style="list-style-type: none"> - Do you feel that all of you (students) are the same / are treated the same way? - If not, are there any problems that you are treated differently?
<p>“Process and content” :</p> <ul style="list-style-type: none"> - What do you learn by joining YAV? - What kind of activities are you doing? - Is Sibikwa important for your future? 	<ul style="list-style-type: none"> - What do you get out of joining this program? - What is the most important thing you learn at YAV? - What activities / parts do you enjoy / dislike? - What information do you find most valuable during the training so far? - What would you like to change about the training? (areas for improvements) - What do you think of the opportunity to express yourself by using music, dance and drama?

	<ul style="list-style-type: none"> - have you got any new friends here at Sibikwa? - What do you think of the leaders? (Role models, leadership, and the way they are treating you?) - Do you think it's nice to get the opportunity to try out new roles in different plays? (Personal development?) - Why and what roles do you like to play? (Why?) - Do you feel that there is some kind of status connected to the fact that you are an artist at Sibikwa? - Do you think that Sibikwa is helping you to make a life plan? (further studies or career) - Is Sibikwa important to you? - Do you think that you have changed somehow after joining YAV?
<p>“Expectations”:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Do you feel any kind of expectations connected to the role “student at Sibikwa”? - Do you have some expectations to the time after you finished YAV? 	<ul style="list-style-type: none"> - Do you feel that there is some kind of expectations that you have to be aware of? (expectations from friends, family, teachers etc) - What do you think of Sibikwa? - What do your friends and family think of Sibikwa? - Do you think that different people have different kind of expectations of you? If yes; do you try to please all of these expectations? Do you find it hard?
<p>“Challenges”:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Is there any kind of challenges connected to being a student at Sibikwa? 	<ul style="list-style-type: none"> - Economical challenges? - What do you do for a living? - How do you get money to survive? Clothes, rent etc. - Social challenges? Why and how? - Do you feel that you develop as a person here at Sibikwa? - If yes; is there any kind of conflict between the old and the new you?
<p>Anything you'd like to add?</p> <p>Personal questions about things that I've observed etc.</p>	

Interview guide for leaders at Sibikwa.

Tema:	Hjelpespørsmål:
<p>Organization:</p> <p>- How did you come up with the idea of YAV?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Why YAV - Any personal preferences? (background, family, friends, education...) - The goal for YAV? - Why this goal? - Do you have the same goal for all groups at Sibikwa? (Any differences / similarities between groups?) - Have you reached any of your goals?
<p>How is the group today?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - You started with ex offenders and marginalized youth; How do you define marginalized youth? - is the group the same as in the beginning? - If not, why? - Were there any disadvantages by having a program for only ex-offenders and marginalized youth? - What about role models? - Do you still have the same goals as before? (Eventually any adjustments?) - Do you have any future plans for the program and the participants?
<p>Process</p> <p>- how to reach the goals:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Why performing art? - Any other important effects than music, dance and drama? - Does the program have the effect you thought it would have? - What will happen to the students after they have finished their education at YAV? - Do you help them with any further life plans? (studies or career)

<p>Learning:</p> <ul style="list-style-type: none"> - What would you say is the most important thing that you can teach the students? 	<ul style="list-style-type: none"> - What do you think they need to learn to get a better future / stop doing crime? - What do they learn except from performing art? - What kind of opportunities do they have after Sibikwa? - Will you give them some kind of fellow up sessions after they are done at Sibikwa?
<p>The participants:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Do you feel that the students take the program seriously? Do they understand the importance? 	<ul style="list-style-type: none"> - Do they find the program important? - What do you think is the most important thing for them to learn? - What do their families think of them joining the program? - How do they manage financially? - Have you experienced some kind of troubles with the students? - What about those who dropped out?
<p>Recruitment:</p> <ul style="list-style-type: none"> - How did you recruit the participants? - Where did you find them? 	<ul style="list-style-type: none"> - Do you think that you are reaching out to everyone? - I know you are using the newspaper; do you have other methods as well? - What about those who cannot read etc.?
<p>Motivation / goals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - What is your motivation for keep on working with Sibikwa? 	<ul style="list-style-type: none"> - Personal goal attainment? - hopes for the participants? - What is the most important goal for Sibikwa? - Do you think that the students at YAV are motivated?
<p>Program and content:</p> <ul style="list-style-type: none"> - What do you think of the program that you are offering the students? 	<ul style="list-style-type: none"> - Are there some activities / parts you are more proud of than others? - Are there any activities/parts you have got some seconds thoughts about? - Is there anything you would like to change about the program? – If yes; Why?

	<ul style="list-style-type: none"> - Something you are missing or dreaming of to be able to offer for the students? – Why? - If yes; what is the biggest challenge to be able to do this?
<ul style="list-style-type: none"> - Do you know Khulisa? - Have you done some evaluation of YAV? 	<ul style="list-style-type: none"> - Do you have any kind of contact with them? Or other similar projects in the area?
<p>Anything you would like to add?</p> <p>Room for personal questions. Things I want to ask considered observations etc:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Advantages / disadvantages considered mix vs. homogeneity in the group? - What is your biggest challenge? - What do you think Sibikwa need the most?

“MY STORY”

Age:

Sex:

My past and background:

I'm living with (and where):

The professions of those I'm living with:

The first time I heard of Sibikwa (how and where):

How I ended up at Sibikwa:

What I learn at Sibikwa:

What I get out of joining Sibikwa (My motivation):

My hopes, wishes and goals for my future:

Will Sibikwa be an important factor to reach these goals?

What my family and friends thinks about Sibikwa:

What I think of Sibikwa:

What I think of visitors that's interested in what we are doing at Sibikwa:

Comments:

Thank you for your participation!

Fargekart for analyse

(deltakere)

1. Ledd i analysen:

2. Ledd i analysen:

Hovedkategori:	Delkategori 1:	Delkategori 2:
DELTAKERENS BAKGRUNN	Kriminell / marginalisert	Lovlydig
HVORDAN BLE DELTAKEREN REKRUTTERT?	Egen innsats (sett plakat / annonse)	Aktivt rekruttert av aktører fra Sibikwa
HVA ER DELTAKERENS MÅL FOR DELTAKELSE?	Fremtidsrettede mål	Ingen gjennomtenkte mål
DELTAKERENS OPPLEVELSE AV ORGANISERINGEN AV PROGRAMMET	Gruppesammensetningen	Oppfølging
PROGRAMMETS PROSESS OG INNHOLD	Læringsinnhold	Opplevelse av programmet
FORVENTNINGER TIL PROGRAMMET OG UTBYTTE AV PROGRAMMET	Deltakernes forventinger	Venner og families forventinger

Godkjenning fra Sibikwa

18. December 2006

Dear Phyllis, Lesley Ann and Karen

A Happy New Year to all three of you. I hope you have had a wonderful festive season and that 2007 will be another good year for you and your organization!

On my first working day this year, I like to introduce you to a Norwegian University student, Ms Cecilie Evju, who has got a stipend from Operation Days work, OD, to collect data from OD projects for her master thesis in Sociology.

Gudrun Bertinussen of OD introduced Cecilie to SAIH in December and discussed the possibility for Ms Evju to carry out data collection among SAIH projects in South Africa. SAIH is happy to provide this opportunity to Norwegian students as it also may build relationships and understanding between Norwegian youth and youth that SAIH work with as well as a wider knowledge of what SAIH stand for and is doing.

As you will see from the text below, OD has mainly thought about Sibikwa, however, SAIH believes that also the Khulisa MIB youth may be interesting youth to meet with for Cecilie's study.

May I request both Sibikwa and Khulisa to facilitate Cecilie's data collection. SAIH shall appreciate if Cecilie has a contact person in each of your organizations. Cecilie will make her own logistic arrangements: accommodation food and transport. She may however appreciate some guidance in selecting places to stay. She will also need an introduction to your students.

SAIH will give Cecilie access to general reporting from your organisation on planning and progress, we do not foresee that your organisation need to give here any professional guidance as this will be taken care of by the University of Oslo. SAIH shall, however, appreciate if Cecilie is allowed to sit in on discussion at your organisation which may be useful for her study.

Thank you!

Best Regards

Hermund Tvilde

Program Officer

SAIH

Introduction to Cecilie Evju

Cecilie E. Evju is a 25 year old student at University of Oslo from Norway. She has approached Operations Days Work/SAIH for the possibility to cooperate in conducting her Master thesis in Sociology. She is in particular interested in South Africa after travels there last year, and the issue of youth and education as a strategy for development among youth at risk.

She has finalized four years of sociology studies and she is in her final year of her Master thesis. She would like to conduct fieldwork in February/March 2007 among youth that are enrolled in education programs and then return to Norway to finalize her thesis by November 2007.

OD has suggested for Cecilie Evju to study youth at Sibikwa Community Art Centre. The centre provides an excellent place for a student to interview youth since it is full of activities most of the week. ODW sees this opportunity as very valuable for us and hopefully for Sibikwa as it will strengthen our understanding of the socio economic situation of the students and the value of education for a positive change in their life.

Cecilie Evju will take care of all practical arrangements herself like travel, accommodation and transport. If you agree to accept her visit we need a contact person in Sibikwa that can meet with her the first days she visits the centre and introduce her to the students and the teacher (which can also provide valuable information about the situation of the youth). She will be visiting Sibikwa regularly during the four week.

Dear Hermund,

I did reply last year indicating that we did not have a problem with Cecilie coming to Sibikwa. She needs to give us more info about what she expects from us and what aims and objectives are.

Our HIV/AIDS programme is going at a cracking pace we have twenty schools signed on . Ten primary and ten high schools, the workshops for teachers begin on Thursday.

Regards,

Phyllis

Hi Phyllis!

I refer to your communication with Hermund Tvilde about my master thesis and observation in Sibikwa. I'm looking forward to get to know you, your students and the program.

I will arrive Johannesburg the morning of 14th of February, and I hope that I can come visiting you on the 15th of February. After that I hope I can spend a lot of time at Sibikwa until 22th / 23th of February. In this period I would like to observe the students in their daily activities at Sibikwa, and I would also like to talk to them, like informal conversations, but I would also like to do interviews with 5 or 6 of the students and some of the leaders. My questions will have a focus on the participants early life, how they got to know about Sibikwa, how they became participants, what kind of importance the program has for them, difficulties with the program etc.. I would also like to know about relations, friendships and different roles and identities.

After the 23th of February I will visit Khulisa to get to know them as well. I will also spend some time working with my material. Then I hope to get back to you on the 5th or 6th of March. I guess I will find further questions while I am away. I don't know how many days I will need for that, but I guess five or six days should be sufficient. I'm going home to Norway on the 14th of March.

I hope this seems OK for you. Please give me some comments.

One thing I need to sort out; do all of your students speak, read and write English?

Looking forward to seeing you.

Best regards,

Cecilie

Dear Cecilie,

I suggest you work with our interns which are the students supported by OD. They will be performing an HIV/AIDS program in the schools and they will be divided into two groups one working with primary school learners grade six and seven and the other high school learners. They will be performing and conducting workshops in the schools.

We will welcome your observing the programs. Your schedule sounds fine.

Regards,

Phyllis

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Katrine Fangen
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Universitetet i Oslo
Postboks 1096 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 31.08.2007

Vår ref: 17274/SM

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 01.08.2007. Meldingen gjelder prosjektet:

17274	<i>Sibikwa - en hjelp mot en ny fremtid</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Katrine Fangen</i>
Student	<i>Cecilie E. Evju</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

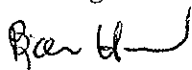
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/endrings skjema>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/register/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.11.2007, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Siv Midthassel

Kontaktperson: Siv Midthassel tlf: 55 58 83 34

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Cecilie E. Evju, Bamse Brakarsvei 42, 3042 DRAMMEN

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.noTRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.noTROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

17274

Ombudet tar til etterretning at datainnsamlingen er gjennomført. Til orientering skal prosjekt som omfattes av meldeplikten meldes senest 30 dager før datainnsamling igangsettes.

Det legges til grunn at utvalget er informert om alle sider av prosjektet, jf. beskrivelse av informasjon gitt muntlig til utvalget. Til orientering burde utvalget også vært informert om navn på daglig ansvarlig/veileder for prosjektet. Det vises til at informantene er kjent med at sensitive opplysninger vil fremgå i oppgaven og at opplysningene vil kunne være indirekte personidentifiserbare. Slik identifisering vil primært la seg gjøre av personer i Sibikwa og personer som kjenner informanten godt. Da oppgaven skrives på norsk vil imidlertid identifisering være lite sannsynlig. Personvernulempene med slik publisering vil dermed være svært liten.

Det øvrige datamaterialet, herunder opptak og transkripsjoner, slettes ved prosjektslutt som er satt til 01.11.2007.